

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických
a archivního studia

RIGORÓZNÍ PRÁCE

VÝVOJ PÍSEMNÉ FIREMNÍ AGENDY NA MODELU CIVILNÍHO OBCHODNÍHO SENÁTU KRAJSKÉHO SOUDU V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH V OBDOBÍ MONARCHIE

Anglický překlad názvu:

A PROGRESSION OF THE WRITTEN FIRM AGENDA IN AN INSTANCE OF THE COMMERCIAL
SENAT OF REGIONAL COURT IN ČESKÉ BUDĚJOVICE DURING THE MONARCHY.

Vypracoval:

MGR. ALEŠ FRANTIŠEK PLÁVEK

Studijní program:

Studijní obor:

Akademický rok:

Datum zpracování:

Datum odevzdání:

Vedoucí práce:

Historické vědy

Archivnictví a pomocné vědy historické

2007/2008

20. března 2008

25. března 2008

Doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji tímto pravdivě, že jsem rigorózní práci sepsal samostatně a uvedl všechny použité prameny a literaturu, které jsou uvedeny v poznámkách v textu a citovány v seznamu pramenů a literatury připojeném k závěru této rigorózní práce.

Mgr. Aleš František Plávek

V Hůrkách, dne 20. března 2008

1 ANOTACE

Jak už vyplývá z názvu, hlavním předmětem této práce je diplomatická studie písemností firemní agendy Krajského soudu v Českých Budějovicích v letech 1850 až 1918. Na základě vybraného archivního materiálu došlo k utřídění a systematizaci jednotlivých typů akt i úředních knih, a to tím způsobem, aby korespondovaly s prozatímním inventářem ke stejnojmennému archivnímu souboru, uloženému ve Státním oblastním archivu v Třeboni. Vedle toho se jevílo jako vhodné použít vzorového inventáře pro pořádání fondů krajských soudů za doplnění vybrané odborné literatury. Přínosem je především komplexní zmapování diplomatických druhů písemné provenience jednoho, tématicky vymezeného původce, ukázané na konkrétním modelu, které lze však paušálně vztáhnout i na ostatní soudy odpovídající instance. Hlavním východiskem pro poznání procesu firemní protokolace se stal příklad firem jednotlivců, který byl následně vztažen i na ostatní formy podnikatelských subjektů, čímž se studium v rámci systematické diplomatiky dílčích spisů do jisté míry muselo omezit, na druhou stranu takový fakt otevřel možnosti pro hlubší poznání tohoto tématu. Práce klade důraz na provázanost vlastní celkové soudní agendy s agendou firemní, což se vztahuje jak na úřední pomocné knihy při prvotních podáních a na jednání v radním kolegiu obchodního senátu a z nich vzešlých knih protokolů listinného charakteru, tak i na samotný spisový materiál vzešlý z procesu protokolace. K samotnému spisovému materiálu se pak váže především kapitola, v níž jsou celkově i heslovitě popsány nejběžnější a v kancelářské praxi obchodních senátů krajské úrovně nejpoužívanější druhy písemností. Díky velice slušnému dochování a předání českobudějovických soudních firemních knih bylo možné zdokumentovat jejich hlavní typy, což by u soudů z okolních kompetenčních území jihozápadočeského regionu nebylo tak dobře uskutečnitelné. Pro úplnost zvoleného tématu je v práci věnován popis také firemním sběrným spisům, stanovám a přílohám k firemní agendě, a to především s ohledem na dosud blíže neprostudovanou kapitola z novodobé diplomatiky. Krátký sfragistický exkurz, pomyslně uzavírající diplomatické těžiště se snaží poukázat na interdisciplinární využití firemní agendy; návaznost na ostatní pomocné vědy historické je totiž zřejmá i v oblasti paleografie a genealogie. Přestože tato relativně krátká studie nemohla do nejmenších detailů obsáhnout tak obrovské množství písemného materiálu jakým je celek firemní agendy jednoho krajského soudu, obsahuje poznatky dosud poněkud opomíjené části praxe krajského soudnictví.

2 ANNOTATION

This rigorous work treats of the firm agenda in the Regional Court České Budějovice or more precisely in its commercial senate along era of monarchy, also 1850-1918 years with slight overshoots. It gives an account of main diplomatic types for the office books, documents and acta at the concrete example. This work dissects the outer and inner characteristics of that archival material.

One part refers to using of legalizing means, also the seals and stamps in diplomatic contact of trade units and associations with state offices, mainly with regional court. This short sigillographic excursus does its best to map a period under investigation.

3 OBSAH

1.	Anotace	3
2.	Annotation	4
3.	Obsah	5
4.	Užité zkratky	6
5.	Úvod	7
6.	Rozbor pramenů	15
7.	Rozbor literatury	17
8.	Firemní protokolace a proces zlistinění zápisu, změn a výmazu	18
9.	Diplomatická typologie spisů a jejich znaky	24
10.	Firemní sběrné spisy	40
11.	Firemní stanovy a jejich knihy příloh	42
12.	Radní protokoly obchodního senátu	45
13.	Obchodní a společenstevní rejstříky, jejich předchůdci a seznamy	53
14.	Knihy seznamů firem, indexy a firemní deníky	61
15.	Revizní seznamy a jejich indexy	65
16.	Sfragistický materiál ve firemní agendě	68
17.	Výběr používaných zkratek v soudní obchodní praxi	71
18.	Závěr	73
19.	Seznam použitých pramenů	75
20.	Seznam použité literatury	77
21.	Rejstřík věcný	79
22.	Seznam grafických a obrazových příloh	80
23.	Přílohy	83

4 UŽITÉ ZKRATKY

- [] místa v kontextu neuvedená
- AS MV Archivní správa ministerstva vnitra
- ČB České Budějovice
- cd. Citované dílo
- cf. Confer, srovnej
- c. k. Císařský – královský
- FF UK Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
- fol. Folio
- k. k. Kaiserlich – königlich
- KS ČB Krajský soud České Budějovice (archivní fond)
- KS ČB FA Krajský soud České Budějovice – firemní agenda (fondové oddělení)
- KS PI TA Krajský soud Písek – firemní agenda (fondové oddělení)
- KS TA FA Krajský soud Tábor – firemní agenda (fondové oddělení)
- Pag. Pagina
- RGBL. Reichs- Gesetz- Blatt
- RP Radní protokol
- Sign. Signatura
- SOAT Státní oblastní archiv v Třeboni
- r Retro
- ř. z. Říšský zákoník
- s. Strana
- TA Tábor
- v Verso

5 ÚVOD

„Ani v literatuře české ani v literatuře německé není mi znám spis, jenž by pojednával souhrnně o zápisech do rejstříku obchodního; též v knihách obchodního práva jsou statě o zápisech těch jednajících dosti skrovné a stručné, ačkoliv v tomto oboru práva obchodního se vyskytuje dosti zajímavých otázek, jichž rozřešení zasluhuje podrobnější úvahy.“¹

K úvodu do dané problematiky je třeba zavést téma nejprve k ukotvení důležitých a nezbytně souvisejících pojmů jak z oblasti obchodního práva, tak z oblasti diplomatiky. Živnostenské právo v období konstituční habsburské monarchie tvořily právní předpisy upravující v tomto soustátí kapitalistické podnikání, ať už živnostenské malovýrobní anebo tovární. Základním východiskem právní úpravy podnikání se stal živnostenský řád č. 277/1859 ř. z., vycházející z požadavků ekonomického liberalismu. Jeho autoři se snažili umožnit volný přístup k co možná největšímu počtu živností podle druhů činnosti pro každého svéprávného občana.² Továrny a živnosti s koncesním omezením i bez něj byly nositelkami tzv. firmy. Tedy v právně-technickém slova smyslu jména, pod nímž podnikatelský subjekt existoval, vedl provoz a podpisoval se (znamenal se, firmoval) skrze oprávněné osoby. Podle všeobecného obchodního zákoníku č. 1/1873 ř. z. ze dne 17. prosince 1862 přesně stanovoval povahu firmy kupce plného práva (sub § 7 úvodního zákona ke jmenovanému obchodnímu zákoníku), a to jednotlivou nebo společenskou.³ V případě nové firmy, tzn., že nebyla firmou přenesenou, čili starou, musel jednotlivec osobně a pravdivě definovat a úředně ohlásit své úplné jméno s eventuelním dodatkem typu *vdova, syn, nástupce apod.*, směřujícím k bližší identifikaci závodu.⁴ Složitější oproti tomu byla situace ve druhém případě, u společností. Ty uváděly jména všech osobně ručících společníků, pokud to vyžadovala povaha firmy (zde myšleno veřejnou obchodní společnost a společnost komanditní), či jednoho z nich za doplnění zkratkou této právní povahy podniku. U společností akciových a při spolcích a družstvech se jednalo o funkci věcnou, což znamenalo, že bývala vzata ze samotného předmětu podniku.⁵ Firmy splňující roční obrát v zákonem stanovené výši, lépe řečeno jí přesahující, se musely podříditi své protokolaci u územně

¹ Klier Vincenc: O zápisech ... cd., stať úvodu, nepaginována.

² Malý Karel, Sivák Florian: Dějiny státu ... cd., s. 479; volně upraveno.

³ Citovaný normativ vycházel ze zásad rámcového obchodního zákoníku zemí německého Spolku.

⁴ Pojmem *stará firma* byla dobově označována firma již dříve zapsaná do obchodního rejstříku, ovšem pro níž nastaly skutečnosti, které důsledně vyžadovaly změnu jejího původního znění (smluvní změny, dědictví, změna právní povahy živnosti, vstupy a výstupy společníků apod.); opakem byla *nová firma*, dosud neprotokolovaná.

⁵ Družstvy jsou myšlena společenstva výtělková a hospodářská, která musela uvádět, zda se jedná o společenstvo s ručením omezeným nebo neomezeným (*obmezeným* nebo *neobmezeným*). Obchodní společnosti upravoval spolkový patent č. 253/1852 ř. z. a obchodní zákoník; družstva upravoval družstevní zákon č. 70/1873 ř. z. Dlužno také podotknout, že komanditní společnosti nebyly přímo upravovány veřejným právem.

příslušného obchodního senátu krajského soudu (event. obchodního soudu tam kde byl zřízen), který vedl obchodní, později ještě také společenstevní rejstřík. S protokolací souvisely povinně uváděné údaje, na něž se zápis fixoval; taková data se už objevovala a priori při protokolárním zápisu o roku jako východisku k započetí celého procesu, tedy mj. předmět a sídlo.⁶ Protokolaci přitom podléhaly vedle prvotního zápisu při ohlášení firmy (opovědi) také další dva případy, k nimž v dějinném sledu událostí v našich zemích dříve či později každý podnikatelský subjekt dospěl a musel dospět: jednak ke změnám při zápisu, jednak ke konečnému výmazu firmy.

Jak už bylo řečeno, procesu firemní protokolace byly podrobeny pouze větší subjekty, které splňovaly důvody k zapsání do obchodního rejstříku na základě zákonem stanovené výše. Z této povinnosti byli zcela vyloučeni podomní obchodníci, a sice bez ohledu na jejich výdělek a platbu daní, protože vůbec nenabývali práva k užívání firmy. Podle § 7 úvodního patentu k obchodnímu zákoníku se stanovila sazba 50 zl. a 30 zl. pro město Vídeň a jeho okolí, pro města nad 50 000 obyvatel pak sazba nejméně 40 zl. Města s počtem obyvatel mezi 10 000 – 50 000 obyvateli se stala relevantní daňová hranice minimálně 30 zl. a konečně pro města a obce s méně než 10 000 obyvateli se řídily hranicí 20 zl.⁷ Dobová odborná literatura takové živnosti definovala do třech základních tříd. První třída znamenala podniky zřizované za účelem dobývání a zhotovování zboží či jiných předmětů, druhá pak provoz obchodů a konečně třída třetí obsahovala výkon služeb anebo hmotných prací potřebných k dalšímu výkonu tak, aby se stala pravidelným zdrojem výdělku.⁸ Živnosti takto rozříděné se dále členily na průmyslové, obchodní a dopravní a na živnosti volné, kam patřili advokáti, notáři, obhájci, medikové a podobné profese, umělci, novináři a učitelé. Širokou skupinou byly živnosti obchodní, které se štěpily na několik kategorií. Jako první to byly obchody se zbožím již hotovým, dále obchody řemeslné, pomocné (komisionářství, speditérství, obchodní agentury, skladiště apod.), peněžní a úvěrové a nakonec i dopravní s určením pro přepravu osob a zboží, jímž se zprostředkovávaly a uzavíraly kontrakty dalším osobám. V celém tomto na první pohled složitém spektru byla uplatněna povinnost zřizovatelů svých podniků zaprotokolovat své firmy, jejichž stručný přehled je uveden v následujícím odstavci. Takové povinnosti byly zproštěny živnosti malé, které nesplňovaly uvedená daňová kritéria stanovená v § 7 úvodní stati k obchodnímu zákoníku, resp. v císařském

⁶ K tomu viz konkrétní kapitoly o obchodní rejstříkové protokolaci a diplomatických typech písemností.

⁷ Jednalo se o ukazatel platby přímých daní ze živnosti bez přírážek; převzato z publikace Vincenc Klier: O zápisech do rejstříku obchodního ... cd., s. 65 a 66. V průběhu vývoje obchodní a daňové politiky se hranice relevantní pro povinnou firemní protokolaci měnila, lépe řečeno spíše zvyšovala.

⁸ Lošan František: Soudnictví živnostenské ... cd., s. 31.

nařízení č. 124/1898 ř. z. ze dne 11. července 1898.⁹ Konečné rozhodnutí o typu živnosti, tedy obchodní či tovární, resp. svobodné, řemeslné nebo koncesované, příslušelo výhradně politickým úřadům (úřadům živnostenským).

I a II) Nejjednodušší a velmi rozšířenou formou byla firma jednotlivce (*jednotlivá, Einzelfirma*). Značila se podle článku 16 obchodního zákoníku jménem rodinným či občanským (*Familienname, Bürgerlichenname*), čímž bylo v praxi rozuměno úplné, dostačující znění příjmení, a to podle podoby uváděné v matričních knihách a dokladech. Pokud se uváděla i křestní jména v počtu jednoho, dvou či více, pak zkratkou nebo celým vypsáním, vždy v jazyce v zemi obvyklém. V našem prostředí to tedy znamenalo česky a německy, což se odráželo i ve vyhlášení povinného inzerátu v úředním listu. Ke jménu se připojovaly i další dodatky, jak je uvedeno výše, anebo také specifický název firmy.¹⁰ Přijal-li tento jednatel do živnosti alespoň jednoho společníka, dal podnět ke vzniku druhé formy, a sice firmy veřejné (obchodní) společnosti. U takového subjektu musel být uváděn celým příjmením minimálně jeden veřejný společník, ovšem s připojením, které vyjadřovalo právní povahu subjektu (*a spol., et Comp.*). Toto prosté provozování společného obchodu upravoval článek 85-149 obchodního zákoníku omezením vkladu a společenstevní smlouvou bez blíže předepsané formy. Určitým rizikem bylo ručení za ztráty rovným dílem a vypověditelnost členství.

III a IV) Komplementáři, kteří vedli společnosti komanditní s účastí neomezenou na vklad, patřili ke třetímu druhu obchodní formy podnikatelských subjektů. Na obchodech se tu účastnili jeden nebo více komanditistů, ovšem jen se svými majetkovými vklady. Obdobně tomu bylo i u komanditních společností na akcie, kde se však komanditisté účastnili pouze vklady ve formě akcií a ovlivňovali činnost prostřednictvím valné hromady. Vznik korporace se v tomto ohledu řídil zásadami podobnými při vzniku akciové společnosti.¹¹

V) Akciová společnost jako právnická osoba vznikala udělením koncese od ministerstva vnitra v dohodě s ministerstvy obchodu a financí a před zápisem do obchodního rejstříku musel být složen akciový kapitál podle cílů společnosti v dělení na akcie. Stanovy (o nich v samostatné kapitole), které se staly organizačním základem obsahovaly povinné údaje typu název firmy, sídlo, předmět podnikání, dobu trvání, výši a rozdělení kapitálu na akcie, rozdělení zisku a orgány

⁹ Všechny živnosti včetně malých však byly povinné ohlásit se na živnostenském úřadu, a to bez ohledu na svůj rozsah, výši ročního obrátu a s tím spojenou daňovou zátěží.

¹⁰ Tak např. českobudějovický firmant Gustav Fried užíval ke své firmě dodatečného označení *Aphro Desert* (továrna na cukrovinky a marmeládu). Takových případů byla samozřejmě celá řada.

¹¹ Oba typy komanditních společností zmiňoval v článcích 150-172, resp. 173 obchodní zákoník.

správy. K žádosti o ohlášení, resp. o zápis do obchodního rejstříku musel být připojen kolek 20 zl.¹² Rušení akciových společností umožňovalo císařské nařízení č. 114/1873 ř. z., právní základ jim byl dán až spolkovým patentem 253/1852 ř. z. (článek 207-249 obchodního zákoníku).

VI a VII) Společnosti s ručením omezeným vznikaly podle § 3 téhož spolkového patentu, ovšem později je upravoval zákon č. 58/1906 ř. z. Státní koncese zde byla vyžadována na rozdíl od akciových společností jen ve společensky významných odvětvích podnikání jako železnice a peněžní služby. Zákon jim stanovoval minimální výši kmenového kapitálu s rozdělením na podíly, pro každého společníka jeden s ručením do výše vkladu (= omezené ručení); hlavní rysy jsou tu podobné s dnešní praxí. V případě tiché společnosti nebyla protokolace vůbec umožněna, resp. pokud se tak stalo při vstupu tichého společníka do firmy, byla na takovou skutečnost vztažena zásada způsobu ručení jako při veřejných společnostech. Jeho jméno totiž nemohlo být nikde uvedeno a tím ani nemohla automaticky vzniknout veřejná obchodní společnost, čili pro něj z právních ustanovení pro zápis do obchodního rejstříku neplynula žádná povinnost ani práva. Souhrnně vzato se tedy už v období monarchie setkáváme se všemi typy firem kapitálových asociací, jež známe i ze současnosti. A těmi jsou, pomineme-li ještě jednotlivce, veřejné obchodní a akciové společnosti, komanditní společnosti včetně těch na akcie, pojišťovny a společnosti s ručením omezeným. Mezi tyto korporace náležela také družstva, která upravoval až družstevní zákon č. 70/1873 ř. z. Všechny tyto subjekty zanechaly nutně stopu v diplomatickém materiálu, který je složen v celku firemní agendy krajského soudu.

Na vývoj diplomatického materiálu firemní agendy logicky navazuje vývoj úředního formuláře jako nositele státem požadovaných informací a náležitostí potřebných hlavně k protokolaci firmy. Ve vztahu k vytyčenému období můžeme v tomto směru sledovat formulářové vzory už v období před rokem 1850 (1848), kdy se jejich vyhotovení věnovaly tématické příručky; s ohledem na dobu a povahu se však jednalo spíše o dovednost rukodělnou a uměleckou.¹³ Prvotní příprava se prováděla na jednoduchých strojích ručním linkováním tak, že v případě většího počtu se použilo špachtle hřebenového tvaru, do níž byla zasazena psací pera s požadovanými roztečemi pro řádky. Jiný případ představoval linkovací stůl s deskou a pohyblivými pravítky. Taková praxe se pochopitelně používala především pro výkazy a víceméně číselné údaje a rejstříky, kde byla zapotřebí přehlednost a snadná orientace.¹⁴ Nárůst písemné agendy a potřeba unifikace se však ubírala jiným směrem, který je velmi dobře patrný

¹² Klier Vincenc: O zápisech ... cd., s. 122.

¹³ Leischner Carl Ferdinand: Die vollkommene Linierkunst ... cd.

¹⁴ Jednací, obchodní a účetní knihy, rejstříky, faktury, linkované papíry, event. také papíry notové.

přímo na dochovaných archiváliích. Na nejstarších exemplářích okolo roku 1850 se opravdu vyskytují ještě rubriky rukou rýsované, a to jak ve spisech, kde je tento trend patrný déle, tak i v knihách.¹⁵ Později přispívaly k jednotné formě podoby úředních vyřízení také tiskem vydávané formulářové sbírky, podle nichž se měli řídit notáři a advokáti při písemném styku s úřady, tedy i se soudy, a to v 16 typech.¹⁶ Šestý oddíl této sbírky z 80. let 19. století (sub č. 425-436) se týkal formulářů k obchodnímu zákoníku (Formularien zum Handelsgesetze) s uvedenými odkazy na jednotlivé paragrafy, pojednávající o úkonech, jež připadaly k vyřízení právě těmito kancelářím. Zejména to bylo nahlášení manželské smlouvy (Anmeldung von Ehepakten),¹⁷ zanesení firmy do obchodního rejstříku a její znamenání, různé typy žádostí, prokura, statuta společnosti atd. V tomto období se podle vzorových formulářů vyhotovovaly písemnosti vydávané firmantů prostřednictvím notářů a advokátů de facto ještě ručně, zatímco do soudních kanceláří už pronikal předtiskovaný formulář. Převaha začal nabývat od 90. let 19. století, především pak v souvislosti se zavedením tzv. jurisdikčních norem v roce 1895 a samozřejmě později.¹⁸ Značně tak usnadnily vyřizování, protože odpadlo ruční linkování, předepisování a v případě cyklostylových rozmnoženin i uvádění inskripce či adresy.¹⁹ Notáři začali používat k vyřizování psací stroje anebo také předtisky, jak tomu bylo například u plných mocí, čímž odpadlo zdlouhavé opisování zavedených a v každém případě se opakujících frází. Vrátime-li se ještě k notářským formulářům z 80. let, je dlužno podotknout, že do vzorových sbírek se uváděly v přesné podobě, s níž měly korespondovat následně v reálném stavu; tedy i v jakémsi geometrickém tvaru, pokud jej konkrétní případ vyžadoval. Tak to známe ze žádostí firmy o zápis do obchodního rejstříku, kde se část textu psala napravo od hřbetu, část nalevo nebo doprostřed atp. Zavádění jednotných formulářů v sobě viditelně odráží snahu o unifikaci vnitřního úřadování u soudů nejen v Českých zemích, nýbrž i v celé habsburské monarchii, lépe řečeno v Předlitavsku. Právní normy, které obsahovaly nařízení a upravovaly vnitřní i vnější úřadování, tedy včetně zavádění s tím souvisejících tiskopisů, soudu zasílal nadřízený orgán, zpravidla vyšší instance – Vrchní zemský soud v Praze. Zapisovaly se po doručení do tzv. knih normálií, k nimž

¹⁵ První českobudějovický obchodní protokol (firemní kniha), ještě neunifikovaný, obsahuje zápisy zcela odlišné od jeho nástupců. Předtisk se tu nevyskytuje vůbec, obsahově byl veden spíše podle úvahy radního kolegia, představeného, ovšem i podle úřední závažnosti, než jasně, stručně vyjádřených údajů s ohledem na využitelnost jak v praxi soudobé, tak i budoucí. Jedná se víceméně o opisy písemností vydaných soudem a jinými institucemi.

¹⁶ Schimkowsky Julius: *Formularien über alle Zweige des österreichischen Civilrechtes* ..., cd.

¹⁷ Manželské (svatební) smlouvy se stávaly součástí firemní agendy, neboť jednak přecházely v opisech do složky firemních spisů, jednak se povinně musely nechat vyhlásit v úředním věstníku. Mezi tímto ohlášením a datací smlouvy však nastávala někdy i velká časová prodleva. Cf. SOAT, KS ČB FA, karton 146, sig. Einz.I-288/1887, kdy je smlouva datována v srpnu 1888, ovšem úředně zveřejněna až v únoru 1889.

¹⁸ Jurisdikční normy z roku 1895 fakticky zůstaly v platnosti až do samotného vzniku republiky v roce 1918.

¹⁹ Cyklostylově rozmnožené formuláře nejprve představovaly jakýsi mezistupeň mezi ručně zhotovenými exempláři (hojně využívané při ediktálním řízení, ale i jinde) a pozdějšími tiskopisy, ovšem ani po převaze tiskopisů nezánikly a minimálně v interních vyřizováních soudů přetrvávaly až do období první republiky (radní afirmace apod.).

se vedl příslušný abecední index. Firemní věci se v takovém případě objevily především pod heslem F (Fimensachen) anebo H (Handelssachen), pokud měly vztah také k firemní agendě.

Obchodní soudnictví kauzální, jak vidíme i u obou oddílů *F* a *H* v knihách normálií, nepředstavovalo ve svém komplexu pouze čistě firemní záležitosti, na jejichž diplomatický materiál se soustředí tato práce. V rámci kompetencí obchodních senátů sem totiž spadala i rozsáhlá agenda sporná, kterou je třeba od té firemní nesporné důsledně rozlišovat.²⁰ Obchodní senáty při zemských soudech (také krajských, od roku 1855 krajských, resp. sborových první stolice) jako jejich kolegiální články utvářené všude tam, kde k tomu byl dán podnět živým komerčním ruchem vlastně navazovaly na existenci merkantilních a směnečných soudů v Praze, Brně a Opavě z doby předbřeznové.²¹ Finální naplnění nastupujících potřeb kapitalistických vztahů dosáhla celá soudní organizace zavedením císařského nařízení č. 278/1849 ř. z., resp. výnosem ministerstva spravedlnosti č. 234/1850 ř. z. Soustředíme-li se tu jen na zmíněnou instanci soudnictví, musíme se dotknout kompetence Krajského soudu a potažmo i obchodního senátu v Českých Budějovicích, pod níž spadalo ke dni 17. června 1850, resp. 1. červenci 1850, kdy byla celá soustava uvedena v platnost, 15 soudních okresů.²² Obecně vzato, byly vedle agendy trestní tématicky souvisejícími i věci knihovní, vložené do veřejných knih u příslušného zemského soudu či legitimace osob v první instanci, ve druhé instanci se staly soudy odvolacími k rozhodnutím okresních soudů. Nejdříve se soudní činnost omezovala na přejímání agend bývalých kriminálních a privilegovaných soudů a agend ve věcech správně-organizačních v dohledu nad zřizováním okresních soudů ve svém spádovém obvodu, což však přímo nesouvisí s tématem firemních věcí. Obchodní pravomoc soudu je třeba chápat tak, že se jedná v první řadě o součást vlastní soudní agendy jako celku pro záležitosti sporné i nesporné, ve druhé řadě potom o dílčí agendu firemní, která je výhradně nesporná a vedená samostatně; to je přehledně ukázáno v grafickém vyjádření v příloze.²³ Krajský soud měl původně budovu v českobudějovické městské části Na Sadech v domě č. 3, zatímco soud okresní dlel na náměstí

²⁰ Oba typy samozřejmě nacházejí styčné body v jediném obchodním senátu, jak je vidět například u vedení radních protokolů pro věci obchodní (cf. kapitulu o radních protokolech).

²¹ Výjimkou se stala Praha, kde byl konstituován první samostatný obchodní soud. Rozhodování v senátech bylo svěřeno určitému počtu soudních radů, zpravidla čtyřčlennému, později i vícečlennému (viz přílohu a kapitulu o radních protokolech), kteří tvořili radní kolegium v čele s předsedou (v prvních letech jím byl většinou prezident soudu) a jemu podřízenými členy (obecně vztaženo k období od roku 1895 referent, votant, obchodní přisedící).

²² Tedy České Budějovice, Český Krumlov, Hluboká nad Vltavou, Horní Planá, Chvalšiny, Jindřichův Hradec, Kaplice, Lišov, Lomnice nad Lužnicí, Nová Bystřice, Nové Hrady, Trhové Sviny, Třeboň, Týn nad Vltavou a Vyšší Brod. V této skladbě zůstal obvod neměnný od svého vzniku až do 40. let 20. století, kdy jej rozbila nacistická správa v podřízení své administrativě. Prvním prezidentem českobudějovického krajského soudu se stal ve věku 51 let Kašpar Kučera.

²³ Sporná agenda obchodní představovala pře bankovní, směnečné, makléřské, komisionářské a dopravní. Nesporná agenda pak protokolární řízení ve věci firemních zápisů, změn a výmazů z obchodních rejstříků.

na radnici.²⁴ Ještě po vydání zákona o moci soudcovské v roce prosincové ústavy, kdy bylo soudnictví odděleno od politické správy, a po justiční reorganizaci roku 1895 se zavedením nové organizace civilního a trestního soudnictví, neměly obě instituce své vlastní, technické zázemí. Dočkaly se ho až po přelomu obou staletí. Tehdy byl totiž konečně na nábřeží Malše, v roce 1905, dostavěn zcela nový tzv. Justiční palác, kde sídlily oba soudy společně. Vzhledem k diplomatické povaze se však tato práce nezabývá popisem historie konkrétního soudu ani historií vývoje obchodu, podnikání a jednotlivých firemních subjektů. Touto konkrétní profilací tak navazuje na diplomatickou část práce *Sféra podnikání a firemní agenda na Českobudějovicku* v období let 1850-1950, kterou tímto značně konkretizuje.²⁵

Na základě všech těchto uvedených vstupních poznatků je možné sestavit přehled, který se bude soustředit na firemní agendu vzešlou z činnosti obchodního senátu Krajského soudu v Českých Budějovicích s návazností na vlastní písemnou produkci soudu. Tím lze získat dostatečný předpoklad k sestavení diplomatické studie, která by mohla souhrnně postihnout proces protokolace firmy na jednotlivých typech úředních knih a spisů. A to od prvotního projednání žádosti podané firmantem v senátním kolegiu přes následné vyhlášení a zápisy změn až po výmaz obchodního subjektu. Toto diplomatické kritérium bylo tedy nakonec vyzdviženo jako jedinečné v upřednostnění před kritériem historickým, které by navíc řešilo vývoj minulosti konkrétního soudu v souvislostech dějinných událostí. Vztahuje-li se tato práce na období monarchie, musí nutně sledovat materiál, jenž se v dané časové ose diametrálně liší. Na rozdíl od pozdějších úředních zvyklostí, eliminujících takřka úplně marginální poznámky, vpisky příkazů kancelářím k vyřízení, afirmované koncepty a jiné kroky úředního vyřízení a procesu, spojeného hlavně s ručním zhotovením písemnosti, stojí předkládaný materiál v tomto ohledu někde na pomezí. To se týká především let 1850 až 1895. Velmi dobře lze ve spisech sledovat rubrum s dorzálním registrem, vyznačování zákonem stanovené lhůty, široké spektrum zkratek, značek, odkazů a dalšího aparátu souvisejícího s úředními postupy té doby, který se později vytrácí a mizí. Na základě detailního studia spisových složek je možné hovořit vedle ostatních druhů o třinácti profilových typech písemností, které se v nich nacházejí díky péči soudní registratury při zakládání spisové složky:²⁶ 1) Spisová obálka, resp. spisový sběrný arch.²⁷ 2) Žádosti firmanta podávané a zhotovované prostřednictvím notářských a advokátních kanceláří ve všech třech známých případech zápisů, změn a výmazů firem. 3) List znamenání firmy, který se vztahuje

²⁴ Za zmínku stojí, že na témže místě měla ve stejném období sídlo také obchodní a průmyslová komora.

²⁵ Plávek Aleš František: *Sféra podnikání a firemní agenda ...*, cd.

²⁶ Tento profilový seznam byl utvořen především na základě studia spisů pro firmy jednotlivé.

²⁷ Spisovou obálkou je myšlen a priori svrchní přebal, spisovým sběrným archem pak do celkového spisu zakládané seznamy uvnitř zastoupených písemností. Oba typy však mnohdy splývaly.

k bodu předešlému, neboť tvořil zpravidla součást žádosti. 4) Soudní formulář pro nesporné řízení o změnách a dodatcích při dotčené firmě.²⁸ 5) Soudní formulář o příkazu expedičnímu oddělení k doručení písemnosti.²⁹ 6) Žádosti ve věci přidělení prokury, vyhotovené způsobem jako v bodě 2. 7) Kvitance ve věci inzertních poplatků v souvislosti s uvedením povinného ohlášení v úředním věstníku. 8) Protokol o ediktálním řízení soudu. 9) Edikt. 10) Nóta. 11) Koncepty soudních vyřízení. 12) Rekurzy a rozklady.³⁰ 13) Protokoly o roku, které se v ustálené tištěné podobě vyskytují pravidelně po roce 1895.³¹ Agenda knihovní se dobře pozoruje na vývoji obchodních rejstříků od zavádění firemních knih až po zákonem nařízenou unifikaci, opět se vzájemně úplně jiným způsobem i kritérii pro vedení zápisů.

V tak široké škále různých diplomatických typů lze nalézt interdisciplinární hledisko i v dalším využití. Z pomocných věd historických se uvedená látka vztahuje pochopitelně ke sfragistice, dále ke genealogii s ohledem na biografická data v návaznosti na matriční záznamy a výpisy, nakonec rovněž k paleografii kvůli rozdílným písemným projevům, strojopisům, cyklostylům, tiskům a zkratkám. V neposlední řadě je třeba vzít v úvahu dějiny správy, které se stávají jakýmsi povinným pozadím obrazu úřední a soudní praxe, ale do jisté míry i dějiny práva. Badatelské využití je proto velice široké, v mnoha směrech často dosud opomíjeného komplexu firemní agendy krajských soudů.

²⁸ Tento předtisk měl číslo 19 a 192.

²⁹ Německy se nazýval *Zustellungsverfügung*; značen byl číslem tiskopisu 20 a 189.

³⁰ Podnět k rekurzu podával firmant skrze notářskou či advokátní kancelář k soudu odvolací instance.

³¹ Německy s názvem *Tagsatzungsprotokoll*. Tento tiskopis zavedený pro civilně-procesní právo (tedy se nepoužíval pouze v souvislosti s agendou firemní) měl číslo 31 (§ 216).

6 ROZBOR PRAMENŮ

Zvolení pramenného materiálu uloženého v archivu bylo pro diplomatickou studii z oblasti firemní agendy více než jednoznačné. K prostudování velkého a uceleného souboru úředních písemností s ohledem na časové i regionální vymezení modelu se jevil fond *Krajský soud České Budějovice – firemní agenda* jako ideální.³² V rámci tohoto archivního souboru je deponováno velké množství písemné produkce aktového i knihovního charakteru, a to na rozdíl od sousedních soudů v Písku a Táboře i pro nejstarší období hned od roku 1850. Takový materiál sice není zcela bez časových mezer, ovšem co do typů je nejpočetněji zastoupený. Kladnou se jeví i současná velice dobrá spolupráce Státního oblastního archivu v Třeboni s Krajským soudem v Českých Budějovicích při skartačních řízeních a předávání archiválií. K poslednímu velkému přírůstku do archivu v Třeboni došlo v roce 2006, čímž bylo završeno předání nejstarších písemností právě z etapy do roku 1918 s časovým přechylením do období první republiky.³³ Na druhou stranu částečným úskalím v orientaci po tomto fondu je stav zpracování a jeho částečná přístupnost. Přímo k této dílčí agendě není sepsaná textová část inventáře a existující archivní pomůcka z roku 1961 nevyhovuje moderním požadavkům.³⁴ Původní pořádání fondu bylo činěno se zachováním systému registratury původce, přehled po jednotlivých živnostech a nezbytný katalog chybějí.³⁵ Inventář jmenuje jen nahodile názvy vybraných protokolovaných firem z jednotlivých kartonů, a to hlavně s ohledem na jejich důležitost z pohledu regionálního. Přesto lze po poznání vnitřního systému uspořádání fondu ve stavu, v němž se nalézá dosáhnout zmapování alespoň nejpočetněji a nejčastěji zastoupených spisů. Vzhledem k časové náročnosti však bylo při zpracování této práce přihlédnuto především k agendě firem jednotlivých tak, aby nacházela styčné plochy i s ostatními částmi firemní agendy. V tomto ohledu je ke studiu nejvhodnější poznat látku zadaného tématu z úředních soudních knih, tedy obchodních rejstříků a jejich předchůdců, revizních seznamů, indexů a firemních deníků, které soudní kanceláře vedly buď pro všechny typy firem společně anebo ve shodných či podobných intencích, které jim určovaly zákonné normy. Poněkud specifickým pramenem jsou radní protokoly obchodního senátu, a to svým zařazením do vlastní celkové soudní písemné produkce. Úřední povahou sice nespádají přímo do firemní agendy, ale protože tato byla součástí agendy obchodní, je v textu

³² SOAT, Krajský soud České Budějovice – firemní agenda, sign. I/66.

³³ Přírůstek č. 14/06, čj. SOAT 598/06 čítal především 31 úředních soudních knih. Jednotlivé svazky jsou opatřeny jen prozatímním číslováním, které zatím důsledně nerespektuje jejich vzájemnou kontinuitu a období vzniku, protože se jedná o dosud nezpracovaný přírůstek.

³⁴ Randýsek Robert: Krajský soud České Budějovice ..., cd.

³⁵ V roce 2008 by měl být dokončený nový kompletní katalog firem jednotlivců pro obvod českobudějovického krajského soudu včetně úvodu a výběrových rejstříků. V katalogizaci se bude pokračovat i pro ostatní kategorie firemních spisů a po skončení českobudějovické agendy se tato činnost přesune i na fondy sousedních soudů v Písku a Táboře.

právě radním protokolům věnována samostatná kapitola. Místa nepokrytá dochovaným archivním materiálem z českobudějovického krajského soudu se stala v konečném řešení překonaná doplněním materiálu ze stejné instance soudů píseckého, event. táborského. Na tuto skutečnost je pokaždé upozorněno příslušným poznámkovým aparátem s odkazem na použitý pramen. Nejcitelnější nedostatkem je absence firemního protokolu z druhého období obchodní protokolace a následně minimální možnost diplomaticky studovat firemní deníky z budějovické produkce.

Vrátíme-li se zpět k samotným firemním spisům, dlužno zběžně popsat jednotlivá akta, vřazovaná do spisových obálek s hlavičkou a seznamem vnitřního obsahu. Ta lze rozčlenit podle druhu do několika typových kategorií pro jednotlivce, společnosti, společenstva (družstva), k nimž existují firemní sběrné spisy a přílohy ke spisům firemní agendy v podobě stanov a s tím souvisejících varií. Komplexní agenda čítá včetně doplňku momentálně 450 kartonů, přitom kategorie firem jednotlivých zaujímá z tohoto rozsahu okolo celé čtvrtiny. Pro orientaci byla v průběhu let každá část spisu označena již při ukládání ve spisovně různými způsoby, jež se pomocí registraturních značek uváděly na titulcích přebalů. Podle toho je možné pohotově určit, do jakého období firma existovala, aniž by se musely studovat blíže jednotlivé spisy. Na základě takového určení bylo potom optimální vybrat spisy s co možná největším časovým záběrem, vzhledem k využitelnosti široké škály diplomatických kategorií.³⁶ Diplomatically zajímavý bývá proces ediktálního řízení, v jehož důsledku musel žadatel absolvovat několik předepsaných úředních procedur jako podání písemné žádosti, sepsání protokolu, podstoupení notářského jednání, kolkování, legalizaci podpisových vzorů a další kroky, s nimiž se pojilo písemné (tedy především listinné) řízení.

³⁶ Tak například firma Poetsch z Novobystřicka, sub SOAT, fond KS ČB FA, karton 30, sign. A.I/1863.

7 ROZBOR LITERATURY

Získat doprovodnou literaturu vztahující se přímo k zadanému tématu z oblasti diplomatiky firemní agendy je až na malé výjimky takřka nemožné. S ohledem na tuto skutečnost se stala relevantní myšlenka opřít práci jednak o všeobecné poznatky z oboru diplomatiky a její terminologii, jednak o konkrétní poznatky v dostupné studii, zabývající se vývojem písemností po roce 1848. Po zvážení situace se pro první případ nakonec jevila jako přínosná *Diplomatika do roku 1848* od kolektivu Šebánek, Fiala, Hledíková a pro druhý případ následně studie Evy Šmilauerové o správním vývoji a diplomatice okresních národních výborů (k přesným citacím viz seznam literatury). Ta se sice zabývá zcela odlišným obdobím i prostředím vývoje, ovšem jako vzor při prvotním utřídění materiálu a seznámením se s genetickou, systematickou a analytickou diplomatikou v praxi na konkrétních příkladech nachází styčné plochy i s písemnostmi odlišných původců. V dalších krocích se staly přínosnými dvě dobové publikace právního charakteru, a sice Lošanovo *Soudnictví živnostenské* a Klierova příručka *O zápisech do rejstříku obchodního*. Vincenc Klier velmi podrobně a zároveň přehledně seznamuje čtenáře s praxí samotných zápisů včetně předepsaných poplatků a odkazů na právní normy. Další dobovou příručkou vztahující se mj. k protokolaci firem a také k obchodnímu soudnictví je formulářová sbírka k civilnímu právu pro notáře a advokáty od Julia Schimkowskeho. Vhodnými příručkami z oblasti obchodního práva, jejichž poznatky se však prakticky nepodařilo včlenit do této práce by zajisté byly *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního* od Emila Otty (Praha 1897 a 1908), *Soukromé obchodní právo rakouské* od Antonína Rady (J. Otto, Praha 1876) a konečně *O některých vadách nynějšího zařízení rejstříku obchodního* ještě od Vincence Kliera (in: *Právník*, ročník XXIX/1890, s. 46-49). S ohledem na regionální charakter modelové studie byly vítány úvody k inventářům archivních souborů jihočeských krajských soudů uložených v Třeboni (všechny pod jediným, níže citovaným titulem), sepsaných archivářem Robertem Randýskem. Bohužel se jedná o prozatímní exempláře, a tak z nich lze čerpat informace jen omezeně. Vrátime-li se do obecné roviny novověké diplomatiky, pak je vhodné nepřímo s touto prací zmínit článek Zdeňka Fialy, otištěný v *Archivním časopise* 10/1960 pod názvem *Diplomatika jedna nebo dvě, ze zahraničních pak především Aktenkunde (1935) a Archivalienkunde von 16 Jh. bis 1918 (1969)* od H. O. Meisnera. Přímou z oblasti soudnictví jsou velice přínosnými články Václava Šolleho vytištěné v *SAP* 1968 a 1971 (*Počátky buržoazního soudnictví v Českých zemích*) a v *Průvodce po archivních fondech Státního archivu v Praze (Justiční správa)*, které zůstávají ve svém druhu asi nepřekonané a pro použití při zpracování diplomatické studie ze soudního prostředí více než přínosné.

8 FIREMNÍ PROTOKOLACE A PROCES ZLISTINĚNÍ ZÁPISU, ZMĚN A VÝMAZU

Rozsáhlý komplex firemní agendy, spočívající v iniciativě živnostenské jednotky jako žadatele a uchazeče na straně jedné a k tomu nutné úřední moci, obrážející se v obchodním soudnictví na straně druhé, je možné vysledovat téměř detailně z aktového materiálu a knih vznikajících z činnosti obchodního senátu. Protože je tato práce orientována na firemní protokolaci v oblasti Českobudějovicka, je samozřejmé, že hlavní směr zájmu se bude ubírat k jeho krajskému soudu. Spisovna pocházející právě od tohoto původce totiž představuje nepřehledné množství jednotlivých druhů písemností, které svým charakterem přehledně dokumentují samotný život jednotlivých podnikatelských subjektů.

Optimální cesta, která by měla nastínit takový trend, jímž bychom se mohli řídit při objasnění průtahů dosti náročnou, úřednickou byrokracií v období monarchie by mohla být pro naše potřeby určena procesem zlistinění, tedy protokolace, který se odehrával v rámci úředního řízení zápisu do obchodního rejstříku, jeho změn a také konečného výmazu firmy. Budoucí firmant, který, stál před rozhodnutím zavést si vlastní podnikatelskou praxi, ať už obchodní, řemeslnou anebo tovární, musel absolvovat průtah několika úřednickými úkony, byl podřízen obligatorně stanoveným čekacím lhůtám v jednotlivých fázích procesu, než byl vůbec protokolárně zanesen do rejstříku.³⁷ V první řadě zde musíme hovořit právě o tzv. protokolování firmy. Živnostník, který vlastní svobodnou vůlí dospěl k tomu, že si založí svůj podnik nejprve oficiálně obeslal krajský soud prostřednictvím žádosti o zaprotokolování, která musela nést státní úřední či notářské ověření. Stávalo se také, že žadatel poslal na adresu soudu žádost pouze z vlastní iniciativy, bez tohoto ověření, ačkoliv dopředu s odhadnutou částkou na úhradu úředních výloh. Ovšem v takovém případě mu byla vrácena zpět bez kladného vyřízení s upozorněním na nutnou nápravu stavu věci. Později, po roce 1895, tedy po justiční reorganizaci,³⁸ byl v tomto upozornění (výzvě) dovětek s odkazem na právní normu, že je dosavadní způsob podání nepřipustný. Zpětné předložení žádosti pak mělo předepsanou lhůtu nového podání, stanovenou na délku do 14 dnů a pokud se nestalo podle určeného postupu, odkládal se případ ad acta. Vzhledem k docela pokročilému stadiu úředních metod okolo roku 1900 je pozoruhodné, že se tehdy objevoval dodatek, který hovořil o tom, že *nutno jest, aby celé znění firmy i podpis firmantem byly vlastnoručně vypsány. Znamenání firmy nelze nabradit vytištěním.*³⁹ Přitom jen o pár let později se již zcela běžně k ověřovacím doložkám, resp. podpisovým vzorům místo

³⁷ Pojmem firmant rozumějme osobu, která firmu podepisuje a je k této činnosti zákonem oprávněna.

³⁸ Myšleno tím soubor nových civilních jurisdikčních norem zákona č. 111/1895 ř. z. ze dne 1. srpna 1895.

³⁹ SOAT, fond KS ČB FA, karton 27, sign. Reg. A/18, spis z roku 1907.

ručního vypisování názvů živnostenských subjektů připojoval otisk razítka, někdy i dvou – v české a německé mutaci, anebo byl text psaný na stroji a žadatel jen doplnil svůj vzorový vlastnoruční podpis. Pokud podnikatel v této věci zjednával nápravu, následovalo první notářské vyřízení v kanceláři c. k. notáře, který byl zpravidla v každém sídelním městě soudního okresu; ba co víc, takových kanceláří mohl být i větší počet pro jediný okres.⁴⁰ Notáře jako veřejné úředníky jmenoval sám ministr spravedlnosti, který vykonával zároveň dozor nad jejich kolegií a komorami. V souvislosti s notáři je ještě důležité zmínit rok 1871, který přinesl zákon o notářském přímusu, jímž bylo stanoveno jaká řízení mají být učiněna právě před nimi; byli přímo závislí na moci soudní. Ke konci sledovaného období a později, po vzniku republiky, zajišťovali v rámci firemní agendy, tedy sepisování žádostí k opovědi, změny a ověřování apod., dosavadní notářské služby spíše advokáti. Poněkud kuriózní je sledovat přímo rok 1918 a 1919, kdy se setkáváme dosud s neurčitým označením příslušnosti notářů, resp. advokátů ve spisovém materiálu. Tak se např. českobudějovický právník JUDr. Emanuel Touš ještě v únoru 1919 prezentoval coby c. k. notář. Jeho kulaté úřední razítko mělo stále atributy jako za monarchie, tedy česko-německý opis a uprostřed říšský znak, který byl později přeškrtnut ve tvaru kříže, čímž se měl demonstrovat přechod k republikovému zřízení.⁴¹ Jiné advokátní kanceláře používaly razítka s tímž opisem (c. k.), ovšem prostřední říšský znak odstranily vyříznutím, což bylo rovněž pro tu dobu poněkud nesmyslné. Vyhotovení, které vzešlo z tohoto prvního jednání, se zpravidla sepisovalo na 2 dvouarších, bylo opatřené předepsanou výší hodnoty kolku, ve starším období v 80. letech 19. století asi 12 zl., a stvrzeným podpisem i razítkem notáře. Jednalo se o žádost ve věci vyhlášení (opovězení – opovědi) firmy. Akt, který jsme si právě popsali mohl být ale stejným způsobem vyřízen prostřednictvím příslušné kanceláře okresního soudu. Takto vyřízená žádost, když obsahovala všechny potřebné atributy, byla zaslána anebo předána kanceláři obchodního senátu, který přistoupil k dalšímu kroku, a sice sepsání nóty. Tu obdrželo okresní hejtmanství, od roku 1868 opět správce přímých daní, s uvědoměním o skutečnosti záměru založení nové obchodní firmy spolu s dotazem na výši daně výdělkové – *Erwerbsteuer* a daně důchodkové (z příjmu) – *Einkommensteuer* v rozsahu ročního platu. Tím byla nebo nebyla splněna podmínka pro protokolaci v souvislosti s dosažením výše daně, jak o ní je pojednáno v úvodu této práce. Podepisování nóty realizoval za obchodní senát krajského soudu pochopitelně c. k. soudní rada. Následkem toho potvrdilo (a stanovilo) okresní hejtmanství výši daňové zátěže podle velikosti sídla firmy a zaslalo svůj výměr zpět na krajský soud s podpisem c. k. místopředsedelského rady. Vrátime-li se k notářskému porřízení, je třeba zmínit, že po vystavení počáteční žádosti o opověď

⁴⁰ Stav notářských kanceláří k 1. lednu 1913 byl takový, že pro celý obvod českobudějovického krajského soudu jich bylo čítáno 16, přičemž v Č. Budějovicích byli notáři dva a ve zbylých 14 soudních okresech vždy po jednom notáři.

⁴¹ SOAT, fond KS FA ČB, karton 29, sign. Reg. A/29.

následovalo pořízení další, a sice sepsání druhé žádosti na obchodní senát s ověřenými podpisy a s přílohou potvrzení o zahájení vyhlásování živnosti. Jednalo se vlastně o žádost o zanesení firmy do obchodního rejstříku, která po obdržení krajským soudem byla označena jeho razítky napříč přes celou či všechny kolkové známky povinně písemnost doprovázející, většinou v záhlaví titulní strany.

Takto potvrzované exempláře s připsanou inskripcí se objevovaly v činnosti českobudějovického obchodního soudu po celé období do zavedení soudní reorganizace v roce 1895. Od tohoto data se ráz písemností poněkud měnil; zde si uveďme, že místo původního oválného razítka bez státního znaku se dále používalo razítko kulaté s prezentačním datem, které se dotud objevovalo v pravém dolním okraji dorzální strany písemnosti, ačkoliv obdélníkového tvaru (blíže k tomu také v kapitole o sfragistickém materiálu). Přílohou k tomuto notářskému vyřízení mohly být další listy a listiny jako třeba edikt, anebo zápis o jeho řízení, kvitance odvislá od povinného zaplacení inzertních poplatků, eventuelně inzertní poplatek samotný, v povinných úředních listech a tyto úřední listy, zpravidla Pražský deník (Prager Zeitung). Pokud dosud nebylo zahájeno ediktální řízení obchodního senátu, což se kromě situace, kdy už byl edikt sepsaný z dřívější doby (např. při změnách v obchodním rejstříku apod.) nestalo, pak byla taková vyhláška na základě výše popsaného notářského pořízení krajským soudem vydána. Nejprve se jednalo zpravidla o čtyři strany hustě popsaného, vprostřed přeloženého archu cyklostylově namnoženého formuláře ediktálního protokolu, který byl dopisován ručně zčásti česky, zčásti německy. Cyklostylově předtištěné písmo bylo provedeno novogotickou kurzívou s průměrnou čitelností, při budějovickém krajském soudu na bílém, modrém anebo zeleném papíře. Konečným ediktem obchodní soud vyhlášoval definitivní zápis – zanesení – živnosti do obchodního rejstříku se všemi náležitostmi (totéž platilo pro případ výmazu). Náležitostmi je tu míněn oficiálně stanovený obchodní název firmy, místo podnikání a druh živnosti, jméno majitele nebo majitelů v případě spoluvlastníků a určení osoby, která za firmu bude provádět prokuru. Tedy kdo ji bude zastupovat ve styku s úřady a vůbec na veřejnosti v plné moci. Optimální bylo, ovšem většinou jen u velkých firem, když byl sám prokurista členem takového podniku, resp. členem rodinného kolegia vlastníků jako třeba v případě známé jihočeské továrnické rodiny Zátkových.⁴² Zápis do obchodního rejstříku byl v následném ediktu tímto krokem považován za připravený k vyřízení, přestože se musely učinit ještě závěrečné kroky související s podmínkami

⁴² Přesněji řečeno, prokura byla udělena buď plnou mocí (I) nebo výslovným jmenováním prokuristou (II) anebo udělením zastupování firmy per procuram (III) – (sub cd. KLIER Vincenc, O zápisech ..., cd., str. 77). Její udělování, změny a vyhlášení podléhaly při soudním ediktálním řízení podobným úředním procedurám jako ve věci opovědi firmy, a to i v rámci diplomatického spektra užitých písemností.

uvedenými ve vyhlášení živnosti. S tím bylo spjaté rovněž stanovení výše daňové zátěže, kterou vyčíslilo okresní hejtmanství, a to s kompetencí od roku 1868. Konečný elaborát ediktu, česky nazývaného vyhláška, obsahoval expediční rozdělovník, jenž uváděl organizace a instituce ze zákona povinné vzít vyrozumění o vzniku nové firmy na vědomí, event. vznést námitky. Tak obdržel kopii vyhotovení spolu s potvrzením opovědi živnosti jako první samotný žadatel, dále obchodní a průmyslová komora a pobočka Pražských novin, event. jiný úřední věstník.⁴³ Soudní vyhláška totiž obsahovala příkaz zveřejnění zpoplatněného zápisu do obchodního rejstříku většinou právě v tomto úředním listu s určujícím termínem dokdy má být podmínka splněna. Navíc se vzhledem k vydávaným dvojjazyčným výtiskům zadával inzerát v českém i německém jazyce, přičemž dny oficiálních vydání se mohla vzájemně lišit. Pokud zveřejnění v úředním listu proběhlo v pořádku, byla krajským soudem vyhotovena relace pro interní potřeby soudu s obsahem o zveřejnění inzerátu v tisku. Relaci přitom afirmovali představitelé obchodního senátu na její levé polovině (vpravo byl samotný text); též se zde objevuje poznámka o správném úředním postupu a vyřízení pro hlavního registrátora k založení do spisu. Vrátime-li se ještě k ediktu, je nutné zmínit, že byl v závěru podepisován anebo opět afirmován obchodním senátem. V Českých Budějovicích se víceméně jednalo v letech před soudní reformou o předsedu, dva soudní rady a obchodního přisedícího. Povinně v rámci ediktálního řízení muselo dojít ke zprostředkovanému zaplacení inzertního poplatku Pražským novinám.⁴⁴ Jejich pobočka zaslala na adresu krajského soudu kvitanci, čímž bylo zřízení živnosti dokončeno. Inzertní poplatek se přitom různil v průběhu let, ale i v závislosti na povaze zápisu. Pokud byli zveřejňováni prokuristé, či smlouvy nebo odštepné závody, byl poplatek vyšší, obecně se ale dá uvést, že činil 1 zl. 40 kr.⁴⁵

Opakem zanesení firmy byl její výmaz, ostatně jako dnes. Krajský soud si v úředním spojení s okresním hejtmanstvím vyměňoval vzájemná hlášení. Pokud firma nevykazovala po delší dobu svou činnost, což se projevilo především v daňových nedoplatecích, oznámilo okresní hejtmanství tuto skutečnost krajskému soudu. Ten pak živnostníka, který úředně samozřejmě stále existoval, přestože mohl svévolně živnost přestat provozovat, obeslal úřední upomínkou s výzvou k oficiálnímu vyřízení výmazu firmy u obchodního registru ve lhůtě do 14 dnů. Pokud nebyla výzva vyslyšena v této stanovené lhůtě, byl učiněn dotaz na okresní soud anebo městskou

⁴³ Pobočka Pražských novin byla označována jako Comptoir der Prager Zeitung, dalšími novinami byly třeba Wiener Zeitung (později Úřední list republiky Československé a za protektorátu existoval Ústřední oznamovatel se sídlem na Smíchově).

⁴⁴ Jeho zaplacení bylo definováno rovněž při vyhlášení živnosti; úhradu směl provést buď samotný živnostník anebo v zastoupení jím pověřený notář.

⁴⁵ KLIER Vincenc: O zápisech do rejstříku obchodního ... cd., str. 82.

radu o informaci co se s majitelem živnosti v posledních dnech stalo, zda se neodstěhoval, nezemřel apod. Takové zprávy zasílaly na soud většinou městské rady, které měly detailnější přehled o obyvatelích města anebo obce. Při většinou uskutečněném dohledání firmanta to byl právě on, jenž musel opět zaplatit inzertní poplatek z důvodu zveřejnění v úředním věstníku, ovšem tentokrát ve věci výmazu podniku. V případě, že by se tak nestalo, učinil krajský soud na podnikatele druhou výzvu, nyní s osmidenní lhůtou ve stejném smyslu a připojil upozornění na sankční poplatek, který mohl činit před rokem 1895 až 10 zl.⁴⁶ Druhým dotazem, jímž se soud snažil domoci stavu skutečnosti, byla žádost na obchodní průmyslovou komoru, zda je u této instituce živnostník stále evidovaný a zda má komora námitek proti jeho výmazu. Komorní odpověď byla soudu odesílána formou dobrozdání, které nejprve uprostřed pod datací podepisoval vždy vlastnoručně její prezident, později se od něj vpravo objevuje i podpis tajemníka.

Pokud se nevyskytly při těchto úředních krocích překážky, mohlo dojít k samotnému výmazu živnosti z evidence, a to obdobným způsobem jako při zapsání firmy do obchodního rejstříku. Tedy opět v ediktálním řízení s určením expedice rozeslání ostatním institucím, přičemž majitel rušené firmy obdržel vyhlášku na stvrzenku do vlastních rukou; okresní soud přijímal vyrozumění formou relace.⁴⁷ Krajský soud nakonec zasílal soudní výměr týkající se at' už protokolace či výmazu firmy obchodní a živnostenské komoře, která jej statisticky zpracovala a dále oficiálně zveřejnila ve svém věstníku, resp. v období monarchie spíše v pravidelných protokolech o řádných a mimořádných komorních schůzích.

Závěrem této části kapitoly si můžeme shrnout hlavní typy písemností, které se vyskytovaly v souvislosti s ediktálním řízením, nejvíce při zápisu anebo výmazu firmy do roku 1895. Jednalo se především o samotný edikt jako zlistiněný výsledek tohoto úředního procesu, vedle něj se vyskytovaly hojně žádosti, především notářské, dobrá zdání obchodní komory a konečně kvitance a potvrzení v souvislosti s nucenou inzercí.

V průběhu trvání živnosti mohlo dojít, a také většinou docházelo, ke změnám v jejím vedení, vlastnění anebo zastupování. Například se tak mohlo stát, pokud některý z dědiců požadoval zápis sebe samotného anebo třetí osobu jako nového vlastníka, což obnášelo vyhotovení žádosti o změnu v obchodním rejstříku, adresovanou krajskému soudu.⁴⁸ Povinnost

⁴⁶ SOAT, fond KS FA ČB, karton 22, sign. I/676.

⁴⁷ Cf. SOAT, fond KS FA ČB, karton 21, sign. I/625.

⁴⁸ V období první republiky se taková skutečnost dávala na vědomí České finanční prokuratuře v Praze.

ohlásit změny a nová vyhlášení se také uskutečňovala vůči okresnímu úřadu, resp. okresní správě politické formou oznámení, které se kopií zasílalo rovněž krajskému soudu. Změny po doručení takového oznámení předal skrze vyrozumění úřední cestou sám okresní úřad berní správě za účelem odpisu daně. Cesta oficiálního postupu vedla tedy od samotného žadatele do notářské, či advokátní, kanceláře coby zprostředkovatele, který vyhotovil prvotní žádost a oznámení zasílané okresnímu úřadu a zároveň i krajskému soudu. V momentě, kdy byla žádost vzata na vědomí a tím vlastně vyřízena, uvědomil okresní úřad o této skutečnosti také příslušné živnostenské společenstvo, což je pochopitelné. Pojem změny však mohl také představovat transformaci firmy jednotlivé na firmu společenskou. To se potom dotýkalo celé řady obměn s tím spojených, neboť změny musel doznat nově dohodnutý společný název podniku, způsob podepisování, společné přebírání směnečných závazků jednotným souhlasem, pokud vznikly anebo vzniknou, a také v případě sňatku jednoho ze společníků neopomenout smlouvou svatební se *do rejstříku firem při firmě naší zaznamenati dáti*.⁴⁹ V úřední praxi to znamenalo vedle známých kroků v rámci ediktálního řízení také úřední ověření u notáře nebo okresního soudu a na krajském soudu vystavení a vyplnění formuláře změn a dodatků.

⁴⁹ SOAT, fond KS FA ČB, karton 27, sign. Reg. A/26, část spisu z roku 1908.

9 DIPLOMATICKÁ TYPOLOGIE SPISŮ A JEJICH ZNAKY

Všechny spisy firemní agendy shromažďované v rámci jednotlivých fasciklů v ještě živé registratuře u krajského soudu představují opravdu rozmanitou škálu různých diplomatických typů, na nichž je možné si ukázat a potvrdit teorii nabyté poznatky, jednotlivé vztahy mezi úřady a samotnými firmami v průběhu celého sledovaného období. S přístupem k danému aktovému materiálu je třeba brát úvahu úřední jazykové zastoupení, které tu je dvojí, samozřejmě v českém i německém jazyce, s tím, že v počátečních letech po ustavení zemských (krajinských) soudů striktně převládá jazyk německý, a to i v podání českých žadatelů. Tento trend se poněkud mění v souvislosti s jazykovými nařízeními a dále rokem 1895 za postupného důrazu češtiny, která převládá po vzniku republiky a zcela vítězí až od května 1945. Zastoupení obou řečí však musíme vztáhnout i na jiné skutečnosti, a sice na prostředí, v němž spis vznikal, myšleno tím administrativní území s převažující českou anebo německou majoritou a příslušnost žadatele k té či oné majoritě, ale také, jak bylo už naznačeno, čas vzniku úředního spisu.⁵⁰ Vrátime-li se k jazykovému zastoupení vůči administrativnímu území, vezme, že z celého obvodu českobudějovického krajského soudu bylo 8 soudních okresů s českou (poměrově nejvíce Týn nad Vltavou) a 7 s německou (poměrově nejvíce Vyšší Brod) jazykovou většinou. Po provedené analýze ve firemních aktech jednotlivců lze uvést příkladné zastoupení spisů pro firmu sídlící v českém prostředí takto: písemnosti v českém jazyce 60 %, v německém jazyce 30 % a v obou jazycích 10 %. Provedeme-li totéž u firmy sídlící v německém prostředí, pak dosáhneme hodnot pro češtinu zhruba 40 %, pro němčinu 50 % a pro oba jazyky také 10 %. Jak vidíme, dá se z uvedeného nástinu hovořit o převaze vždy toho jazyka, který je typický pro sídelní oblast, v níž firma působila.⁵¹

Hledisko třídění písemností firemní agendy je možné vztáhnout ještě na další strukturu, a sice významovou podle původců. V takovém směru bychom mohli určit tři hlavní skupiny aktového materiálu: I. písemnosti vydané firmou samotnou či spíše častěji prostřednictvím notáře nebo kanceláře advokátní; II. písemnosti vydané z moci úřední, především obchodním senátem krajského soudu anebo okresních soudů; III. písemnosti vydané ostatními orgány a institucemi jednak stavovského charakteru jako obchodní a živnostenská komora, živnostenská společenstva a jednoty apod. a samozřejmě státními úřady zainteresovanými do živnostenské a průmyslové

⁵⁰ Soudními okresy s převažující úřední řečí českou byly České Budějovice, Hluboká nad Vltavou, Lišov, Lomnice nad Lužnicí, Týn nad Vltavou, Jindřichův Hradec, Trhové Sviny, Třeboň a s německou pak Nové Hrady, Vyšší Brod, Chvalšiny, Kaplice, Český Krumlov, Nová Bystřice a Horní Planá.

⁵¹ Plávek Aleš František: Sféra podnikání a firemní agenda na Českobudějovicku v období let 1850-1950; diplomová práce obhájená na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v roce 2007; s. 38.

politiky. Firemní soudní akta nesporné agendy byla tedy vedena v tomto schématu závazně pro tři druhy živností, resp. podnikatelských subjektů: I. firmy jednotlivé – *Einzelfirmen*; II. firmy společenstevní – *Gesellschaftsfirmen*; III. družstva – *Genossenschaften*. Pro orientaci v registratuře krajského soudu měla každá z těchto tří skupin přidělované spisové znaky, a to v různých letech v obměnách podle zákonných norem. Čísla jednací uvnitř spisu značila průběžně jeho jednotlivé části s tím, že se měnila podle doby vzniku (vedle těchto čísel bylo psáno numerické označení pořadí písemnosti po jejím uložení do spisovny, resp. do spisové složky). Spisový znak korespondoval vždy s tím, který se nadepisoval na titulní spisovou obálku, měnící v průběhu vývoje svou podobu, o čemž je pojednáno jinde, a zároveň znamenal odkaz na zápis v samotném obchodním rejstříku. Tam se mohly objevit i dvě živnosti na jednom foliu, tedy dva spisy pod stejnou číselnou značkou. Pro firemní agendu u krajského soudu v rámci vlastní soudní agendy se obecně používalo razítka se symbolem *Firm .../...*, jež se umísťovalo do pravého horního okraje. Ve firemní agendě krajského soudu pozorujeme u modelových živností jednotlivých souhrnně do roku 1918 (1924) 8 druhů registraturních symbolů figurujících komplexně za celý spis, většinou a především na spisovém přebalu: a) VIII.H; b) XI; c) I.9.b; d) I anebo I.10; e) Rg.A; f) A. Pausálně při vymezení pro jednotlivá období určíme, že znaky sub a) – d) se vyskytovaly od začátku období do roku 1895, resp. 1898,⁵² kdy se užívá znaku sub e)⁵³ až do roku 1924, kdy byl zaveden symbol sub f).⁵⁴ Pro firmy společenstevní se užívalo symbolů *Ges.* či *Spol.* a pro družstva nakonec *Gen.* či *Dr.* Pro kancelářské účely se vedly rozličné značky uvnitř textu písemností, především u konceptů a vyplněných jednorázových formulářů typu příkaz či nařízení ohledně doručení nebo protokol o roku atd. Velkou míru jich můžeme zpozorovat v konceptních protokolech o průběhu ediktálního řízení z období do roku 1895. Význam těchto textových značek tkvěl především v úspoře místa a času, jelikož se zpravidla jednalo o jejich vpisování do kontextu tam, kde by se musely opisovat dlouhé, ustálené formulace, resp. úplná znění firem a jejich sídel. Aby se při častějším užití pro jedinou písemnost takové značky neslévaly vzájemně do sebe a bylo je možné rozlišit, měly různé grafické podoby. Nejčastěji se užívalo zkratky podobné nekurzívní majuskule F černé barvy: „F“, a to i v zrcadlově převráceném tvaru: „F“; v období kolem roku 1895 se užívaly lomené jednoduché i dvojité závorky, tedy „< [odkaz na místo prvního znění, což mohla být soudní inskripce, firma, či úřední intitulace] >“, resp. „« [místo odkazu mohla být prostor uvnitř závorky proškrtnutý: ___] »“. Takové závorky, pokud jich bylo více v textu, se odlišovaly, hlavně po zmíněném roce, barevně, nejčastěji červeně a modře. Těmito barvami se rovněž psala značka pro zvýraznění doby nutné anebo nejzazší k vyřízení úřední záležitosti, která

⁵² Myšleno tím rok 1855, resp. 24. září 1857, neboť předtím byl obchodní protokol vedený nejednotně.

⁵³ Ten se následně používal i pro návrhy zápisů firem podaných po 14. červenci 1906.

⁵⁴ Agenda první republiky užívala spíše pouhé A, v pozdějších letech až do roku 1949 také A.I.

měla dvojí podobu: jednak pro česká podání *Kal[endární lhůta]*, jednak pro německá podání *Frist*.⁵⁵

Velmi pravidelným prvkem deklarujícím správnost interního soudního vyřízení v rámci firemní agendy byla i afirmační potvrzení radních obchodního senátu krajského soudu (vidimační klauzule). Ty můžeme pozorovat ustáleně na pěti hlavních typech písemností od vzniku krajského soudu až do roku 1939, o nichž pojednáme níže; v období pozdějším zanikají a jsou nahrazované pouhým parafováním rukou soudního kancelisty. Provedení těchto potvrzení mělo několik typů v celém vývojovém průběhu vnitřní agendy, což se promítalo do jejich vzhledu i obsahové náplně. V nejstarší etapě, přibližně až do roku 1895, se objevují především na ediktech a nótách vyhotovené buď perem – rukou soudního referenta anebo ke konci této etapy cyklostylově předtištěné, ovšem většinou v německé verzi a kurentem; němčina tu byla vůbec převládající až do roku 1918. Tehdy uváděly tyto afirmace čtyři členy obchodního senátu, tedy c. k. krajského soudního prezidenta jako předsedu, dva referující členy obchodního senátu jako c. k. zemské soudní rady a čtvrtého člena, jímž byl obchodní přísedící; zpravidla se jednalo o tyto modifikace:

a) Radní afirmace z května 1885:

Vorsitz. k. k. KGPr = Jansa
k. k. LGR = Prinz
k. k. LGR = Říha
Handelsbeisitzer = Knapp

b) Radní afirmace z prosince 1893:

Vors. k. k. Hofrath = Jansa
k. k. LGR = Nagy
k. k. LGR = Fiedler
H. B. = Effmert⁵⁶

Jak vidíme z ukázky, titulatura předsedy obchodního senátu se měnila později z prezidenta na dvorního radu,⁵⁷ oba referující členové senátu zůstali označováni stejně a název funkce obchodního přísedícího byla pro svou slovní délku zkracována. Radní afirmace vůbec měly skutečnou hojnost druhů různých zkratk v celém průběhu jejich užívání, někdy sedm, ale i devět znaků, ovšem všechny je sem nelze zařadit. Znění těchto radních potvrzení se změnilo po roce 1895, resp. 1918, jak si můžeme dokladovat na následujícím příkladu z té doby:

⁵⁵ Za těmito zkratkami následovala buď pouhá číslovka anebo vypsání se slovním zpřesněním.

⁵⁶ Antonín J. Effmert, císařský rada, prezident Obchodní a živnostenské komory v Českých Budějovicích, člen civilního obchodního senátu krajského soudu tamtéž; zemřel 28. března 1899 v Praze ve věku 66 let na mozkovou mrtvici. Byl ženatý s Josefou, rozenou Šebelíkovou; narodil se v Táboře. Jeho pohřeb konaný druhého dne po skonu sloužil sám Jeho Excellence ThDr. M. J. Říha, biskup českobudějovický.

⁵⁷ Předseda obchodního senátu byl psaný jako prezident ještě v 70. letech 19. století.

Radní afirmace z července 1905:

Vors. Lg. R.	=	Dr. Lahola
Ref. Lg. R.	=	Schwarz
Vot.	=	Pohanka

Okolo roku 1900 totiž mizí čtvrtá řádka se jménem obchodního přisedícího a dříve druhý referující člen obchodního senátu je od té doby nazýván votantem, což je de facto člen soudního senátu a tedy nadále jeho přisedící. Celkové složení se tedy zúžilo na tři představitele: předsedajícího a zároveň referujícího c. k. zemského soudního radu, referujícího zemského soudního radu, řidčeji také označovaného jako I. votant a votanta, v případě předešlého titulování coby II. votanta (po vzniku republiky se psal předsedou nejvyšší rada zemského soudu, pod ním byl referující, do roku 1919 ještě také titulovaný jako zpravující – počestlé synonymum k přívlastku referující – rada zemského soudu a znovu votant). Nad tituly a jmény členů obchodního senátu byla připisována římská číslovka označující soudní oddělení, lépe řečeno pořadí obchodního senátu v rámci vnitřní struktury krajského soudu, tedy všech ostatních soudních senátů s různými přívlastky a doplňky. V prvních letech existence krajského soudu byla však tato řádka bližší specifikace prosta, později se psal obchodní senát Krajského soudu v Českých Budějovicích jako II. v pořadí, což bylo většinou pravidlem. Titulární znění pak bylo následující (v závorce je uvedený rok spolehlivého výskytu v pramenech):⁵⁸ *Gegenwärtige* (hojně před rokem 1870); *Handelssenat Gegenwärtige* (1875); *Handelssenat* (1893); *feriální civilní senát* (1910); *fir. senates* (1912); *sezení civilního senátu* (1913). Radní afirmaci (vidimační klauzuli), téměř po celé období jejího výskytu členové senátu nevyplňovali ani neparafovali, nýbrž to za ně obstarával pracovník příslušné kanceláře, jak už bylo naznačeno výše. Ten se pod klauzuli zároveň i podepsal za správnost. Vrátime-li se k druhům písemností, na nichž se nejčastěji tyto afirmace uváděly, musíme vyjmenovat několik jejich typů. V nejstarším období se jednoznačně objevují na soudních ediktech, resp. protokolech z průběhu ediktálního řízení, které byly většinou v rozsahu dvou listů a obchodní senát je afirmoval na poslední reverzní straně při jejich levém okraji. Podobně se dalo i na nótách, ovšem více s umístěním na straně pravé. Oba typy se vyskytovaly spíše v ranější etapě, v letech pozdějších se jednalo o list zápisu a list výmazu firmy, dále o list změn a dodatků a nakonec o příkaz k doručení.⁵⁹ Všechny tyto čtyři kategorie měly více

⁵⁸ Odkazy na jednotlivé citované prameny zde nejsou uvedené, neboť se jedná o výsledek komplexního studia vhodných písemností v rámci celého archivního fondu KS ČB FA. Vzhledem k povaze tématu je vhodné doporučit komparaci s radními protokoly obchodního senátu krajského soudu.

⁵⁹ Příkaz k doručení uváděl v letech 1895 – 1918 jen jedno jméno člena obchodního senátu a zapisujícího referenta.

či méně ve svém vývoji od druhé poloviny 19. století podobu formuláře, a tak se afirmace umíst'ovaly na jejich aversní část dolů, většinou vpravo. Civilní soudní praxe po vzniku republiky zavedla tyto, tehdy již úplné formuláře jako dvoustranné, a tak se radní potvrzení praktikovalo na jejich reversu, pokud nezůstalo úplně přeškrtnuto a nevyplněno.

Vnitřním znakem listů a listin, které souvisejí s firemní agendou soudní i komorní jsou také různé podoby záhlavní inskripce. Ta, jako oslovení, resp. adresa psaná na písemnostech doručovaných soudu či komoře byla uváděna v různých gramatických i grafických tvarech, proto se lze u této problematiky krátce zastavit. Inskripce obsahující jako adresáta obchodní senát Krajského soudu v Českých Budějovicích *coby soud obchodní* měla jen v počátečních deseti letech svého trvání podoby 13 verzí v německé mutaci, které ovšem přetrvaly v používání téměř celé půlstoletí, jak je uvedeno v následujícím přehledu:

I.	Hochlöbliches k. k. Landesgericht zu (nebo <i>in</i>) Budweis	1850
II.	Hochlöbliches k. k. Handels- und Wechselgericht ⁶⁰	1852
III.	Hochlöbliches k. k. Landesgericht als Handels- Senat in Budweis	1852
IV.	Löbliches k. k. Landesgericht als Handels-senat in Budweis	1854
V.	Löbliches k. k. Handels- und Wechselgericht zu Budweis	1854
VI.	Hochlöblicher k. k. Handels- Senat	1855
VII.	Löbliches k. k. Kreisgericht, als Handelssenat zu Budweis	1855
VIII.	K. k. Kreisgericht Budweis als Handelssenat	1855
IX.	Hochlöbliches k. k. Handelsgericht	1855
X.	Hochlöbliches k. k. Kreisgericht als Handelsgericht	1856
XI.	Hochlöblicher Handelssenat!	1856
XII.	Wohllöblicher Handelssenat des k. k. Kreisgerichtes	1857
XIII.	K. k. Kreis- als Handelsgericht Budweis	1857

Pro období pozdější jsou znáené inskripce v českém jazyce, ačkoliv se hojněji vyskytují až od přelomu obou staletí. Na rozdíl od německých verzí, je v českých zněních užíváno více gramatických pádů, navíc uváděná grafická podoba textu měla tvar písmene Z, kdy první třetina adresy byla zpravidla psána k levému okraji listu, druhá třetina doprostřed o řádku níže a poslední ještě o další řádku níže k pravému okraji listu.

⁶⁰ Další obměnou ad I. a II. bylo znění Hohes k. k. Landesgericht als Handels- und Wechsel- Senat zu Budweis (1854).

I.	Slavný c. k. krajský co obchodní soud	nominativ	90. léta 19. století
II.	C. k. krajskému soudu v Čes. Budějovicích	dativ	1915

Umístění inskripční adresy je podobné pro oba jazyky, proto postačuje uvedení jen jedné modifikace v souvislosti s českým zněním (tvar zápisu v podobě písmene Z), jak je vysvětleno výše.

Závěrem úvodu k této kapitole je třeba uvést, že většina hlavních písemností byla svým charakterem určována úředními instrukcemi a vzorovými pravidly pro vedení at' už obecně úředních písemností anebo písemností obchodní soudní agendy. Za všechny zde můžeme jmenovat z vývoje v období monarchie firemní praxe dvě příručky: jednak úřední instrukci č. 52/1852 ř. z., která se týkala obsahové skladby dekretů s velmi dlouhou časovou závazností,⁶¹ jednak z přelomu 19. a 20. století citovanou publikaci Vincence Klierera.⁶²

PŘEHLED DIPLOMATICKÝCH TYPŮ A POPIS JEJICH VNITŘNÍCH ZNAKŮ

Přehled nejčastěji se objevujících typů písemností ve firemní agendě se v odborné literatuře tohoto směru příliš nevyskytuje. Nástin, který popisuje vnitřní znaky, jimiž se diplomatický materiál vyznačuje za současného zasazení do historických skutečností tak může být vítaným pomocníkem jak v archivní, tak i v badatelské praxi. Takový popis je významný také vzhledem k tomu, že vybrané typy se lišily třeba i v jediné kategorii v průběhu let. Dalšími disproporcemi jsou přívlastky dané k příslušným typům písemností. Těch totiž existuje u některých kategorií více druhů. Takovým charakteristickým zástupcem je například žádost.

Edikt

Vyhotovoval jej krajský soud. Jednalo se o jeden list, zpravidla cyklostylovo předtištěný a na rozdíl od starších exemplářů se hlavně po roce 1900 vyhotovoval jednojazyčně. Pro českou mutaci se vžilo spíše užívání termínu *vyhláška*, který byl nahoře vprostředku uváděn právě tímto pojmem a výše vpravo od něj se zaznamenalo číslo jednací. Poněkud ustálený text začínal formulí *C. k. Krajským co obchodním senátem v Budějovicích zanešena byla dne [...] jednotlivá/společenstevní firma [následuje česká i německá verze firemního názvu] do rejstříku obchodních firem..* Závěr textu uváděl ve všeobecnou známost předešlá uskutečněná právní ujednání, tedy například smlouvy svatební

⁶¹ Týkala se hlavně dekretů vyhotovených na okresní úrovni, okresními úřady a později dokonce i ONV.

⁶² KLIER Vincenc: O zápisích do rejstříku obchodního ..., cd.

a dědické, společníky atd. Pod tato ujednání se vpisovala datace s místem vydání listiny v nominativu: *Budějovice dne [datum]*. Reversní strana zachovávala půlstránkové členění jako dříve: vlevo nahoru se psala inskripce, hlavně k okresnímu finančnímu ředitelství, pod tím byl příkaz kanceláři *Vid. expedit!* k vyhotovení a expedování písemnosti. Pravá strana sloužila k inskripci po vyřízení obeslaným úřadem, tedy hlavně zmíněným okresním finančním ředitelstvím, s přípisem *Vrací se slavnému c. k. Krajskému soudu v Budějovicích*, navíc s požadavkem doložení dalších podkladů k ediktu, pokud je ještě obeslaný úřad po soudu dodatečně vyžadoval. Samozřejmě jsou různě umístěné spisové značky v obou polovinách reversní strany a prezentační razítka s tím související. Na starších typech ediktů se objevují také listy přepůlené, kdy napravo se psal německý text a nalevo jeho český ekvivalent. Dolů doprostřed mezi oba texty se umisťoval otisk kulatého úředního razítka.

Nařízení o doručení

V souvislosti s interním kancelářským chodem se používalo toto nařízení ve formě formuláře vlastně po celou dobu existence živnostenského prostředí v Českých zemích, především po roce 1895. Formulář měl podobu předtištěných rubrik a byl jakousi obdobou rozdělovníku se seznamem adres: I. kdo obdrží usnesení, II. kde se nově nabyté skutečnosti zveřejní a III. kde se tyto skutečnosti projeví.⁶³ Vyhotovoval se v souvislosti se soudním obchodním řízením, jakým bylo třeba vyhlásování firem. Popíšeme-li si jednotlivé body, můžeme říci, že sub I. obdržel firmant, jeho notářský či advokátní zástupce a obchodní a živnostenská komora, sub II. *Zentralblatt, Pragerzeitung – Pražské noviny*⁶⁴ a sub III. berní správa, okresní hejtmanství jako správce přímých daní od roku 1868,⁶⁵ a konečně také finanční úřad. Nařízení podepisoval u českobudějovického krajského soudu referující zemský soudní rada, vedeno bylo převážně v německém jazyce, alespoň do vzniku republiky, přičemž české znění i jeho německý ekvivalent pro tuto písemnost, uváděný vždy nahoře uprostřed jako nadpis, zněl *Zustellungsverfügung*. V rámci vyřízení doručení bylo do levé aversní části listu umístěno dvouřádkové obdélníkové razítko se zněním *Beempfangt im Geldbuche · P. Nr. [ručně dopsaný numerický odkaz]*⁶⁶ v souvislosti s vydáním poštovních poplatků.

⁶³ V této podobě především od roku 1895 až do konce první republiky.

⁶⁴ Jména úředních deníků existovala i v jiných názvech. Uvedené dva byly do roku 1918 nejfrekventovanější.

⁶⁵ V souvislosti s definitivní reorganizací politické správy; při OH ji vykonávali berní referenti, resp. berní inspektoři.

⁶⁶ Zkratka P. Nr. znamenala symbol pro odkaz na číslo strany peněžního deníku Krajského soudu v ČB.

Návrh

Zejména v notářské či advokátní praxi se jednalo o návrh na zanesení nového majitele živnosti, jejíž název byl paralelně uváděn v obou úředních jazycích, tedy v češtině i němčině. Za správnost ověření jej podepisoval soudní kancelista, před ním ještě pochopitelně sám notář či advokát podobným způsobem jako na ostatních písemnostech vzešlých z notářské kanceláře. Tedy na titulní straně v levé její polovině kolmo ke spodnímu okraji listu. Exemplář se vypisoval v několika vyhotoveních, pokud se nejednalo o prvopis, pak se dole uprostřed nebo dole vpravo umístila poznámka o kopii, která zněla v češtině *Reprodukce návrhu!*

Nóta

V období po roce 1895 mohla být nótou sdělována zpráva o navrácení spisů zpět úřadu, který je zapůjčil úřadu jinému na základě jeho žádosti po náležitém prostudování k jistému případu. Takový vztah prostřednictvím nóty nastával mezi berním úřadem, který ji vydal a krajským soudem jako příjemcem ve věci ověření plnění daňových povinností. Nóta byla podepisována třemi podpisy referentů berní správy a po doručení jedenkrát soudním kancelistou. Z praxe víme, že ještě okolo roku 1910 bývala psána většinou německy.

Obálka spisová

Nejedná se o diplomatickou písemnost v pravém smyslu slova, nicméně se z ní lze dozvědět na první pohled alespoň rámcové, základní informace o protokolovaném podniku. Jednalo se o dvojlist papíru formátu zhruba A3, v půli přehnutého, zpravidla s předtištěnými rubrikami, do nichž referent krajského soudu zanášel tyto údaje: I. jméno a sídlo firmy do levé horní části, II. rok protokolace do pravého horního okraje,⁶⁷ III. spisový znak a umístění ve spisovně, tedy číslo fasciklu a IV. přehled všech došlých a vydaných písemností týkajících se právě jmenovaného firmanta s datováním, číslem jednacím a pořadím uvnitř spisu. Poslední údaje sub IV byly nejdůležitější, neboť kvůli nim se de facto obálka vyhotovovala. Zlomovým obdobím byla i zde polovina 90. let 19. století, neboť se dále objevuje častější vedení údajů v češtině a předtisk má obdobné tendence. V začátku sledovaného období pozorujeme velmi pečlivé vedení zápisů s vysokou čitelností, byť v německém jazyce a kurentním písmem, na druhou stranu kvalita papíru byla co do pevnosti a síly velmi slabá. Psací látka z počátků existence

⁶⁷ Krajský soud v Českých Budějovicích praktikoval tuto zásadu pravidelně jen do r. 1895, později zanikla. Lépe řečeno, později se uváděl rok nejčastěji v dolní části aktového přebalu jako součást spisového znaku.

českobudějovického krajského soudu je tak v tomto ohledu potrhaná a poškozená manipulací i uchováním. Co se týče uvádění spisového znaku, býval na titulní straně obálky prezentován vždy ten, který právě platil, nedbaje na to, jaké symboly se psaly v předchozích obdobích. Tak byl spis pokaždé zakládán v obálce, která mu byla přidělena právě jako poslední. Starší typy se zakládaly dovnitř dvojím způsobem: buď zůstaly starší přebaly naplněny spisy z období, k němuž příslušely anebo takové spisy při založení nové obálky referent vyňal, pořadově očísloval (folioval) a založil za sebe do jednoho celku. Staré obálky však neznehodnotil ani nevyhodil, nýbrž je založil na přední pozici komplexu spisové složky.

Oznámení

Pod názvy *uvědomění* a *Benachrichtigung* jej zasílaly okresní soudy na soudy krajské na základě jejich dožádání ve věci změn, které mohly nebo musely nastat při firmě. Tím je myšleno buď samotné povědomí o existenci firmy v souvislosti s nultým vykazováním činnosti anebo jejím pochybném vedení, například v zadluženosti.⁶⁸ Pod text oznámení se uváděl odkaz na zaslání dožádání druhou stranou v krátkém registru (zde nikoliv jako dorzální regist).

Prohlášení

V německém kontextu se jednalo o termín *Erklärung*. Jak bude řečeno níže, prohlášení bylo za dob monarchie konečnou obdobou tzv. znamenání firmy. Jeho záhlaví bylo opatřeno kolkem 1 K (pro rok 1910) a bylo psáno v první osobě singuláru buď česky nebo německy podle vzorové formulace: a) *Já [jméno firmanta] budu znamenati firmu podpisem [jméno firmy a podpis firmanta];* b) *Ich gefertigter [jméno firmanta] werde das Handelsgewerbe unter der Firma [jméno firmy] betreiben – in Urkund dessen meine beglaubigte Unterschrift [podpis firmanta].*⁶⁹ Pod tímto zněním byla vpisována kolkovaná ověřovací doložka se známkou 2 K, opatřena kulatým razítkem notářské kanceláře nebo okresního soudu.⁷⁰ Totéž razítko bylo ještě pod doložkou, která se po roce 1900 stále častěji vyskytuje nikoliv v rukou psané podobě, nýbrž jako otisk razítka, většinou červené, méně modré barvy, s ručním vyplněním odkazu na číslo jednací, přesným zněním firmy a datem podání. To vše bylo stvrzováno podpisem notáře, eventuálně soudního oficiála.

⁶⁸ SOAT, fond KS ČB FA, karton 157, sign. Einz.II-27/1897 b, firma Sodawasserfabrik Gut Hörschlag: Okresní soud Vyšší Brod zasílal uvědomění na budějovický krajský soud ve věci provedení obstarání (exekuce, Pfandung) majetku firmanta Ludwiga Bittingera. Po jmenování správce exekutorem byl do spisů vložený vyplněný formulář exekučního řízení o jmenování správce, č. 120.

⁶⁹ SOAT, fond KS ČB FA, karton 30, sign. Rg. A/67 – citace podle prohlášení z roku 1910.

⁷⁰ K ověřování podobných dokumentů byly oprávněné obě instituce – okresní soud i notářská kancelář.

Protokol ediktálního řízení

Několikastránkový, cyklostylově předtištěný elaborát českobudějovického krajského soudu formulářového typu byl nejčastěji čtyřstránkový na dvou spojených listech (přeložených svisle napůl). Takřka výlučně se sepisoval po celé období monarchie dvoujazyčně, přičemž levá či pravá polovina každé strany nebyla určující pro jediné české anebo jediné německé znění, jako to známe ze starších podob samotných ediktů, nýbrž obě se nahodile prolínaly vertikálně až k poslední reversní straně. Protokol postrádal úřední hlavičku a nadepisován byl jen číslem jednacím s podtržením, pod něž se umisťoval název vyhlášené firmy. Podobně se zde vyjmenovávají jednotlivé kroky užitě v řízení potřebném ke konečnému vyhlášení a zápisu budoucího podniku. Některé předtištěné pasáže předepsaných formulací, pokud se nehodily pro daný případ, kancelista jednou šikmo přeškrtnul, aby zůstal i nadále viditelný text.⁷¹ Samotné úřední pořízení bylo vyjádřeno jedním z bodů ediktálního protokolu ve shodné podobě jako v následně vyhotoveném ediktu. Pro zkrácení ručně sepisované textové části bylo i zde hojně užíváno odkazů v podobě závorek, pomlček, číslování a latinských termínů typu *ex*, *supra* apod. Členění protokolu se dělo několika body, jejichž počet přesahoval 10 krátkých oddílů. Ty proklamovaly vedle výše uvedeného obsahu také adresní rozdělovník a způsob úředního oznámení v oficiálním periodickém věstníku. Poslední reversní strana byla vyhrazena takzvanému indorzálnímu ediktu, německy označovanému *Indorso Edikt II*, jenž se týkal daňových záležitostí, tedy žádosti o výměr daní berním úřadem, dále kancelářského vyřízení císařského rady a expedičních poznámek. Levá strana u dolního okraje indorzálního ediktu vyhrazovala prostor pro radní afirmaci členů civilního obchodního senátu. Tradiční dvojlist protokolu byl mnohdy využíván spisovnou jako obálka pro celkový průběh ediktálního řízení, když se do něj vkládaly výsledky úředních procedur, které vlastně sám o sobě protokolárně předepisoval (firmování, notářské žádosti, výňatky z úředních periodik apod.). Následně organicky vytvořený spisek nám tedy vhodně poslouží k rekonstrukci celého řízení, ačkoliv ke komplexní orientaci je zapotřebí hlubší poznání uvedených diplomatických typů písemností a vnitřních kancelářských předpisů soudní obchodní agendy.

⁷¹ Tak třeba v případě řízení ve věci vyhlášení firmy jednotlivé se škrty pasáže týkající se firem společenstevních a naopak.

Protokol o roku

Firmant, k jehož záměru ve věci budoucího aktu zápisu, změn nebo výmazu své firmy, eventuelně s tím souvisejícími pořízenými, vydal krajský soud usnesení, se následně ve stanovené lhůtě musel dostavit do soudní kanceláře k zaprotokolování takového záměru.⁷² Soudní zapisovatel, který s ním vedl jednání (tedy *rokoval*) o takové záležitosti, zanášel jeho předmět do protokolu o roku (*Tagsatzungsprotokoll*). Ten se od poloviny devadesátých let v souvislosti se zavedením reorganizace v soudní praxi sepisoval výhradně na normalizovaných tiskopisech.⁷³ Normativně předepsané části v předtisku zamezovaly jejich vynechání při doplňování ze strany protokolisty. Úřední platnost vyjadřovalo kolkování známkami v hodnotě 2 K, které se nalepovaly buď vedle názvu protokolu anebo přímo do inskripce tak, aby přes ně byl napsán typ a místo soudu (*Kreisgericht in Budweis*), což nahrazovalo otisk razítka; to se v takovém případě nepoužilo. Obě varianty připadaly k horní části archu, přičemž se přes známku otisklo kulaté úřední soudní razítko v případě nalepení kolku vedle názvu písemnosti. Jinak poměrně jednoduchá forma protokolu umožňovala referentovi vystihnout předmět svými slovy. Zpravidla se tak ovšem dalo obdobami zavedené úřední fráze, která se odvolávala na prvotní soudní usnesení: *Mit hiergerichtliche Beschlüsse vom [datum a číslo jednací] wurde mir aufgetragen meine Firma [...] anzumelden, resp. Laut Beschlusses des k. k. Kreisgerichte in Budweis wurde ich aufgefordert, meine Firma in das Handelsregister eintragen zu lassen.* Za přítomné tu byl předtištěn soudce, jehož řádka se při řízení firemní protokolace coby agendy nesporné proškrtávala. Tím zůstala jen řádka pro jméno zapisovatele, který protokol v záhlaví a v závěru zápisu v antepozici k podpisu firmanta podepisoval. V případě delšího jednání se protokolární zápis vedl i na reversní straně písemnosti. Výskyt protokolů o roku je velmi hojný, vyskytuje se méně často také v české mutaci.

Protokol o výsledku

Sepisoval se v případě nejasností o existenci již zaprotokolované živnosti v takových případech jako bylo úmrtí jejího majitele anebo vykazování firemní nečinnosti, což se mohlo obrážet hlavně v neplnění daňových povinností. Protokol o výsledku byl sepisován zpravidla u okresních soudů a na soudy II. instance se zasílal teprve po jejich sepsání, a to okolkované známkou 1 zl.⁷⁴ Psal se na jeden dvouarch, přičemž jeho reversní strana se překládala na dvě

⁷² Sloveso dostavit se tu bylo obligatorně předepsáno: Es erscheint [Herr/Frau + jméno, název firmy, její číslo a věc úředního úkonu].

⁷³ Protokoll für Tagsatzungen außerhalb einer mündlichen Verhandlung § 216, C. P. O. I, Nr. 31.

⁷⁴ Touto částkou byl protokol kolkován do poloviny 90. let 19. století, tedy do zavedení justiční reformy.

poloviny, opatřovala registrem okresního soudu s datací vyhotovení a podpisem okresního soudce v levé části. Na levé části, ovšem nahoře, se také nacházelo číslo jednací, naopak dolů se umísťovalo prezentační razítko krajského soudu po doručení. Na protilehlé pravé straně byl psán návrh vyřízení z pera referenta krajského soudu a v horní části nad tím pak signatura ve tvaru *číslo spisu/číslo dokumentu – části spisu*. Datovaný regist byl parafován čtyřmi podpisy, pod něž se vpisovala lhůta potřebná k úřednímu vyřízení, zpravidla červenou barvou a odlišnou, většinou modrou barvou adekvátní datum, k němuž se lhůta vztahovala. Obsahově se týkal popisu předmětu slyšení a vyjmenovával přítomné, jimiž byli zároveň tři osoby přítomné protokolárního zlistinění: c. k. okresní soudní adjunkt, soudní zapisovatel a vyslýchaný, jímž mohl být samotný živnostník nebo manžel – manželka či rodinný příslušník.⁷⁵

Rozklad

Vyhotovovala jej advokátní či notářská kancelář podle jazyka žadatele také pod názvy *námitka* nebo *Vorstellung*, vznášel se proti usnesení, rozhodnutí soudu (zde ve věci protokolace). Pod inskripcí na krajský soud se nadepsal název písemnosti, pod níž figurovalo jméno firmanta v genitivu (1): *Vorstellung des Julius Epstein, Kaufmannes in Krummau*.⁷⁶ Dále vlevo uváděl notář důvod vzniku písemnosti s odvoláním na předešlý doklad v téže záležitosti (2): *gegen den Beschluß vom 19. März 1903, Firm 117/3*. Níže k pravému okraji se uváděl počet vyhotovení s přílohami (3): *Einfach mit Beilagen*. U samého pravého dolního okraje začínal text námítky znovu odvoláním se na poslední vydanou úřední písemnost (2) a přecházel (pokračoval) do vnitřní části dvoulistu, kde vypisoval obecné příčiny vzniku námítky. Po skončení této části začíná samotný rozklad znovu nadepsáním *Vorstellung* a detailnějším uvedením důvodu podání rozkladu, vše v 1. osobě singuláru *Meine firma ist nicht erloschen* v číslovaných odstavcích s vyjmenováním všech souvisejících písemných dokladů o úřední věci, proti níž se námitka vznášela. Písemnost byla ukončena formulí s vyjádřením žádosti a inskripcí ke spádovému krajskému soudu: *Ich stelle daher die ergebene Bitte: Das löbliche k. k. Kreis- als Handelsgericht* s nadějí na nápravu, která byla vyjádřena slovesem *beheben*. Pod místo a datum zhotovení se firmant podepsal. Indorsát uvedený na rubru registroval klíčové usnesení, k němuž firmant námitku vznášel s následně uvedeným návrhem vyřízení a výrazně vyznačenou úřední soudní lhůtou. Afirmace civilním senátem byla provedena jednomyslně *Einbellig* s patřičnými parafami.

⁷⁵ Takto se dělo hlavně při neznámém zmizení dotyčného firmanta, např. při náhlé emigraci do zahraničí.

⁷⁶ SOAT, fond KS ČB FA, karton 157, Einz.II-19/1896 b, rozklad ze dne 1. dubna 1903.

Výpis soudní

Jeho vyhotovení odviselo od protokolu o výsledku, resp. protokolu o projednání pozůstalosti, poněvadž fungoval jako nucené ohlášení nové skutečnosti na adresu krajského soudu. Vyhotovení tohoto výpisu obstarávalo příslušné oddělení okresního soudu, podepisoval jej jeho řídicí kancelista. Souhrnně vzato, jednalo se o souhlas účastníků, zda může nezměněně užívat a vést živnost nástupce původního majitele, například v důsledku úmrtí či jiné zásadní změny. Výpis měl dvě části, a sice jednak první část, což bylo pouhé textové znění písemnosti a jednak potvrzení, které se týkalo samotného pozůstalostního řízení a následně jeho skončení.

Výpis z obchodního rejstříku

Měl téměř shodnou strukturu zápisů s později užívaným evidenčním listem po roce 1918, tedy styl zápisů dodržoval jednotlivé rubriky obchodního rejstříku (obchodního protokolu pro nejstarší etapy). Tento výpis podepisoval a kulatým úředním razítkem opatřoval soudní krajský revident.

Znamenání firmy nebo prokury

Jinak také *zanešení* anebo *zapsání* firmy do obchodního rejstříku, německy se potom užívalo termínu *Firmazeichnung*. Notář či advokát jej vyhotovoval na dvou stranách jednoho listu papíru. Avers tu představoval prohlášení o způsobu znamenání firmy se vzorem vlastnoručního podpisu majitele nebo majitelů podniku, datací, číslem jednacím, hlavičkou notářské či advokátní kanceláře, kolkovými známkami dvakrát 1 K a výpočtem tzv. legalizačního poplatku za provedený úkon zastupující kanceláři.⁷⁷ Reversní strana obsahovala článek o stanovení přesného oficiálního názvu firmy zveřejněného před notářem, který tuto skutečnost zaštitil vlastnoručním podpisem napravo pod textem. Vlevo od něj bylo v dobách monarchie převážně oválné, méně kulaté, notářské razítko a od něj ještě více nalevo stanovení notářských poplatků, tedy legalizačního v kolcích, jak jsme si již řekli. V dobách do roku 1895 bylo znamenání firmy vkládáno do protokolu o ediktálním řízení, resp. do žádosti o opověď, jejíž bylo součástí. Později, krátce před rokem 1918 a dále se znamenání zjednodušovalo a mělo velmi ustálenou formu jako prohlášení, které se tehdy kolkovalo v záhlaví i v ověřovací doložce kolky 2 K. K tomu dodejme, že ještě roku 1919 byly běžně užívané kolkové známky s vyobrazením panovníka Františka

⁷⁷ Legalizační poplatek činil po roce 1900 částku 4 K, celkový poplatek s kolky byl tedy stanoven na 6 K.

Josefa I. Téměř totožné se znamenáním firmy bylo znamenání prokury ve dvojjazyčném provedení vzoru firmování. Rozdílem bylo de facto jen to, že místo podpisu firmanta byl uváděn podpis prokuristy, který budoucí firmu hodlal zastupovat.

Žádost o opověď nebo změnu ve vedení firmy

Jedná se o jednu z nejčastějších písemností, jelikož musela být vyhotovena při každém záměru o zaprotokolování pozdější firmy do obchodního rejstříku. Lze pozorovat, že do roku 1895 vyřizoval žádosti o vyhlášení firem spíše notář, po tomto období pak většinou soukromý doktor práv, advokát, přestože se oba typy zastoupení budoucího firmanta prolínají. Žádost mohla být psána na několika, nejvíce na čtyřech, ale také až na šesti stranách jednotného elaborátu, který se v pozdějších letech svazoval uprostřed bavlněnou šňůrou, na zadní straně ukončenou papírovou hlubotiskovou či ocelotiskovou pečetí, pevně spojenou s reversním listem.⁷⁸ Pečeť měla oválný tvar se jménem a sídelním místem notářské, popř. advokátní kanceláře v barevném, většinou červeném nebo modrém provedení. Titulní strana žádosti nesla hlavičku kanceláře, ponejvíc jednořádkovou, pod níž doprostřed umisťoval českobudějovický krajský soud prezentační razítko po doručení s datem podání, umístěním v registratuře a počtem příloh a rubrik.⁷⁹ Vlevo od presentata se přilepoval kolek v hodnotě 15 K,⁸⁰ opatřený kulatým úředním razítkem krajského soudu se státním znakem. Pravá horní strana od presentata na žádosti se vyčlenila pro umístění spisové značky; o jejím vývoji viz výše. Ustálený úzus vyhotovení první strany tohoto elaborátu diktoval také vyjmenování dat obchodních společníků, eventuelně odkaz na již zaregistrovanou živnost v rejstříku, pokud docházelo pouze ke změně ve vedení (existenci) firmy. Obligatorně se muselo uvádět úplné znění a sídlo podniku v českém i německém jazyce, pokud se jednalo o žádost vydanou do roku 1918. V případě pozdějších let se dvojjazyčnost zachovávala pouze fakultativně, když to žadatel uznal za vhodné anebo nuceně, byl-li žadatel příslušníkem německé minority. Druhá část žádosti se týkala dohodnutého způsobu podpisování firmy, tzv. firmování. Živnostník či každý společník tak připojil podpisový vzor, opět dvojjazyčně podle výše uvedených pravidel, pokud existovalo už firemní razítko, pak včetně jeho otisku rovněž v obou jazycích. Tato část byla kolkována známkou ve výši 1 K s úředním razítkem, které se umístilo přes známku pro její znehodnocení a zároveň stvrzení. Třetí částí byl závěr písemnosti s úřední ověřovací doložkou. Ta byla okolkována známkou 3 K a opatřena úředním kulatým razítkem notáře, advokáta či okresního soudu s podpisem c. k. kancelisty. Text

⁷⁸ Vyhotovení žádosti na více než čtyři strany přeloženého dvojlistu je ve 20. století spíše ojedinělé.

⁷⁹ Tato praxe byla zavedena v souvislosti s rokem soudní reorganizace 1895, a později, jako téměř výlučná.

⁸⁰ V této výši bývá doložen k roku 1906; stejně tak i níže uvedené kolky k této písemnosti.

odkaz na spisový znak, obchodní název firmy, vlastníky, místo podnikání a závěrečné prohlášení, že všechny patřičné listiny byly vlastnoručně podepsané za přítomnosti ověřovatele s uvedením dne sepsání. Časová prodleva mezi tímto datem a datem uvedeným na prezentačním razítku Krajského soudu v Českých Budějovicích byla buď nulová nebo nejpozději do následujícího pracovního dne, tedy minimální. Souhrnně byla cesta od vyhotovení žádosti o protokolaci až k jejímu doručení krajskému soudu následující:

Žadatel → notář anebo soukromý advokát → okresní soud → krajský soud

Žádost o opověď nebo změnu byla sepisována ručně bez předtištěných formulí či rubrik, přesto se ale notářské a advokátní kanceláře řídily danými předpisy pro vzhled úředních písemností obchodního charakteru. Typickým znakem pro identifikaci takové žádosti jsou pro její německou mutaci slovesa *beantragen* či *melden*, jimiž se uvádí konkrétní důvody následného vzniku budoucí listiny, tedy úředního vyhlášení živnosti a zápisu do veřejné knihy – obchodního rejstříku předtím firemního protokolu). Spolu s tím, že jsou k této části připojena jména zprostředkovatelů, tedy notářů nebo advokátů, při změně vedení firmy pak osoby zainteresované v tomto právním kroku (svědci), můžeme poukázat na skutečnost, že se jedná o pozůstatek původně středověkého způsobu uvedení konkrétních důvodů vzniku listiny, tedy o naraci. Varianta česká byla jednodušší tím, že se zde neuvádělo žádné sloveso, lépe řečeno po úvodní inskripci následovalo substantivum *žádost*, vepsané doprostřed titulního listu, které tvořilo pomyslnou část jednoho větného celku, který pokračoval genitivním tvarem jména žadatele v levé horní straně aversu pod kolky. Protilehlá polovina listu zůstala prázdná a až do spodní části se dále pokračovalo ve vyjmenování předmětu a důvodu žádosti v lokálu. Pod následující vynechanou mezeru se vpišoval číslovkou počet příloh a slovně počet vyhotovení, což se označovalo termíny *jednoduše* pro jeden exemplář, *dvakrát* pro dva exempláře atd. a o jaké vyhotovení se jedná právě v souvislosti s tím kterým exemplářem. Celkové znění v české mutaci tak mohlo znít následovně:⁸¹ *Žádost^U Antonína Watzla, majitele firmy v Českých Budějovicích^L o povolení a provedení uvnitř uvedených zanášek v obchodním rejstříku^P [.] 1 příloha, jednoduše^{PM} [.]*⁸² Jinou, starší variantou téhož byla formulace uváděná bez samostatně nadepsaného substantiva *žádost*, které nahradila fráze *podávat žádost*; opět nejlépe si doložíme příkladem na citaci pramene:⁸³ *Rozálie Kazimourová, obchodnice v Suchdole n. Lužnicí, zast[oupená] JUDrem Františkem Weirichem, advokátem v Třeboní^L podává žádost o zápis změn při firmě Alois Wald, doplněnou odevzdací listinou.^P K číslu jednacímu*

⁸¹ V indexech je uvedena pozice části textu: U = uprostřed listu, L = nalevo, P = napravo, PM = napravo pod mezerou.

⁸² SOAT, fond KS ČB FA, karton 33, sign. A.I/108, žádost z roku 1931 – citována ve zkrácené verzi.

⁸³ SOAT, fond KS ČB FA, karton 36, sign. Rg.A/172, žádost o zápis změn ve vedení firmy z roku 1915.

Firm 889/52. Jednou.^U Abychom byli důslední, dodejme, že okolo roku 1918 se tatáž písemnost rovněž nazývala ohláškou, jež měla ovšem velmi podobné, ne-li shodné rysy jako uvedená žádost o opověď. Rozdíl byl snad v tom, že ohláška se sepisovala pouze ve věci změny, nikoliv opovědi samotné, a v tomto ohledu jmenovala také osobu prokuristy. Její záhlavní kolek však byl patnáctikorunový a na ověřovací doložce korunový. Navíc se přikládalo tzv. prohlášení od notáře, které se kolkovalo známkou 2,50 K.

Dalšími typy žádostí byly ty o zaslání usnesení ve věci přemístění firmy k jinému obvodu krajského soudu, žádost zemského finančního ředitelství v záležitosti zapůjčení spisů potřebných k vyhotovení stanoviska v oblasti daňové, žádost o výmaz pobočky mateřského podniku podávaná skrze notáře, žádost o povolení úředně stanovené lhůty a nakonec i žádost o výpis z obchodního registru.

Závěrem této kapitoly lze zmínit ještě několik dalších typů písemností firemní agendy, od jejichž konkrétního popisu tu bylo upuštěno, s uvedením vysvětlivek či vybraných německých jazykových ekvivalentů v závorkách: formulář zapsaných změn a dodatků (Änderungen und Zusätze zu hereits eingetragenen Einzel- und Gesellschaftsfirmen), kvitance (na výši inzerčních poplatků), odevzdací listiny (řešily pozůstalostní řízení ve věci předání majetku, tedy i firmy), odhlášení živnosti okresním úřadem (Gewerbezurücklegung), odvolání (Rekurs), protokol o zanesení firmy (Eintragung einer Firma; Eintragung der Firma eines Kaufmannes), rezoluce (ve věci fušerství, hájení stavovských zájmů před infiltrací příbuzných profesí), upomínka úřední (Amtserrinerung), výkaz přírůstků a úbytků ve firmě (Ausweis).

10 FIREMNÍ SBĚRNÉ SPISY

Do jisté míry zvláštní skupinou písemností ve svém zařazení, která stála svou povahou na pomezí dílčí firemní a vlastní soudní agendy patří firemní sběrné spisy.⁸⁴ Ty byly shromažďovány do jednotlivých ročníkových balíků od roku 1898, tedy opět pravděpodobně v souvislosti s úřední vnitřní reorganizací soudů. Z charakteru jejich schraňování vychází také německý názvový ekvivalent, který uváděla soudní kancelář na každém jejich sumovním soupisu za rok, tedy *Verzeichnis der Sammelpakete [číslo balíku] aufbewahrten Akten [číslo lomené posledním dvojčíslem letopočtu] bis ultimo*. Při poznání firemních sběrných spisů je a priori důležité vědět o jejich zařazení v komplexu písemností firemní agendy. Vodícím znakem při vyhledání materiálu v balících tohoto archivního materiálu totiž nemůže být signatura, kterou známe ze samotného procesu protokolace, tedy znaků VIII, XI, I, A, event. pozdějších Rg. a Rejst. atd. Tímto kritériem se řídilo i jejich ukládání v soudních registraturách. Všechny spisy jsou označeny výhradně signaturou *Firm*, což samo o sobě podává jasný důkaz o přijetí soudní podatelnou bez dalšího oficiálního zařazení k agendě firemní protokolace; nutné je zdůraznit, že se tu jedná ne sice zcela, ale z převážné většiny o písemnosti zhotovené úřední činností jiné instituce (písemnosti přijaté).

Skladba dílčích ročníkových fascikulů přitom k protokolaci vztah určitě má, nota bene s obohacím o další doplňkový materiál. Rozmanitost uložených diplomatických typů je tu velmi široká jak do počtu svého zastoupení, tak i do počtu různých suplementů. Povšechně tak lze hovořit o dvou velkých skupinách. Do první beze sporu patří nejpočetnější zastoupení diplomatických typů nejrůznějšího rázu, což jsou především výkazy poplatníků povinných k protokolaci svých firem, rozklady (vznesení odporu proti rozhodnutí soudu, např. ve věci uložené pokuty, podané prostřednictvím notářské nebo advokátní kanceláře),⁸⁵ výkaz o náležitosti obcí k poštovnímu okrsku,⁸⁶ měsíční seznamy poplatníků povinných k firemní protokolaci (tedy myšleny tím všechny případy protokolace: zápisy, změny i výmazy firem),⁸⁷ komorní dobrozdání,⁸⁸ notářská podání, urgence nezaplacených inzertních poplatků u administrace

⁸⁴ S dílčí firemní agendou byly sběrné spisy spjaté samozřejmě tím, že se vždy jednalo o záležitosti civilní nesporné agendy firemní; k vlastní soudní agendě měly blíže přiřazovanou signaturou *Firm*, nikoliv spisovými znaky právě agendy firemní.

⁸⁵ SOAT, KS ČB FA, karton 390, fasc. II, sign. *Firm* 273/99 z 10. října 1899, kde spolumajitel mlýna Teodor Valenta z Jindřichova Hradce podával rozklad soudního výměru k zamítnutí žádosti o prodloužení lhůty k ohlášení firmy a následného uložení pokuty při nedodržení: Tímto rozhodnutím soudním bylo by mně velice ublíženo a podávaje tento rozklad popřípadě žádost, uvádím nové důvody, které příznivé vyřízení mé žádosti podporují.

⁸⁶ Ausweis über die gegenwärtig zum Poststellbezirke [název místa úřadu] gehörigen Ortschaften.

⁸⁷ Verzeichnis der Firmaprotokolierungspflichtigen.

⁸⁸ Dobrá zdání zasílaná obchodní a živnostenskou komorou ke krajskému soudu se v období před rokem 1898 přiřazovala přímo do firemních spisů, od tohoto roku do spisů sběrných.

úředních věstníků,⁸⁹ opisy ediktů krajského soudu (tedy z vlastní provenience), dotazy okresních hejtmanství a ředitelství státních drah event. dalších úřadů, protokoly o roku známé i ze samotných firemních akt, tabulky daňových poplatníků⁹⁰ a jiné písemnosti úřední povahy vydané i přijaté. Druhou skupinu tvoří méně početný, doplňkový materiál jako výpisy z katastrálních operátů a mapové snímky částí měst či obcí.⁹¹ Takové typologické spektrum obou skupin diplomatického materiálu představuje pochopitelně i s tím související velký počet původců, a to hlavně nejdůležitějších státních úřadů, ale také firmantů a krajského soudu samotného. Z uvedených poznatků je evidentní, že firemní sběrné spisy svou velmi širokou škálou značně obohacují seznámení se s nejen soudními písemnostmi v dané problematice. K samotným aktům o protokolaci všech podnikatelských subjektů je tak tento pramen vítaným doplňkem.

Úskalím, které vyvstává při badatelském využití jeho diplomatického potenciálu je důsledná orientace v jednotlivých ročníkových fasciklech. Navzdory tomu, že sice soudní registry k nim pořizovaly již výše zmíněné seznamy spisů, dnešním jazykem lépe řečeno sběrné archy, uváděly se na nich pouhé číselné znaky pod signaturou *Firm*, a to bez bližší specifikace. Řešení se v této souvislosti nabízí tedy trojí. Jednak se řídit za použití podacích deníků a jiných kancelářských knih komplexní soudní agendy jednotlivými zápisy o podání ve věcech firemních, jednak zdlouhavě prohledávat celý obsah všech fasciclů. Zatímco v prvním případě je nutná znalost úředního procesu u krajského soudu a tedy i oběhu došlých a vydaných písemností, měl by v případě druhém badatel znát alespoň rámcově období, do něhož zasadí předmět svého výzkumu. Nasnadě je tak řešení přístupu ve třetí variantě, zprvu nejobtížnější. Ta totiž představuje zpracování celého souboru písemností, při němž archivář vyhotoví příslušný katalog podle typu podání, opatřený příslušným datem a regestem, čímž se pozdější obtížnost studia tohoto materiálu sníží na minimum.

⁸⁹ Zasílán byl formou dvoulistu s předtištěným tiskopisem a úvodní formulí *Nachstehende dortgerichtliche Verlautbarungen sind bis heute nicht nezahl't und wir ersuchen höflich, die baldige Begleichung derselben veranlassen zu wollen.*

⁹⁰ Jejich formuláře se však mnohdy používaly pro měsíční seznamy poplatníků povinných k firemní protokolaci, které jsou zmíněny v tomto výčtu hned jako první.

⁹¹ Využití souviselo především s průkazností sídla firemního subjektu. Na úředně či notářsky ověřeném snímku předkládal firmant na žádost soudu zákres sídla svého podniku.

11 FIREMNÍ STANOVY A JEJICH KNIHY PŘÍLOH

Stanovy patří svým zařazením v komplexu firemní agendy ke spisům. Jejich vyhotovení si muselo povinně obstarat každé protokolované obchodní společenstvo (družstvo) i společenstevní firma a na tomto statutárním základě se mohl podnikatelský subjekt dále realizovat.

Z hlediska spisovenského, nakládala soudní kancelář se stanovami dvojím způsobem: Jednak tak, aby tvořily přílohy samotných firemních spisů vznikajících při protokolaci, jednak tak, aby se péčí téže kanceláře obchodního senátu (soudu, oddělení) nechávaly svazovat do knih s pevnou vazbou.⁹² V takovém případě tvořily nedělitelný doplněk k celku všech firemních dokladů, a to včetně příloh. Ty se připojovaly vždy za samostatné stanovy a tvořily tím další listy pro každou firmu, která se do svazku vřadila. Vnitřní členění těchto statutárních příloh prováděl pověřený referent, který na každou novou složku v knize nadepsal rozlišovací znak. V souladu s pojmenováním tohoto pramene byl tvořen jeho názvem či zkratkou, římskou číslicí svazku a římskou číslicí označující pořadí: *Beilagebuch I – I*.⁹³ Přitom hlediskem pro pořadí knihy nebylo její umístění v řadě svého druhu jako celku, nýbrž pořadí podle právní formy společenstva (družstva), lépe řečeno společnosti. Uvedený typ označení tak mohl mít první spis první knihy v kategorii pro družstva, stejně tak jako první spis první knihy v kategorii pro společnosti.⁹⁴ Pro velké množství dochovaného materiálu je možné si vytvořit přehledný, ucelený obraz v podobě vyhotovování stanov a jejich dodatků. Nejstarší exempláře přecházely do takovýchto knih příloh zpravidla formou ověřených opisů notářskou kancelářskou pomocí klauzule o vidimaci typu *Přepis ten od výboru [název firmy] u mě zanesený úplně souhlasí s prvopisem, sešit [číslo] archu, každý [finanční částka vyjádřená číslicí] kolkem řádně opatřený, pečeti [název firmy] zpevněn, mně od samotného výboru [název firmy] v genitivu předložených [datace, pečeť, podpis a seznam poplatků za vidimaci a kolky]*. Souhrnně v úvodu můžeme hovořit o tom, že stanovy s připojenými přílohami utvářely jeden rozsáhlý knižní komplet vždy pro několik firem stejného typu v určeném časovém období.

⁹² U Krajského soudu v Českých Budějovicích se dochovalo 17 takových exemplářů. Většinou se jedná o formu knih, pokud nikoliv, bývaly spisy, tedy stanovy s přílohami především z novějšího období po roce 1918, vkládány do pevných desek bez vazby. Celkový časový rozsah je pro obvod českobudějovického soudu od velmi staré Lannovy společenské smlouvy ze dne 24. dubna 1841 do období roku 1949. Tyto svazky (knihy) se nazývaly *Beilegenbuch der Genossenschaftsregister* resp. *Gesellschaftsregister [číslo] anebo Statuten der Genossenschaftsregister* resp. *Gesellschaftsregister Band [číslo]*.

⁹³ Tento úzus pak následně přechází i do označování inventárních jednotek při pořádání archivních fondů firemních agend v rámci krajských soudů. Pro českobudějovický příklad se jedná o signatury I až XII, z nichž jsou duplicitně označovány svazky I až V. K uvedenému značení mohla být připojována obecná signatura *Firm* s číselným znakem v rámci vlastní soudní agendy.

⁹⁴ SOAT, KS ČB FA, karton 433, stanovy Záložny českobudějovické ze dne 7. listopadu 1973 pro uvedený příklad.

Přílohy firemních statut tvořil opět velice rozmanitý diplomatický materiál. Zde se více než jinde setkáváme s listinnými zástupci, jimiž jsou samotná statuta, ale také společenstevní smlouvy a listinná osvědčení (Beurkundung).⁹⁵ Co se týče smluv firem, které vznikly ještě před ustanovením zemských (krajských) soudů, lépe řečeno byly dodatkem ke stanovám jak jejich originály, tak event. opisy. V obou případech však byla firma povinna předložit taková statuta potvrzená současnou, tedy úřední, soudní, notářskou autoritou po roce 1848 (1850). Další písemnosti souvisejí se zřízením firmy a její existencí: pořízení kapitálového podílu (Beschaffung der Mittel und zwar der Geschäftsanteile), návrhy stanov (se stejnými znaky jako stanovy samotné), stenografické protokoly,⁹⁶ výpis z knihy akcionářů a registru akcií – pomocné knihy (Auszug aus dem Aktienbuch – Hilfsbuch) a konečně vybraný účetní materiál souhrnné povahy jako bilance a závěrky. S přibývajícímí lety se materiál jak samotných stanov, tak i jejich povinných příloh stává fádším, což je způsobeno především živelným nástupem strojopisných vyhotovení a písemností vydávaných tiskem. Staré rukopisy tak postupně mizí zcela. U statut se vžil úzus vydávat je tiskem, a to i unifikovaně. Jako vzor může v tomto ohledu posloužit kdejaké družstvo pro rozvod elektrické energie (v pozdějším období), ale také jiných subjektů. Tištěné stanovy se objevují už od třetí čtvrtiny 19. století, ovšem jejich výskyt je spíše odvislý od velikosti firmy. Zatímco malá firemní uskupení ještě dlouhá léta užívala manuskriptů či strojopisů, banky, záložny a spořitelny se honosily leckdy velmi zdobnými brožurami svých statut. Vyřízení stanov a bezprostřední poplatek od příslušné společnosti upravoval § 3 zákona č. 87 ze dne 21. května 1873 ř. z. Vnitřní struktura byla velice podobná na začátku i na konci sledovaného období, obsah se členil do několika odstavců, písmen a paragrafů. Obecně závazné a uváděné části utvářely následující vnitřní schéma ve zhruba jedenácti kapitolách: 1) způsob, sídlo a právní podoba firmy; 2) členství, práva a povinnosti členů; 3) správa, tedy zapisovatel, představený (starosta, předseda), způsob hlášení a legitimace, firmování, výplaty a pokladna, účastenské právo, valné hromady, volby apod.; 4) vymezení působnosti společnosti, kapitálový podíl, vstupní poplatky a akumulace vkladů; 5) způsob oznamování (kým, kde atd.); 6) změny statut; 7) založení a likvidace společenstva; 8) spory; 9) přechodná ustanovení (Übergangsbestimmungen); 10) zanesení a oznámení statut; 11) výměry trestů (Strafbestimmungen). Přestavený byl povinen za celé společenstvo předložit ke schválení a registraci statuta s opisem společenské smlouvy, popřípadě s bilancí a účetní uzávěrkou, během osmi dnů zemskému úřadu či politickému úřadu okresní

⁹⁵ Víceméně se jednalo o rukopisné kopie listin vydaných k procesu založení, resp. ustanovení firmy s notářským ověřením pod hlavičkou jediného dokumentu. Společenstevní smlouvy se zhotovovaly na základě zákona č. 70/1873 ř. z. ze dne 9. dubna 1873, *Gesetz über Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften*, který určoval mj. jejich obsah.

⁹⁶ SOAT, KS ČB FA, karton 434, stenografický protokol z generální valné hromady je uveden například ve složce firmy Vereines für Flachs- und Hanf- Zubereitung – Ausstatten in Böhmen ze dne 19. ledna 1862 již předsedal Albert, hrabě von Nostitz.

úrovně. Při neplnění zákonných povinností hrozila přitom členům předsednictva pokuta až 100 zl.⁹⁷ V případě potvrzení statut okresním úřadem nebo soudem, umístil tento na jejich poslední reverzní stranu kulaté úřední (soudní) razítko s podpisem c. k. kancelisty, kolkovými známkami a vidimační klauzulí s datací. V případě, že firma vydala tiskem brožuru svých stanov jen v malém formátu a úřední vidimace by tak zabránila čitelnosti textu na uvedené straně (text byl mnohdy psán až do opravdového konce výtisku), uváděly okresní úřady a soudy tuto náležitost na titulní stranu.

Pokud se vyskytly pozdější změny v chodu firmy v průběhu jejího trvání, byly do statut vkládány přílohy o těchto změnách vždy tak, aby se staly protipólem původnímu znění a aby evidentně vypovídaly o nově vzniklé skutečnosti. Jejich fyzické založení do složky se tak dalo výhradně k listu, na němž byl zapsán původní text článku a který následně doznal změny.

⁹⁷ Podle § 35 zákona č. 70/1873 ř. z.

12 RADNÍ PROTOKOLY OBCHODNÍHO SENÁTU

Jako nepřímý, suplementární pramen firemní agendy lze do jisté míry považovat také knihy radních protokolů obchodních senátů. Jejich doplňkový charakter vůči komplexu dílčí firemní agendy je dán především tím, že mapují vůbec komerční agendu, jsou začleňovány při pořádání archivních fondů krajských soudů mezi knihy vlastní soudní provenience jako celku.⁹⁸ Z tohoto důvodu je jejich uvádění v inventářích vedle radních protokolů vzešlých z činnosti ostatních soudních senátů (oddělení) zcela opodstatněné.⁹⁹ K povaze všech zaznamenaných exhibit dlužno uvést, že jsou tu vedena řízení plynoucí z obchodních relací civilní nesporné agendy a dále spory vzniklé z jednání obchodních a směnečných, spory o finanční částky dluhů, exekuce, konkurzy, rekurzy, žádosti a jiné záležitosti kauzální agendy obchodní. Úvodem je ještě nutné poznamenat, že vedení protokolů upravoval už v § 177 zákon 81/1853 ř. z. s účinností pro všechny korunní země habsburské monarchie. Podle něj se měly vyhotovit protokoly vždy ke každému zasedání senátu rukou protokolisty, jehož činnost byla rovněž normována. K potvrzení správnosti totiž připravoval vyhotovení spisů právě včetně zmíněných protokolů o radním zasedání, které pokud možno předložil do 24 hodin předsedajícímu. Po skončení zasedání sdělil představenému expedičního oddělení (spisovenské výpravny) a oddělení podacího protokolu seznam vyřízených soudních čísel jednacích.¹⁰⁰ Při rozdělování příslušných exhibit šéfem zemského (krajského) soudu jednotlivým referentům, jež byly s předkládanou agendou obeznamováni v soudním kolegiu coby radové, sehrávali i tito zcela jasnou úlohu. Následné vyřízení případu písemnou formou včetně příslušenství souvisejících úředních kroků, typu vyřízení v radním kolegiu obchodního senátu, schválil v konceptu předseda senátu v roli aprobanta. Na cestě ke konečnému adresátovi musel projít spis ještě nutnou mundací (vyhotovením čistopisu) a závěrečným předáním výpravně, která spis doručila; to už bylo naznačeno výše v souvislosti s činností protokolisty.¹⁰¹

Při analýze vnějších znaků radních protokolů v porovnání s akty firemní agendy je evidentní jejich odlišnost, daná už svým diplomatickým charakterem. Protokolární zápisy byly uváděny na dvouarších neblíže určeného formátu, jež se nahodile nechávaly svazovat buď do

⁹⁸ Tak jako obchodní senáty, vedly ovšem ze zákona své protokoly i ostatní oddělení každého krajského (zemského) soudu.

⁹⁹ Tedy např. vedle radních protokolů o zasedání ve věcech trestních, dále radních protokolů o zasedání zemského soudu jako okresního sborového soudu atp.

¹⁰⁰ § 181 zákona 81/1853 ř. z.

¹⁰¹ Šolle Václav: Počátky... cd., část II., s. 153-154.

jakýchsi ročníkových konvolut zjevně ještě pečí kanceláře anebo do celých knih.¹⁰² Ačkoliv to nebylo pravidlem, dá se říci, že jeden ročník radních protokolů tvořil vždy jeden svazkový komplet. Svázání se přitom dalo bílou nití bez zapečetění, což se však postupem doby dočasně odstranilo, když se pečeť objevovala přitíštěna na šňůrách na titulní (event. poslední) straně svazku.¹⁰³ Se samotným textem, působícím velice monotónně se pojil samozřejmě také jazyk písemnosti, který byl v případě radních protokolů výhradně německý.¹⁰⁴ Přestože tu nebylo nařízeno používání předtíštěného formuláře tak jako u jiných diplomatických kategorií v soudní praxi, upravoval jeho podobu, resp. povinně zapisované údaje, zákon č. 81/1853 ř. z. Úvodní seznámení s obsahem uvnitř svazku, ba i závěrečnou klauzuli se zapečetěním, známou z jiných úředních knih jako obchodních protokolů, rejstříků apod., zde nenalzáme; to poukazuje hlavně na samotný charakter pramenu k výhradně internímu použití.

Záhlaví, forma a jména přítomných

Agendu vedl zapisovatel, který přiřčenil svůj podpis vždy pod jména všech přítomných na zasedání. Záhlaví protokolárního zápisu se formálně opakovalo: *Ratsprotkoll über die bei dem k. k. Landesgerichte zu [sídlo soudu] am [datum] abgehaltene Sitzung in Handelsachen.*¹⁰⁵ První pozici mezi přítomnými zaujímal samozřejmě prezident, resp. předseda (Vorsitzender); jednalo se totiž o organickou součást celého soudního komplexu, kterému on logicky předsedal. Pod ním bývá uveden přisedící c. k. zemský soudní rada, resp. radové, jejichž počet se v daných obdobích různil. Jak je však patrné z přílohy, lze říci, že v 50. a 60. letech 19. století bylo na jednání přítomno od tří do sedmi členů obchodního senátu včetně jejich představeného. Pod přítomnými (die Gegenwärtigen) uváděl zapisovatel samotný text vyřízení s označením příslušných referentů a čísla jednacími: *N. E. [číslo s textem]*. Přitom neplatilo, že ten jeden případ vyřízení byl přidělen tomu jedinému referentovi, protože taková praxe by se stala personálně zcela neúnosnou. V počátcích úřadování obchodního senátu tak měl každý referent exhibit počtem do deseti, od 60. let se však tento zmnohonásoboval. Snad právě vzhledem k této skutečnosti byli později uváděni dva radové společně až pro několik desítek čísel podání. Jádro protokolárního zápisu

¹⁰² Povšechně lze hovořit zhruba o listech rozměru 400 x 260 mm; např. ale českobudějovická kniha z let 1869-1877 obsahuje uvnitř své vazby archy rozličných formátů (KS ČB, kniha 72).

¹⁰³ Z českobudějovické soudní praxe se jako první takto zachovala kniha radních protokolů obchodního senátu z roku 1855 (inv. č. 62), kde je na posledním půlarchu pod přitíštěnou papírovou pečetí černožlutá šňůra u zápisu z 31. prosince 1855; obdobně tak i v knize inv. č. 63 pro období roku 1856. Pečeť vyvedená do červeného vosku na černožluté šňůře, přitíštěná zde naopak na titulní straně se objevuje až na knize inv. č. 64 z roku 1857. Českobudějovické knihy z období let 1861 a 1864-1877 jsou potom znovu pečeti prosté (inv. č. 67-72).

¹⁰⁴ Pro větší přehlednost, a především s ohledem na snazší orientaci, bývala nahodile alespoň data jednotlivých zasedání podtrhávána barevnými tužkami.

¹⁰⁵ Uvedená formule mohla být uváděná s menšími obměnami.

bylo od prezentace členů senátu odděleno nejprve stručným nadepsáním *Referent: Rat [jméno]*, ovšem se stále přibývajícím agendou je tento nadpis doplňován slovesem *vertragen*. Přelomovým rokem u českobudějovického soudu se stává letopočet 1853, který prvně zavádí formuli *Referent LGRat [příjmení] trug vor*.¹⁰⁶ Po uvedení všech případů podaných kompetenčně k obchodnímu senátu následuje výčet přednostně vyřízených spisů (*Vorerledigungen*), ovšem jen číselně; pro jejich určení by tak bylo nutné vyhledat samotný předmět v příslušných podacích rejstřících, event. jiných pomocných knihách. Zřídka byl zápis doplněn o jméno přisedícího rady.¹⁰⁷ Jméno asesora či soudního rady se pravidelněji objevuje až od roku 1855.¹⁰⁸ Vidimaci k závěru každého protokolu provedl prezident, resp. předseda soudu opět formálně a neměně: *Gelesen [datum a podpis]*.¹⁰⁹ Do pravého dolního rohu nakonec protokolista umístil svou parafu či autogram. Praxe jedinečnosti předsedova podpisu při vidimaci bývala u českobudějovického obchodního senátu narušována od začátku 60. let v souvislosti s enormním nárůstem agendy obchodní. Tehdy dochází v samotném průběhu procesu protokolování, a tedy i průběhu jednání, ke změnám předsednictví v průběhu zasedání obchodního senátu, ovšem nikoliv pravidelně. Nejčastěji se tak stávalo v závěru jednání či při jeho dlouhém trvání zaznamenáním ustálenou formulací.¹¹⁰ Pod skutečně posledním exhibitem byl pak zapsán zažitý výraz *Gelesen* anebo jeho zkratka *Gel.*, nyní jistě bez data, a podpis či parafa nového předsedajícího.¹¹¹ Také sem se vpravo od něj k pravému okraji listu podepisoval protokolista (zapisovatel). Byl-li předsedající exponován více povinnostmi, tedy těmi, jež plynuly z titulu soudní prezidentské funkce, mohlo dojít ke střídání v předsednictví radního zasedání obchodního senátu i vícekrát. Tuto skutečnost můžeme často vidět hned u prvního z prezidentů soudu, Kašpara Kučery.¹¹² V záhlaví protokolu oficiálně uváděný předseda, jak už víme, tak zpravidla prezident, ovšem mnohdy také jiný člen obchodního senátu, umístil svou parafu či podpis nad zmíněnou formulí.

¹⁰⁶ KS ČB, kniha RP 7, fol. 70r, zápis ze dne 25. ledna 1853.

¹⁰⁷ Tak např. Asses. Heyrovsky übergibt als vorerledigt NExh. [číslo případu], jak uvádí kniha RP 9, fol. 1r (KS ČB).

¹⁰⁸ LGRat Wihan übergab als vorerledigt NExh [čísla případů]; tak v knize RP 9, fol. 12v (KS ČB).

¹⁰⁹ Postupem času se nepravdělně vypouštělo datum. Předsednickým titulem (*Vorsitzender*) byl představený označován hlavně v průběhu první poloviny padesátých let 19. století, později se preferoval titul prezidentský (*Präsident*).

¹¹⁰ Cf. KS ČB, kniha RP 67, fol. 29v-30r, zápis ze dne 29. října 1861: *Der k. k. LGRat Tobisch übernimmt den Vorsitz, der k. k. KGRat Dor. Brunnhoffer und der Handelsbeisitzer Keil treten ein und der k. k. KGRat Dor Brunnhoffer trägt vor [následují zbylá exhibita].*

¹¹¹ Od poloviny 60. let se uvedené slovo *Gelesen* úplně vypouští, aby se později v letech sedmdesátých znovu objevilo, doplněné o vykřičník: *Gelesen!*, ba někdy střídavě s *Gesehen*.

¹¹² V německém kontextu se psal jako Kaspar Kutschera, zde je použit přepis do české podoby; tak i jinde. K problematice střídání předsednického místa např. právě Kučerův dvojitý postulát při jednání dne 31. října 1865; kniha 69, fol. 72v-74v. Podobně se stalo i 31. prosince 1865 při druhém Kučerově předsedání formulací *Der k. k. LGPräsident Kutschera übernimmt wieder den Vorsitz, k. k. KGRat Swoboda tritt aus und k. k. LGRat trägt vor: [následuje výčet exhibit]; fol. 88v.*

Díky uvedeným poznatkům si lze zasadit vytypovaný zápis firemní agendy v protokolu obchodního senátu do celkového kontextu soudně úředního procesu, kdy je při vyhledávání na prvním místě index k podacímu protokolu, následovaný zápisem v podacím protokolu a námi poznaným radním protokolu obchodního senátu. Obraz téhož případu se pak nutně vyskytuje v ediktálním řízení v souvislosti s vyhlášením firmy a nakonec na spisové obálce, která pomyslně celou kauzu srotuluje.¹¹³

Časové řady radních protokolů obchodního senátu u českobudějovického krajského soudu nejsou do současnosti dochované ve své úplné celistvosti, což poněkud znesnadňuje komplexní zmapování úředního vedení této písemnosti.¹¹⁴ Přesto ale můžeme tvrdit, že ve srovnání s jejím dochováním, resp. uložením v rámci archivních fondů okolních krajských soudů je popisovaný materiál vzešlý z Českých Budějovic svým způsobem jedinečný.¹¹⁵ Tato skutečnost mohla být v minulosti zapříčiněna hned několika aspekty, mezi něž beze sporu patří jednak způsob ukládání písemností u soudu a s tím související tzv. soudní skartace, jednak pozdější předávání soudních archiválií do (krajských) státních archivů a předtím do archivu ministerstva vnitra.¹¹⁶

Průběh jednání obchodního senátu a okolnosti protokolace

Po počátečním zaprotokolování jmen všech přítomných soudních radů, jejichž počet se měnil v závislosti na časovém vývoji i počtu projednávaných případů, jak můžeme vidět v příloze, přednášeli jednotliví členové senátu přidělené kauzy. Číslo exhibitní, která je uvozovala, byla psána spontánně a pro přehlednost se předřazovala před samotný text protokolárního záznamu. Narušení jednoduše, někdy až několikastránkového protokolu představovaly pouze zápisy o změně přednášejícího referenta anebo právě o změně předsedajícího, o níž jsme pojednali výše. Průběžný nárůst kauzální agendy obchodního senátu hned od roku 1850 je markantní už s koncem padesátých let 19. století, což příkladně obráží i způsob vedení jednotlivých knih

¹¹³ Tak třeba příklad firmy Isaka Frieda, č. exh. 578 z roku 1865: index k podacímu protokolu, kniha 142, pag. 113 (1) > podací protokol, kniha 109, fol. 31^v (2) > radní protokol obchodního senátu, kniha RP 69, fol. 9^v (3) > edikt jako dílčí složka spisu (4) > obálka spisová (5); viz přílohu.

¹¹⁴ V rámci fondu KS ČB je dochována časová řada protokolů v následujícím pořádku: I) pro období 1850-1855, sub inv. č. 7-9; II) pro období 1855-1859, sub inv. č. 62-66; III) pro rok 1861, sub inv. č. 67; IV) pro období 1864-1877, sub inv. č. 69-72.

¹¹⁵ Tím je myšleno nahlédnutí do archivních fondů jihočeské a západočeské oblasti krajských soudů v Písku, Táboře, Plzni a Chebu, kde radní protokoly nejsou badatelsky k dispozici vůbec. Pro administrativní oblast bývalého Krajského soudu v Plzni totiž ve srovnání s Českými Budějovicemi dosud nedošlo k předání soudních knih vůbec. Ty jsou proto v lepším případě stále uloženy v živé registratuře.

¹¹⁶ K prvnímu aspektu cf. např. Šolle Václav: Počátky... cd., část I., s. 213-239 a jinde. K dalším příčinám cf. např. Randýsek Robert: Krajský soud... cd., s. 3-4

s leckdy vysokým stupněm paleografické zběžnosti záznamů. V sedmdesátých letech 19. století již bylo příslušných exhibit tolik, že se jednotlivé případy uváděly pouhými číselnými znaky bez textového doprovodu. Proto se takhle nízká narativní hodnota radních protokolů stává od druhé poloviny šedesátých let velmi zanedbatelnou až nulovou. Význam písemností tohoto typu je tak snižen na pouhou úřední záležitost, využitelnou v ideálním případě v návaznosti na registraturní pomůcky. Uvedení referenta, který seznamoval kolegium s diskutovanými případy stabilně vyjadřuje sloveso *vortragen*, exhibita předjednávaná se odehrávala v tomto pozdějším období po jisté odmlce oběžníkem *per rollam*.¹¹⁷ Pomineme-li ještě možnost kolacinace reálných spisů s exhibity v jednotlivých svazcích radních protokolů, lze z uvedeného vysledovat frekvenci zasedání, omezeně pak personální záznamy přítomných (event. nepřítomných) soudních radů a jejich funkcí, stejně jako zátěž, již tu představují desítky případů obchodní, tedy nikoliv jen firemní, agendy.

Jako každý radní protokol, tak i ten z obchodního senátu, byl opatřen v záhlaví pod označením písemnosti termínem *Ratsprotokoll* s lokací, datací a příslušností k soudu a seznamem přítomných radů *Gegenwärtige* za současného rozlišení, zda se jedná v plénu či v senátu: *Sitzung in Pleno* anebo *Sitzung in Handels-Senat*. V průběhu let se jeho forma měnila, nicméně koresponduje se jmény uváděných přímo ve firemních aktech při protokolaci na radních afirmacích (o nich je pojednáno jinde). Počet jmen radů s předsedajícím se rovněž měnil, jak je vidět z orientační analýzy v příloze. Přesto ale lze obecně říci, že do roku 1850 byli přítomní čtyři, po tomto roce sedm a v šedesátých letech šest radů. V počátcích se psal představený radního kolegia pouze jako prezident, tedy *Herr Landesgerichtspräsident*, později doplněný o funkci předsedy: *Vorsitzender*. Pod ním uvádí protokoly jména soudních radů v různém početním zastoupení: *Herrn Landesgerichtsräte* a jako poslední z přítomných je uveden zapisovatel *Schriftführer*, doplněn o další zpřesňující německé označení typu *Auskultant*, *Adjunkt*, *Protokollführer*. Ustálená formulace pro soudního protokolistu a zapisovatele tedy vypadala následovně: *Der k. k. Gerichtsadjunkt Friedl als Protokollführer [und] Ržiha als Abfasser der Ausfertigungs-Entwürfe*.¹¹⁸ Jak je vidět, koncipista či zapisovatel (*Abfasser*) býval uváděn zvlášť, ačkoliv jindy pozice protokolisty i koncipisty, resp. zapisovatele splývala pod jediného referenta.¹¹⁹ Teprve od poloviny 60. let v souvislosti s obecným zestručňováním a nárůstem kauzální agendy se praxe navrácí k původnímu označení zapisovatele termínem *Schriftführer*: *Ger. Adjunkt von Hartenthal als Schriftführer*.¹²⁰ Zemské soudní

¹¹⁷ Am 26. Oktober 1872 wurde *per rollam* erledigt ...; např. kniha 72, nefoliována.

¹¹⁸ Pro soudního adjunkta bývala používána zkratka *GchtsAdjkt*; viz také soupis soudních zkratk obchodní agendy.

¹¹⁹ Der k. k. Kreisgerichtsadjunkt Friedl als Protokollführer und Abfasser der Expeditionsentwürfe; KS ČB, kniha 63, arch 18^a.

¹²⁰ SOAT, KS ČB, kniha 70, arch 7^b (nefoliována), zápis v radním protokolu ze dne 10. dubna 1866.

radu přitom následuje titulatura přisedících obchodního senátu, zpravidla dvou, a sice jako *Die Handelskundigen Beisitzer* anebo jediným německým kompozitem *Handelssenatbeisitzer*.¹²¹ Po roce 1855 se začínají soudní radové ve funkci přisedících členů senátu označovat coby votanti (Votanten).

Na první pohled poněkud složitou strukturu záhlaví radních protokolů obchodního senátu podle výše uvedeného popisu však normativně upravoval zákon.¹²² Zde je vhodné upozornit na určitou a zásadní změnu, jíž pozorujeme od konce 60. let 19. století. V roce 1868 se objevuje pod nadepsáním *Ratsprotokoll* datace v ustáleném tvaru *vom [datum]*, která přechází v souvislém větném celku do názvu úřadu se způsobem zasedání *über die Sitzung in Handelssenate des k. k. K. G. Budweis*. Přitom od 5. ledna 1869 je tato formule pravidelně doplňována pořadím zasedání, nejprve slovně a po roce 1870 řadovou číslicí, kterou protokolista barevně podtrhával pro snazší orientaci v jinak celkem velmi jednoduchých záznamech: *über die erste Sitzung im Handelssenate*.¹²³ Každý nový kalendářní rok pak začínal vždy zasedáním v pořadí prvním! Genitivní tvar příslušnosti senátu k soudu *des k. k. K. G. Budweis* bývá v tomto přechodovém období nepravidelně uváděn také s předložkou dativu *bei*. Tehdy se zřídka ještě objevuje po dataci následující formule *über die bei dem k. k. Kreisgerichte in Budweis abgehaltene Sitzung in Handelssenate*, a sice do 22. května 1868. Podle poslední knihy radních protokolů z let 1868-1877 se v souvislosti s předáváním slova při jednání objevuje nyní už minimálně sloveso *austreten*, resp. *eintreten*, naopak častěji, ba až pravidelně byl užíván větný tvar typu *Der k. k. LGR Prinz trug vor im Beisein der k. k. LGR Hahn und Konrád [následuje číselný výčet exhibit]*.¹²⁴ V 70. letech je v záhlaví uváděn jen předseda senátu, tedy zpravidla prezident, a obchodní přisedící a teprve pod tím jsou rozlišována další jména referentů podle pléna či senátu. A to pokaždé v pořadí funkce – jméno – sloveso *vortragen* – exhibita; tento úzus předtím neexistoval. Schéma funkcí při jednání lze tedy v rámci zmíněné nejmladší knihy shrnout tak, že oddíl záhlaví obsahoval: 1) předsedajícího a 2) obchodního přisedícího a oddíl formálního úvodu každého zápisu: 3) jmenný seznam přítomných jako *Gegenwärtige: der k. k. Räte* a konečně 4) zapisovatele či auskultanta, jejichž funkce byly uváděné až pod samotným protokolárním záznamem jako součást autografů.

¹²¹ Cf. např. SOAT, KS ČB, kniha 62, fol. 1r a dále. První termín se u českobudějovického soudu užíval v začátcích vedení agendy, druhý později, zpravidla od roku 1853.

¹²² § 177 zákona 81/1853 ř. z.

¹²³ Kupříkladu v roce 1875 dosáhlo zasedání obchodního senátu dne 31. prosince pořadového čísla 100. Zasedání se konkrétně tenkrát realizovalo pro velký počet projednávaných případů dvoufázově, a sice jednak pod předsednictvím krajského soudního prezidenta Dr. Seidla a jednak pod předsednictvím zemského soudního rady Hahna (který jej v samém závěru ještě předal třetímu, zemskému radovi Zachystalovi). V první fázi bylo přítomno osm členů senátu a projednáno v plénu pouhé jedno exhibitum a v senátu naproti tomu 81 exhibitum. Druhá fáze pak představovala 4 přítomné a 22 projednaných případů, což je celkem za obě fáze zasedání počet se staršími obdobími nesrovnatelný.

¹²⁴ SOAT, KS ČB, kniha radních protokolů 72, zápis ze dne 23. října 1873, nefoliována.

Faktický obraz firemní agendy v radních protokolech

Vymezení údajů radních protokolů obchodního senátu pro zápisy tématicky se vztahující k agendě firemní lze shrnout na základě studia jednotlivých svazků do pěti základních skupin. Každá z těchto skupin je charakteristická formulací, jejíž znění ji odlišuje od ostatních. Nejlépe lze tuto skutečnost předvést na konkrétních typech citovaných zápisů (viz následující).

Jako první musíme jmenovat samozřejmě projednávání žádosti o samostatnou protokolaci firmy; za všechny lze uvést např. žádost o protokolaci firmy na základě zveřejnění v úředním listu s příslušným odkazem na související podání: *Nr. 21, L. Hardtmuth in Budweis ad Nr. 3325 überreicht das zweite Paare der Oblatorien behufs der angesuchten Protokollierung.*¹²⁵

Druhou kategorií je protokolace projednávaná senátem a zprostředkovaná, event. zasláná týmž, jiným či nadřízeným soudem nebo úřadem: *Nexh. 6904. Des k. k. Landesgericht des Handelssenat zu Prag übermittelt die protokollierte Firma des Franz Karl Laab nebst dessen Legitimationschein.*¹²⁶

Třetí nedílnou součástí firemní protokolace je její projednávání pro osoby per procuram: *NE 714. Ludwig und Karl Hardtmuth, Porzellanfabrikanten um Protokollierung der dem Ludwig Hardtmuth und Josef Weber erteilen pro cura und um Erteilung der eingedachten Bestätigung.*¹²⁷

Předmětem čtvrté skupiny záznamů se stávalo projednávání instrukcí a pokynů (Weisung) s důkazem (Nachweis) o protokolaci firemního subjektu: *Nexh. 6366. Franz Karl Leeb legt in folge Weisung vom 26. Oktober GZ 5930 den Nachweis über die Protokollierung seiner Handlungsfirma vor.*¹²⁸

Konečně poslední, pátou skupinou záznamů firemní agendy v radních protokolech obchodního senátu bylo projednávání dobrých zdání, zpravidla k obchodní a živnostenské komoře ve věci protokolace firmy: *Nexh. 5930. Gutachten der Handelskammer in Budweis über des Gesuch des Karl Leeb wegen Protokollierung des mit Michael Wltschko geschlossenen stillen Gesellschaftsvertrages.*¹²⁹

¹²⁵ SOAT, KS ČB, kniha radních protokolů 64, fol. 1r, zápis ze dne 7. ledna 1857.

¹²⁶ SOAT, KS ČB, kniha radních protokolů 7, fol. 69r, zápis ze dne 7. prosince 1852.

¹²⁷ SOAT, KS ČB, kniha radních protokolů 62, fol. 8v, zápis ze dne 21. srpna 1855

¹²⁸ SOAT, KS ČB, kniha radních protokolů 7, fol. 60v, zápis ze dne 16. listopadu 1852

¹²⁹ SOAT, KS ČB, kniha radních protokolů 7, fol. 59r, zápis ze dne 19. října 1852.

Pokud měla zapsaná kauza svůj související ekvivalent uvedený v některém z předešlých protokolů, a tedy rovněž projednáváný v radním kolegiu, bývalo na něj vždy v tom kterém zatím posledním záznamu poukazováno.¹³⁰

Přímým dokladem toho, že radní protokoly mají evidentní souvislost nejen s celkovou soudní agendou, v jejímž rámci bývají pořádány v archivních fondech, nýbrž i dílčí agendou firemní jsou výpisy z radních protokolů obchodního senátu (Ratsprotokollsauszüge). Ty totiž můžeme nalézt přímo ve spisových složkách jednotlivých firem, kam byly vkládány jako příloha při samotném procesu protokolace. Nestávalo se to sice tak často, avšak hlavně při rekursním řízení firmanta byl v rámci spisového šetření právě tento výpis použit.¹³¹ Jeho formální podoba korespondovala s originální předlohou v záhlaví, nikoliv tak v samotném textu. Ten je ve srovnání se zápisem v knize radních protokolů poněkud obsáhlejší, především ale doplněný připojeným votem.¹³² Když protokolista vyhotovil samotný výpis, uvedl pod jeho text prohlášení o shodě věcného znění a data s originální předlohou: *Vorstehender Ratsprotokollsauszug ist mit dem ungestempelten Original-Abstimmungsausweise von gleichem dato, vollkommen übereinstimmend befunden worde.* Pod tím je uvedena datace a kulaté úřední razítko soudu s podpisem c. k. soudního adjunkta coby radního protokolisty.¹³³

¹³⁰ SOAT, KS ČB FA, kniha radních protokolů 65, fol. 12r, kde může být příkladem opět případ s Landfrassovou firmou: *Alois Landfrass in Neuhaus erstatte ad NE. 405, seine Vorstellung [...]*.

¹³¹ Tak například ve firemních aktech známého jindřichohradeckého knihtiskaře a obchodníka Aloise Landfrasse v roce 1858 (SOAT, KS ČB FA, karton 140, sign. Jd.I-145/1863, složka III, fol. 14v): *Hierer Rekurrent Alois Landfrass unter Rückstellung seines Rekurses samt Beil. B (mit dem Anhage zu verstündigen, daß die Erledigung seines Protokollierungsgesuches de pr. [...])*. Německá citace dokládá zmíněnou problematiku při rekursním řízení; je převzata z vyjádření c. k. Mistodržitelství v Praze ze dne 1. dubna 1858 a je součástí zmíněného spisu.

¹³² Votum jako vyjádření názoru formou hlasování zde bylo postaveno především na základě určité právní normy, resp. ministerského nařízení: *Nachdem der § 6 der h. Verordnung der Ministerium der Justitz u. das Handels vom 16. September 1857 [...]*; ad předchozí poznámka, cp., fol. 11v.

¹³³ Franz Krispin, k. k. K. G. Adjunkt als Ratsprotokollist.

13 OBCHODNÍ A SPOLEČENSTEVNÍ REJSTRÍKY, JEJICH PŘEDCHŮDCI A SEZNAMY

Jak už bylo naznačeno v úvodu, přebraly obchodní senáty nově vzniknuvších zemských soudů evidenci firemní agendy od starých merkantilních a směnečných soudů.¹³⁴ Vývoj vedení obchodních rejstříků můžeme chronologicky rozdělit do tří, resp. čtyř období, která nutně poznamenala způsob i podobu těchto úředních soudních knih. Svou povahou je obchodní rejstřík (původně protokol) veřejnou knihou, vedenou obchodním soudem,¹³⁵ určenou pro zápis určitých právních skutečností zakládajících se v provozování živnosti obchodní.¹³⁶ Veřejná funkce knihy je tu určena hlavně možností přesvědčit spolehlivým způsobem kohokoliv o právních skutečnostech vyskytujících se při obchodních živnostech.

Etapa do roku 1857

První období znamenalo pro tuto agendu víceméně nedůsledné pořizování záznamů, které nebyly přímo upraveny moderní jurisdikční normou. Ponechala se tu totiž tradice vedení firemních knih, známých ještě z dob josefínských a určených k jakési protokolaci firem, ovšem na úplně jiném základu, než který byl zaveden po roce 1857 a hlavně později. Od zřízení zemských (krajinských) soudů v roce 1850 až do 25. září 1857 se tak staly tyto údaje nesourodé a jejich podobu si určoval sám soud na základě právě staré merkantilní praxe. Celou tuto etapu dokumentuje pro českobudějovický případ jediný exemplář firemního protokolu v důsledném časovém rozsahu 1850-1857.¹³⁷ Vnější znaky tu představuje prvně psací látku, papír. Ten je ještě ve stejné kvalitě, jak jej známe z mnoha svazků úředních knih z doby předbřeznové, zde ve formátu 270 x 430 mm, dosud s jasně patrnými svislými linkami, vznikajícími při jeho výrobě na drátěné osnově. Navíc je do levého dolního rohu umístěn filigrán majuskulního tiskacího K anebo L; obě litery se často střídají pravidelně za sebou ob list, ovšem v několika případech jsou řazeny stejné za sebou anebo se dokonce nacházejí převráceně v horním pravém rohu listu. To svědčí o tom, že už při zhotovení celého svazku bral knihvazač archy papíru aniž by dbal tohoto rozlišení.¹³⁸ Druhým vnějším znakem je pevná kartónová vazba, nikoliv kožená. Posledním důležitým znakem je způsob uzavření knihy, který byl proveden obvyklým způsobem,

¹³⁴ Ty vznikly už v roce 1763 k podpoře hospodářského života (Praha, Brno, Opava). Při sporech se u něj nahlíželo do obchodních knih, hlavně v souvislosti s rozepřemi směnečnými anebo s rozepřemi při vzájemném obchodním kontaktu firem. Zde je patrný rozdíl především v tom, že po roce 1850, resp. později byla tato agenda nesporná.

¹³⁵ Rozuměno tím soudy s obchodní pravomocí, tedy jak samotné obchodní, tak i krajské (zemské či krajinské, od roku 1855 nazývané sborovými soudy první instance).

¹³⁶ Klier Vincenc: O zápisech ... cd., s. 1.

¹³⁷ SOAT, KS ČB FA, kniha 1, Protokoll über die Einregistrierung der Handelsfirmen und deren Löschung.

¹³⁸ Bližší okolnosti pojící se s existencí těchto filigránů nebyly zjišťovány. Je však pravděpodobné, že písmenné rozlišení mělo skutečně napomoci jejich správnému vřazování do svazku, především s ohledem na rub a líc jednotlivých folií.

zapečetěním červenou pečetí s otiskem státního znaku (popis viz v kapitole o sfragistice), přitisknutou na reversní straně posledního listu samotné knihy s německo-českým opisem v majuskule *K. K. LANDESGERICHT BUDWEIS * C. K. ZEMSKÝ SOUD V BUDĚJOVIC[ÍCH]* a průměru cca 33 mm. Dvoubarevná žlutohnědá šňůra byla provlečena perforací ve hřbetu svazku na třech místech. Podle datace je zřejmé, že kniha byla takto připravena k použití ještě před samotným zahájením svého používání. Ta spolu s podpisem a úřední funkcí soudního představeného (4) tvořila s uvedeným názvem exempláře (1), názvem soudu, senátu a jejich sídlem (2) a počtem folií (3) kompletní znění uzavírací formule: *Vorstehendes Protokoll (1) für das k. k. Landesgericht als Handelssenat zu Budweis (2) über die Einregistrierung der Handelsfirmen und deren Löschung (1) zu Folge hohen Beschlusses des k. k. Landesgerichtes als Handelssenat zu Budweis vom 24. Dezember 1850, Z. 2922 verlegt, enthält ein hundert dreizehn Folien (3). K. k. Landesgericht als Handelssenat (1). Budweis am 29. Dezember 1850 (4). Kutschera, Landesgerichtspräsident (4).*

Za touto formulí je umístěn index uvnitř knihy zapsaných firem, řazených abecedně do rejstříku s postranním registrem. Způsob zápisů v knize není podřízen jednotnému formuláři, nýbrž soudní kancelář vyhotoveným, ručně narýsovaným třem sloupcům. Ty jsou prosty jak předtisku, tak jakéhokoliv nadepsání, nicméně při bližším studiu z nich lze vysledovat následující vnitřní znaky písemnosti: První sloupec sloužil k uvedení adresy firmanta, a to v pořadí jméno – příjmení – předmět podnikání – sídlo firmy, někdy s připsáním ulice a čísla popisného – odkaz na příslušný fascikl v registratuře (uváděno jen nahodile, především pokud patřila firma majiteli mimo územní obvod českobudějovického zemského soudu). Podle tohoto modelu se řídil hned první záznam v uvedené knize: *Martin Brenner, bürgerlicher Weber und Perkaill – Erzeuger in Wien Stadt, Rosmaringasse, No 377 – Fasc. 0/4* (viz také přílohu).¹³⁹ Nejdůležitější, prostřední část listu byla věnována doslovným opisům všech došlých i vydaných úředních písemností. Žádné náznaky pozdějšího způsobu již jednotných záznamů tu neexistují, protože se jedná o důsledné kopírování žádostí (Gesuchen), osvědčení (Erklärungen), usnesení (Beschlüssen), plných mocí (Vollmachten), poučení (Ratschläge), nót (Noten), licencí vydaných magistráty (Lizenzen), výpisů z radních protokolů (Ratsprotokollauszüge) a jiných písemností, které byly k založení a existenci firmy potřebné ještě v posledním období feudalismu; výjimkou tu není ani opis opisu (copia copiae). Na základě této poměrně široké škály diplomatického materiálu z přelomové etapy krátce před (feudalismus) a krátce po (kapitalismus a nastupující liberalismus) roce 1850 tak současný badatel získá ideální možnost komparace písemností obou období. Kopie totiž nesou všechny znaky svých originálů včetně inskripce, naznačeného místa pro pečeť *L. S.*, jmény vydávajících

¹³⁹ SOAT, KS ČB FA, kniha 1, Protokoll über die Einregistrierung der Handelsfirmen und deren Löschung, fol. 1r.

úřadů a jejich úředníků i původními čísly soudními (jednacími) *G. Z.* či exhibitními *Num. Exh.* U vybraných opisů listin jsou uváděna i jejich rubra s indorsáty, tedy zadní strany podání s adresou s heslovitým registrem obsahu písemností. Žádná specifika, která by typizovala tehdy soudobou firemní knihu v těchto záznamech nenajdeme, protože svým charakterem je celý svazek jakýmsi kopiářem i registry v jednom provedení. Poslední, třetí sloupec býval většinou volný, nepočítáme-li numerické označení každého listu *Folio [číslo]*. V návaznosti na pozdější, již normativně upravenou praxi se tu mohly objevit marginální poznámky referenta u těch firem, které přetrvaly do druhého či ještě pozdějšího období: *Am 6. Oktober 1863 in das Register für Gesellschaftsfirmer sub Post. No 10 übertragen. Říha [= c. k. soudní referent] s odkazy na související spisy: Vide hier Folio [číslo] anebo poznámky o výmazu subjektu.¹⁴⁰ Zajímavé je sledovat jednání o protokolaci firmy v radním kolegiu obchodního senátu za použití opisů ve starém obchodním protokolu v porovnání přímo s pramenem radních protokolů podle exhibitních čísel. Minimálně ve dvojí podobě tu je k dispozici záznam ze samotného projednávání v senátu i opis finálního dokumentu o protokolaci firmy podpísovaného firmantem a prezidentem krajinského soudu ve firemní knize, jehož originál už často vůbec neexistuje. Tento příklad je dobře patrný hlavně u velkých subjektů, mezi něž patřily například i závody Hardtmuthovy, a je tak dalším evidentním dokladem, prokazujícím provázanost mezi vlastní soudní agendou a dílčí agendou firemní (cf. schéma v příloze). Takovou kontinuitu je možné si doložit nejlépe na konkrétním příkladu: I) *Wird wechselgerichtlich protokolliert. Vom Handelssenate des k. k. Landesgerichtes Budweis am 8. April 1853 [následuje L. S., podpis zemského soudního prezidenta, firmantů, prokuristy a kolek];¹⁴¹ II) *Die Handelskammer zu Budweis äußert sich einratend auf des Gesuch des Karl und Ludwig Hardtmuth webem Protokollierung unrer Firma.¹⁴² Naznačeným postupem lze zjistit v ideálním případě celou cestu protokolace, a to jednak za předpokladu, že je na všech písemnostech uváděné exhibitní číslo jako jedinečné a neměnné, jednak za předpokladu, že archivní materiál je dochován.¹⁴³ Nakonec první obchodní protokol coby předchůdce pozdějších obchodních rejstříků dosud vůbec nerozlišoval zápisy podle typů právní povahy firem jako to známe u let pozdějších; tento trend je podobný i u ostatních soudů.***

¹⁴⁰ V případě výmazu firmy se ještě v žádném případě nepraktikoval způsob barevného škrtnutí zápisů s transparentním označením *gelöscht* anebo *vymazáno*, jak tomu je později. Zvýrazněné příklady jsou citovány z knihy SOAT, KS ČB FA, kniha 1, Protokoll über die Einregistrierung der Handelsfirmen und deren Löschung, fol. 38r.

¹⁴¹ SOAT, KS ČB FA, kniha 1, Protokoll über die Einregistrierung der Handelsfirmen und deren Löschung, fol. 9v, č. exh. 2024. Slovo *wechselgerichtlich* jasně poukazuje dosud na relativně živou návaznost na starší soudní obchodní praxi.

¹⁴² SOAT, KS ČB FA, kniha 7, kniha radních protokolů, fol. 79r, č. exh. 2024.

¹⁴³ Stupeň dochování například u radních protokolů je někdy velmi mezerovitý; cf. kapitulu o radních protokolech.

Etapa od roku 1857 do roku 1863

Obchodním protokolem (stále nikoliv obchodním rejstříkem) se řídila soudní praxe v období od 25. září 1857 do 30. června 1863, kdy platila evidence, již nařizovala jednotná právní norma v nařízení č. 168/1857 ř. z., resp. také v pozdější úpravě č. 123/1860 ř. z. Pokud nastaly čtyři hlavní okolnosti vyjmenované v § 2 citovaného nařízení z roku 1857, musel být závod povinně a veřejně ohlášen. Zvláště jmenované byly na rozdíl od předešlé etapy firmy společenské (sub § 29), v praxi však dosud zapisovány neodděleně a bez rozlišení a způsob protokolace prokuristů (sub § 53). Tomu odpovídaly samozřejmě i zápisy v samotných knihách obchodních (firemních) protokolů.¹⁴⁴ Záznam měl podobu jediného odstavce, vždy zvláště pro každou protokolovanou firmu; ani tehdy nebyl používán předtištěný formulář. Další odlišností od starších zápisů je značné celkové zestručnění v mezích zavedeného předpisu: 1) datace *am 1. Juni 1858*; 2) odvolání se na výměr (Bescheid) obchodního senátu s datem a číslem jednacím *zu Folge des Bescheides Handelssenates vom 8. Mai 1858, [...] NE 1074*; 3) jméno firmy a firmanta s předmětem a sídlem podnikání; 4) předmět protokolace, zpravidla tedy vyhlášení firmy *zur Kundmachung*; 5) odkaz na sbírku listin nutných a předložených k protokolaci konkrétní firmy jako doklad k ohlášení, změnám či výmazu firmy s číslem zapsaným červenou barvou. Celkové členění knihovních záznamů je velmi podobné předešlému úzu, ovšem zjednodušeně. Nyní uváděné dva sloupce, stále bez předtisku a ručně rýsované perem, docela postačovaly zpřehlednit celou situaci. První z nich v levé části listu uváděl marginální odkazy na související listiny a jiné písemnosti, druhý pak všechny ostatní náležitosti. Jméno firmanta se nepředepisovalo vedle textu, nýbrž se výrazně podtrhávalo pro snazší orientaci. Poslední změnou je podpis soudního protokolisty, který záznam pořídil (v originále pravděpodobně soudního představeného), a sice v umístění k pravému okraji listu, těsně pod ukončený záznam. Bohužel kniha druhé etapy vedení obchodních protokolů se pro českobudějovický obvod obchodního senátu nedochovala ani v jednom exempláři. Pro ilustraci je možné sáhnout k produkci sousedního Krajského soudu Písek, který dochovává jeden svazek z let 1855-1863.¹⁴⁵

V tomto modernějším pojetí firemních protokolárních záznamů je ještě patrné, byť poněkud omezeně, staré členění listiny ve všech třech jejích částech, což se od roku 1863 díky unifikaci zápisů do rubrik už významně vytrácí. Návaznost na listinu platí především v tom

¹⁴⁴ Ideální je, pokud se do současnosti v rámci archivního fondu zachovala jedna kniha, která průběžně zaznamenává protokolace od samých počátků v první polovině 50. let 19. století až do období po roce 1857. Tak je totiž možné pohodlně porovnávat oba styly zápisů – viz například SOAT, KS PI FA, kniha 1 pro léta 1855-1863.

¹⁴⁵ SOAT, KS PI FA, kniha 1, obchodní protokol s připojeným abecedním indexem firem pro léta 1855-1863.

ohledu, že originální vyhotovení byla zasílána firmantovi se všemi svými náležitostmi a vcelku archiválií firemní agendy se tak nemohla dochovat – byla vyexpedována. I) Z původního protokolu se zachovala intitulace vydavatele, samozřejmě bez devoční formule a jiných pozůstatků typických pro středověkou diplomatiku. V adrese je pak zmíněn firmant se svým sídlem, někdy dokonce včetně přesnější lokalizace. II) Arenga zmiňuje obecný úmysl založení firmy s odvoláním na právní podklady a související či předešlá vyřízení. Volně tak přechází do promulgate, která jasně zmiňuje obecné a veřejně vyhlášené vztahy firmanta k soudu (öffentlich kundzumachende Verhältnisse), event. později s finálním rozhodnutím u soudu možnost volného nahlédnutí komukoliv (bei Gericht, sub No 111 [...] zu jedermanns Einsicht aufbewahrt), a narace s uvedením konkrétního důvodu pro zápis, změny nebo výmaz firmy. Dispozitivní část může představovat samotný akt protokolace, souhlas soudu, splnění všech právem předepsaných povinností k vyhlášení, ale i příkaz k zachovávání určeného jména a právní povahy firmy (die Firma wird [...] sich bedienen). III) Eschatokol uvádí pouze subskripci v podobě podpisu vyřizujícího úředníka (resp. představeného), jelikož datace je v tomto případě psaná hned v záhlaví.

Etapu od roku 1863 a rok 1906

Třetím stadiem vývoje byl konečně uveden samotný obchodní rejstřík do praktického života. Stalo se tak nejprve v úvodním ustanovením úvodního patentu obchodního zákoníku č. 1/1863 ř. z. ze dne 17. prosince 1862; dalším souvisejícím opatřením byla instrukce vydaná přímo k obchodnímu rejstříku č. 27/163 ř. z. ze dne 9. března 1863. Starý obchodní protokol tak byl vystřídán moderním a potřebám současného úřadování vyhovujícím rejstříkem o dvou odděleních, a sice pro obchodníky (kupce) jednotlivce se signaturou *Jd.* anebo *Einz.* a pro firmy společností se signaturou *Sp.* anebo *Ges.*, do nichž byly postupně převáděné všechny dále existující živé obchodní firmy a firmy nově vznikající. Rozšířením a obohacením této zkušenosti se stal potom v roce 1873 rejstřík společenstevní pro družstva se signaturami *Společen.* anebo *Gen.* na základě zákona č. 70/1873 ř. z.¹⁴⁶

Protože se vzhledem ke své povaze nevyskytují v obchodních rejstřících takové zápisy jako v předešlých dvou případech obchodních a firemních protokolů, postačí pro seznámení se s touto látkou jen zběžné objasnění způsobu zápisů a jejich podřízení předepsanému formuláři.

¹⁴⁶ Šolle Václav: Počátky... cd., část II., s. 130 a Klier Vincenc: O zápisích ... cd., s. 1. Co se týče rejstříku společenstevního, upravovalo jej následně nařízení č. 71/1873 ř. z., resp. ještě později nařízení č. 74/1895 ř. z. Později po roce 1918 byly tyto rejstříky přeznačovány signaturou *Dr.*

U svazků pro firmy jednotlivců se jednalo o tiskopis o osmi sloupcích, který se stal i pro pozdější léta vzorem a byl jen nepatrně upravován (především roku 1906); ručně připravené formuláře s v tomto třetím období nevyskytují už vůbec. 1) Sloupec první uváděl záznam řadovou arabskou číslicí v podobě zlomku, kde číslo horní (jakoby čitatel) určoval pořadí zápisu firmy v celé knize, číslo dolní (jakoby jmenovatel) pak pořadí dílčího zápisu pro tuto firmu – takovému zápisu se také říkalo vklad. První zápis pro uvedení první firmy v knize tak dostal číslo 1/1 (ve vodorovném tvaru), pokud došlo k zaprotokolování její změny, například při vstupu nového společníka atp., oddělil se tento první zápis vodorovnou čarou a údaj nový (ten o změně) se zapsal pod něj, ovšem s číslem 1/2 atd. Pro každý subjekt se vynechalo několik folií volných pro budoucí záznamy, pokud tyto nestačily a došlo se až k firmě, která byla uvedena jako další, pokračoval referent s příslušným odkazem na nejbližším volném listu anebo na listech u konce či začátku knihy. Situace u velkých firem se tak stávala velmi náročnou na místo a zároveň nepřehlednou, poněvadž takový závod se mohl vyskytovat na několika místech, byť v jediné knize obchodního rejstříku. 2) Den zápisu firmy znamenal souběžně den ukončení procesu protokolace ve věci jejího vyhlášení; tvar data se uváděl ve formě den – měsíc – rok. 3) Znění firmy přesně v souladu s předešlým spisovým řízením; veškeré odchylky byly bez ohlášených změn a opětovné protokolaci nepřípustné. 4) Sídlo hlavního podniku, eventuálně pobočky, pokud taková existovala. 5) Popis osoby majitele firmy, resp. firmanta, a sice jménem, příjmením, rodinných stavem a uvedením bydliště, které samozřejmě nemuselo být totožné se sídlem firmy. Údaje obsažené v pátém sloupci mohou vzhledem ke své povaze nacházet styčné plochy s genealogií, neboť zde uváděné informace pocházely z křestních, oddacích a úmrtních listů (při ovdovění) či úředních výpisů z matrik. Všechny tyto písemnosti se předkládaly obchodnímu senátu, pokud byly vidimovanými kopiemi, mohly tvořit součást firemních spisů. 6) Obdobně jako v předešlém případě, avšak pro osobu prokuristy, se i zde zaznamenávala biografická data. K tomu musel být uveden právní poměr zastoupení, tedy buď samostatná či kolektivní prokura. 7) Odkaz na spisovou složku firemních akt v podobě dvojí: jednak v rámci vlastní soudní agendy se signaturou *Firm*, jednak se signaturou agendy firemní. 8) Dodatečné informace ke svatebním smlouvám, převodům firem podle dosavadní a budoucí právní formy, konkurzům a dalším událostem, pro něž nebyla zřízena zvláštní kolonka.

Rejstříky pro firmy společenské mají podobnou formu jako ty pro firmy jednotlivců. Výjimkou je tu ovšem pátý sloupec, kam se sice zapisovala rovněž jména prokuristů za stejným účelem jako výše, ovšem vedle nich ještě jména likvidátorů, pokud se firma v likvidaci nacházela. Změnou je i šestý sloupec, jenž zmiňuje všechny společenské právní poměry předepsané

zákonem podle typu společnosti a její právní subjektivity, jak je naznačeno v úvodu.¹⁴⁷ Sedmý a osmý sloupec znamenaly i pro rejstřík společenský registrurní značku a ostatní poznámky.

Formulář byl předtištěn dvoujazyčně přes dvě strany otevřeného folia, resp. reversní stranu předešlého listu a aversní stranu listu následujícího. Zápisy se vedly výhradně ručně, jelikož knihy byly soudní kanceláři dodávány již ve svázaných exemplářích, nikoliv v konvolutech či na volných listech, které by knižní vazba teprve čekala, jak to známe u radních protokolů (viz také tutéž kapitolu). Všechny sloupce pro každý další případ nebyly a ani nemohly být vyplněny úplně, snad kromě toho, jenž býval případem prvním; proto se taková volná místa proškrtávala křížem ve tvaru písmene X. Pokud došlo k úřednímu výmazu firmy, pak byl celý záznam přeškrtnut transparentním způsobem, zpravidla červeným inkoustem a poznámkou *gelöscht* anebo *vymazáno* s příslušným datem události. Knihy přecházely ve svém užívání i do pozdějších období, tedy po roce 1906, ba i po vzniku republiky. V takovém případě se dvoujazyčné předepsání rubrik buď přeznačilo otisky razítek červené barvy výhradně na české znění anebo úplným přelepením původních názvů strojopisně nadepsanými rubrikami na papírových páscích, cyklostylově rozmnožených. Jakousi navazující, čtvrtou etapou můžeme nazvat období od roku 1906, kdy vstoupilo v platnost nařízení ministerstva práv ve shodě s ministerstvem obchodu č. 89/1906 ř. z. ze dne 26. dubna 1906. To totiž nařizovalo vést obchodní rejstříky podle předepsaných a k zákonu přiložených tří formulářů typu A pro jednotlivce a veřejné obchodní společnosti, B pro akciové společnosti a konečně C pro firmy společenské (společnosti s ručením omezeným). Jednotlivé sloupce přitom citované nařízení uzpůsobovalo typům firem podle jejich právních forem; oproti předešlé známé praxi se jednalo o jakési zpřesnění, především s ohledem na uvádění finančních údajů v souvislosti s kmenovým a základním kapitálem, výší akcií a akciových podílů. Vzorec A čítal nyní celkem 9 sloupců (viz přílohu), vzorce B a C potom 11 sloupců.

Podle instrukce č. 27/1863 ř. z. musely být k obchodním rejstříkům vyhotovovány příslušné indexy, které řadily firmy abecedně podle potřeby s příslušnými odkazy (tedy podle názvů nebo podle sídel). Tyto pomocné kancelářské knihy však netvořily přímou součást obchodních rejstříků, a tudíž neměly takový stupeň důležitosti; především usnadňovaly orientaci ve velkém množství zápisů a potažmo knih svého druhu. Kanceláře je vedly v jiných jednodušších formách už od nejstarších dob (viz k tomu samostatnou kapitolu o indexech), kdy ještě neměly ustálenou podobu. Po roce 1906, v souvislosti s novým nařízením si soudy pořizovaly indexy (zpravidla už jen v české mutaci) takové, že na jedné straně byly předtištěné

¹⁴⁷ K tomu viz jednotlivé, zde citované právní normy anebo Klier Vincenc: O zápisech ... cd., s. 2-5.

sloupce s předepsáním 1) Firma a 2) Rejstřík A – B – C, a to dvakrát vedle sebe. Tím se uspořilo místo, ačkoliv na úkor údajů uvedených v indexu. Symboly A – B – C znamenaly odkazy na zápisy v příslušných knihách podle typu firmy (signatury; viz výše); při výmazu se postupovalo stejně jako v případě samotných obchodních rejstříků: zápis byl přeškrtnut s náležitým, nyní již většinou českým, dodatkem a datem.

Stav dochování agendy obchodních rejstříků a jejich indexů a seznamů firem je pro českobudějovický obchodní senát ve srovnání s okolními soudy velice bohatý. Pomineme-li jedinou mezeru, kterou tvoří absence jakéhokoliv exempláře z druhé etapy vývoje, tedy z let 1857-1863, můžeme si na deponovaném materiálu dokumentovat celou vývojovou řadu. Pro první období je dochována kniha jedna, ovšem pro období po roce 1863 (1906) až třicet jedna v následujícím sledu:¹⁴⁸

1	B.I	18	Dr. VIII
2	B.II	19	Dr.IX
3	Sp.I	20	Dr.X
4	Jd.I	21	Dr.XI
5	Jd.II	22	Dr.XII
6	A.I	23	Dr.XXII
7	A.II	24	Dr.XXXVIII
8	A.III	25	C.I
9	A.IV	26	jmenný seznam firem
10	Dr.VII	27	jmenný seznam firem jednotlivců
11	abecední rejstřík firem	28	jmenný seznam firem
12	Dr.I	29	jmenný seznam společenstev
13	Dr.II	30	OR z doby okupace (Nová Bystřice)
14	Dr.III	31	jmenný seznam firem (Einz, Ges, Gen)
15	Dr. IV		
16	Dr.V		
17	Dr.VI		

¹⁴⁸ Seznam obsahuje veškeré předané archiválie Krajským soudem České Budějovice Státnímu oblastnímu archivu v Třeboni v průběhu posledních let, tedy včetně knih vedených po roce 1918. Z přehledu je patrné nejpočetnější zastoupení nejpozději vznikuvšího rejstříku společenstevního (družstevního) a také množství seznamů (indexů) firem. Materiál je k roku 2008 dosud nezpracovaný, knihy byly opatřeny pouze provizorním očíslováním.

14 KNIHY SEZNAMŮ FIREM, INDEXY A FIREMNÍ DENÍKY

Tato kapitola je věnována třem typům pomocných registraturních knih a pro jejich menší diplomatickou závažnost a některé společné znaky není nutné je od sebe důrazně odlišovat. V rámci přímé firemní agendy se v praxi setkáváme s knihami seznamů firem, které se dobově mohly nazývat i jinými termíny (jmenný seznam k firemním věcem seznam firem jednotlivců a společností, seznam firem společenstev, Nachschlagebuch apod.) a budou v této kapitole popsány jako první. Jednotlivé svazky představovaly příruční kancelářskou pomůcku, která nebyla zprvu normativně přesně specifikována, proto se jejich vyhotovení lišilo takřka případ od případu. Hlavními vnějšími znaky se seznamy omezují na knihovní formu bez jakéhokoliv záhlaví; to pozorujeme maximálně na deskách, které byly opatřovány popisným štítkem.¹⁴⁹ Jako další můžeme uvést papírovou psací látku s předepsanými sloupci (v nejstarším období), cyklostylově předtištěnými rubrikami anebo použitými tiskopisy pro zcela jinou agendu, o čemž bude pojednáno níže. Jednotlivé svazky nejsou zapečetěné, ovšem kancelář je nechávala svazovat. Vzhledem k jejich zřejmému, častému využití přímo v soudní praxi obchodního senátu je však stupeň dochování co do kvality velmi nízký, čímž bývá následná restaurátorská oprava mnohdy nezbytná. Časový rozsah seznamů firem se řídil rokem zápisu živnosti do knihy, nikoliv rokem výmazu z obchodního rejstříku, který býval daleko pozdější. Indexy a seznamy firem byly později vedeny povinně na základě § 16 instrukce č. 27/1863 ř. z. ze dne 9. března 1863.

Vnitřní uspořádání seznamů firem je rejstříkové. Nadepsání jednotlivých rubrik bylo uváděno pro pohotové vyhledávání shora na levé první a pravé poslední straně s předepsanými sloupci tak, že všechny listy knihy byly sníženy, oříznuty o místo tohoto nadepsání.¹⁵⁰ Nejstarší údaje nejsou psané na normovaných formulářích (na předtisku není uvedeno číslo formuláře), nýbrž pouze na předepsaných, zpravidla cyklostylově rozmnožených listech. Z okruhu působnosti českobudějovického obchodního senátu krajského soudu známe exempláře, které používaly předtištěné tiskopisové listy podacích protokolů.¹⁵¹ Abecední řazení firem při pravém okraji s písmenným postranním registrem zjednodušovalo a zrychlovalo použití této pomůcky při vyhledávání konkrétní položky. Používalo se pro něj závazně kritérium lokální a jen zřídkakdy

¹⁴⁹ Např. *Seznam firem společenstev [název příslušného soudu]*.

¹⁵⁰ SOAT, KS ČB FA, neinventarizovaná kniha 28 uvádí sled názvů sloupců dvoujazyčně takto: 1) jméno strany (Name der Partei), 2) číslo (Fasc. No.), 3) číslo svazku a listu (Zahl des Bandes u. Blattes), 4) kniha příloh – svazek a číslo (Beilagenbuch – Band und Post No.).

¹⁵¹ Ty normativně upravoval § 113 a 129 zákona 81/1853 ř. z.

hledisko podle názvu firmy.¹⁵² Lépe řečeno, po roce 1897 se používal také předtisk jmenného seznamu ke spisům občanských právních záležitostí skončených, který byl v souladu s formulářem č. 63, § 293 jednacího řádu.¹⁵³ Z důvodu odlišnosti uváděných zápisů a předepsaných formulářových rubrik muselo nutně docházet k věcným disproporcím. Tak je pod *jménem jedné strany* zapsána *firma*, pod *jmény ostatních stran* potom *předmět živnosti (podnikání)*, pod *předmětem právní záležitosti* se nalézají *označení druhu agendy (Firmasachen)*, a to vždy. Jediným shodným údajem je poslední sloupec s nadepsáním *Aktenzeichen*; čísla jednací se zapisovala podle druhu firemní agendy (Jedn., Gen. atd.), přičemž byla doplňována o lokační odkaz (Fach).

Knihy seznamů firem obdržely také úřední firemní výmazy, a sice transparentním způsobem. Celý záznam kancelista přeškrtl do kříže dvěma červenými čarami s přípisem *vymazáno [datum]*, resp. *gelöscht [datum]* eventuálně doplněným o odkaz na číslo jednací, tedy obdobně jako v samotném obchodním rejstříku. U firem v likvidačním řízení se sem ještě před vlastním výmazem k zápisu poznamenalo opět červenou barvou *v likvidaci*, resp. *in Liquidation*, ovšem bez udání data a přeškrtnutí. Stejný způsob přeškrtnutí jako u výmazů se praktikoval v případech chybných záznamů, kdy se používala barva černá s přípisem *omylem zapsáno*. Pro firmy jednotlivců je na rozdíl od seznamů společenstevních realizováno abecední řazení jmen firmantů, přičemž bylo určujícím kritériem příjmení anebo místní řazení.¹⁵⁴ Tím je z dnešního hlediska a časového odstupu dosti ztížena situace pro badatelské využití, neboť je potřeba k tomuto pramenu přistupovat s určitou mírou znalostí problematiky studovaného tématu a prostředí vzniku. Na překážku by totiž mohla být částečná anebo jen mizivá znalost o hledaném subjektu a následné tápání při přiřazování domnělých hesel k abecednímu členění v knize. To vše může být ještě náročnější při použití seznamů dipartitních, tedy vedených jak pro jednotlivce, tak pro společnosti. Stále však zůstává přehlednější než samotný obchodní rejstřík, který alfabetické řazení nezohledňoval vůbec. Podle čísla jednacího, zapsaného v seznamu firem lze tak snadno dohledat konkrétní živnost, její zápis i výmaz v obchodním rejstříku v návaznosti na samotnou spisovou složku. Ideální je, pokud před předáním do archivu k celému souboru firemních akt vyhotovila registratura příslušný katalog, který takové vyhledávání značně usnadní.

¹⁵² Tak mohou být např. pod heslem *B* zaznamenány údaje typu 1) Budweiser Vorschußkassa, beschränkte Haftung; 2) Biene Spar und Vorschußverein in Budweis, unbeschränkte Haftung; 3) Č. Budějovice – Družstvo Národního divadla v Čes. Budějovicích, zapsané společenstvo s ručením omezeným.

¹⁵³ Namensverzeichnis zu den Registratsakten über beendete bürgerliche Rechtssachen. Jeden z prvních záznamů v knize seznamů firem měl podle vzoru Name der einen Partei > Name der anderen Partei > Gegenstand (Streit-Exekutionssache, Konkurs, Nachlassabhandlung, Vormundschaft, Kuratel, Fideikomiss) > Aktenzeichen podobu: 1) Ludwig Arnstein > 2) Assekuranzinspektor und Waarenagentur in Budweis > 3) Firmasache > 4) Einz.II-59 > 5) 20 I. SOAT, KS ČB FA, kniha seznamů firem 31(neinventarizovaná).

¹⁵⁴ Tak mohlo být např. pod heslem *B* společně zapsány firmy: 1) Brandstätter Johann, 2) Erste Budweiser Mährwerke [...], 3) Městská plynárna v Čes. Budějovicích; SOAT, KS ČB FA, kniha 26, fol. 9v.

Indexy firem

Knihy indexových záznamů pro firmy nebyly ve svých počátcích vedeny důsledně, a tak se jejich obsah značně liší od záznamů vedených v obdobných pomůckách v novějším období po roce 1897. Nejstarší rejstřík pro českobudějovickou firemní agendu zde může posloužit pro ilustraci diplomatických znaků.¹⁵⁵ Absence datování zápisů, znesnadňující chronologické zařazení, tak striktně ztěžuje jeho využití pouze na základě srovnávání se jmény firem uváděných v jednotlivých firemních spisech. Pro účely této práce a následné potvrzení tohoto úsudku bylo provedeno spisové šetření, kdy posloužil za vzor knihovní oddíl B. Podle něj je možné svazek vztáhnout asi k období let 1858-1863, ovšem není vyloučené, že při takovém postupu v jiných abecedních oddílech bychom dosáhli k tomuto období mírných časových přesahů. Návaznost na zápisy v obchodním rejstříku, resp. jeho předchůdcích je obtížné, jelikož tento pramen se pro nejstarší časový rozsah dochoval pro České Budějovice jen velmi nesouvisle. Popisovat detailně charakter indexů by ztrácelo na smysluplnosti, neboť se evidentně jedná o kancelářskou pomůcku, která právě v dobách před rokem 1897 postrádala bližší informace k uváděným heslům.¹⁵⁶

Původní formulář se neřídil a ani se nemusel řídit žádným předepsaným tiskopisem jako v mladším období, proto si sama soudní kancelář přizpůsobovala vzhled svým primárním potřebám. Každý avers i revers folia byl rozdělen dvojitou černou čarou na dva sloupce, přičemž do každého se zapisoval jen název firmy s místem živnosti a odkaz na stranu obchodního protokolu, jak je uvedeno výše. Na postranní ořízku knihy se umístily abecední odkazy k jednotlivým písmenným oddílům (registr). Knihy indexů firem nebyly aprobovány, uzavírány pečeti a bohužel ani datovány, což znesnadňuje jejich pohotovému využití v badatelské a archivní praxi. Srovnáme-li tento fakt s exemplářem ze sousedního obvodu Krajského soudu v Táboře, postrádá index takové znaky i v pozdějších letech; jeho vnitřní uspořádání se však liší.¹⁵⁷

Firemní deníky

Knihy firemních deníků zaváděl v § 78 jednací řád č. 10 od roku 1898 pro zápis došlých podání ve firemních záležitostech. Odtud také dobový oficiální název těchto knih: Deník pro věci

¹⁵⁵ SOAT, KS ČB FA, kniha 2, Register zum Handlungs-Firmen-Protokoll.

¹⁵⁶ První zápis ve zmiňovaném oddílu B ve znění *Bobelle Ignaz, Tuchfabrikant in Neuhaus*, [fol.] 6 je toho důkazem.

¹⁵⁷ SOAT, KS TA FA, kniha 27 má frakturou předtištěný formulář se záhlavím *Nachschlagsregister zu den Handelssachen, Verord. Von 9. März 1863, Nr. 27 RGBl.* Pořadí sloupců v německém jazyce nenásledující: 1) *Name der Partei*, 2) *Einzelunternehmen – Band/Blattseite*, 3) *Gesellschaftsunternehmen – Band/Blattseite* a 4) *Beilagebuch – Band/Blattseite*.

firemní (Tagebuch für Firmensachen). V průběhu let se používaly dva typy firemních deníků podle předtištěného formuláře, a sice německo-český (označován I/II) a český (označován II). Jednotlivé rubriky obsahují zápisy v tomto pořadí: roční číslo běžné (navzdory názvu se však zpravidla číslovalo napříč celou knihou, která sloužila pro období dvou až tří let) > den podání > odesílatel > regist (předmět) > dvojitá spisová značka rozdělená vodorovným lomítkem, kdy v horní části je signatura spisu v rámci celkové soudní agendy *Firm* a pod ní signatura spisu u agendy firemní *Einz., Gen.* atd.¹⁵⁸ Každé období jednoho roku uzavíral písemně pomocný kancelista, lépe řečeno c. k. soudní oficiál klauzulí *Skončeno dne [datum]* anebo *Geschlossen am [datum]*, pod níž se vlastnoručně podepsal. V případě provedení revize (o nich v jiné kapitole) se u firemního záznamu provedla marginální poznámka *Revidierten [datum a parafa oficiála]* anebo zkratkou *rev. [datum a parafa oficiála]*.

Jazyk zápisů byl veden pravděpodobně podle jazyka podání, která by se mohla podle svého typu všeobecně rozdělit do pěti hlavních skupin: 1) od samotných firmantů, resp. firem vůbec; 2) administrace úředních novin (Pražské noviny aj.); 3) místodržitelství; 4) státní a samosprávné úřady širokého spektra včetně pošt, dalších soudů, obcí, finančních ředitelství apod.; 5) stavovské orgány, především obchodní a živnostenské komory. Vyplněné deníky se pravděpodobně svazovaly až později, o čemž svědčí ořízka či použití obou typů formulářů pro jednu knihu.¹⁵⁹ Jak je vidět, firemní deníky se svým charakterem přece poněkud liší od dvou výše zmíněných typů. Bohužel, pro obvod obchodního senátu Krajského soudu v Českých Budějovicích se nezachovaly více, vyjma jediného exempláře z konce nejmladší doby. Proto je tato práce nevymezuje do samostatné kapitoly.¹⁶⁰

¹⁵⁸ SOAT, KS TA FA, kniha 1; podle ní se v případě doručení od státních úřadů užívalo značky *Saml.A*, resp. *S.A* či *S.Akt*.

¹⁵⁹ SOAT, KS TA FA, kniha 2 pro léta 1901-1903 má do konce roku 1902 použity dvoujazyčné tiskopisy, dále se používaly již jen české, a to i v dalších knihovních svazcích.

¹⁶⁰ SOAT, KS ČB FA, kniha 18 pro období roku 1949; starší knihy se nedochovaly anebo jsou dosud nenalezeny u původce.

15 REVIZNÍ SEZNAMY A JEJICH INDEXY

Na základě zákona č. 133/1903 ř. z. a nařízení ministerstva práv a ministerstva vnitra ve shodě s ministerstvem obchodu č. 134/1903 ř. z. byla povinna všechna obchodní společenstva úředně zapsaná na základě zákona č. 70/1873 ř. z. a ostatní subjekty uvedené sub § 1 téhož zákona podrobit své provozy i účetnictví minimálně jedenkrát za dva roky prověření odborným znalcem. Revizor, jak se tento znalec nazýval, přitom nesměl náležet oficiálně k revidovanému subjektu, aby se tím předešlo případným střetům zájmů a eventuálnímu ovlivňování. Výsledkem kontroly se stala revizní zpráva, která uváděla zachování zákonných a s tím souvisejících statutárních ustanovení.¹⁶¹ Při výročních valných hromadách společenstev se s jejím zněním seznamovali všichni přítomní, aby byla uveřejněním vzata na vědomí. Tato skutečnost se zaznamenávala do protokolů z valných hromad jako jeden z jejích jednacích bodů. O výsledku pak informovala dozorčí rada anebo představenstvo. Práva a povinnosti revizora normativně uvádí § 6 až 10 zákona č. 133/1903 ř. z. a patřil mezi ně volný vstup do obchodních a provozních místností a samozřejmě nahlížení do knih, spisů, pokladny, zboží etc. Stav revidovaného podnikatelského subjektu k vyhotovení závěrečné zprávy se měl zjišťovat na základě zákonem předepsaných 105 otázek, jež se tématicky členily do sedmi oddílů.¹⁶² Za znemožnění provedení řádné revize a neuposlechnutí příslušných předpisů hrozila společnosti peněžitá pořádková pokuta.¹⁶³ Revizor prováděl kontrolu na základě jednak své příslušnosti k autorizovanému svazu reviznímu anebo byl ustanoven rozhodnutím příslušného obchodního soudu.¹⁶⁴

Knihy revizních seznamů a jejich indexy obligatorně vedly a uchovávaly sborové soudy první stolice pro všechna u nich protokolovaná společenstva, a sice z titulu dozorčího orgánu nad periodickými revizemi. Vedení záznamů upravoval citovaný zákon předepsaným formulářem o několika sloupcích.¹⁶⁵ Jazyk zápisů tu je buď česko-německý anebo jen český; druhý ale u českobudějovického soudu převládá. Nahlédneme-li však do praxe, využívalo se předtištěných formulářů jen nepravdělně. Mnohdy převažuje ruční příprava svazků rýsováním rubrik, které v této podobě musely předpis respektovat. Samotnému jádru knihy předřazovala soudní kancelář jeden až několik původně prázdných listů bez předepsání; ty sloužily totiž následně k ověřování

¹⁶¹ Samotné revizní zprávy zpravidla nejsou součástí spisů firemní agendy

¹⁶² Podle přílohy 2 k zákonu 133 a nařízení 134 z roku 1903 takto: I. všeobecné poměry a stanovy; II. členství; III. představenstvo; IV. dozorčí rada; V. valná hromada; VI. hospodaření; VII. revize.

¹⁶³ § 11 zákona č. 133/1903 ř. z. jí taxativně určoval ve výši 20-200 K.

¹⁶⁴ Jiná situace byla u nekomerčních svazů, pro něž jmenoval revizory zemský politický úřad (zemský výbor).

¹⁶⁵ Podle přílohy 1 k zákonu 133 a nařízení 134 z roku 1903 takto: 1. firma a její sídlo; 2. signatura v rámci firemní agendy, a tedy i obchodního rejstříku s datem a číslem schválení stanov; 3. jméno organizace, jež revizora delegovala; 4. čas revize; 5. poznámky a zvláštní sdělení.

správnosti zápisů vždy uvnitř svazku. Tyto listy bývaly neorganizovaně zaplňované zápisy ustáleného tvaru *datum + parafa referenta* anebo *Rev. + datum + parafa referenta*. Dlužno uvést, že toto opatření postrádají knihy mladší, po roce 1918, které ale nejsou předmětem tohoto výzkumu. Jednotlivé afirmační údaje se uváděly na konci kalendářního měsíce, maximálně k prvnímu dni měsíce následujícího průběžně a chronologicky. Jejich barva přitom často souhlasila s barvou, a tedy i typem, posledního zapisovaného údaje dovnitř knihy. To znamená, pro výmazy a významné poznámky barva červená, pro běžné záznamy barva černá či řidčeji modrá. Vrátime-li se k výmazům, které revizní seznamy rovněž striktně dodržovaly, byly prováděné pro firemní agendu obvyklým způsobem: úplným přeškrtnutím všech údajů jediným červeným křížovým způsobem s dodatkem *vymazáno*. Při převedení firmy k jinému typu firemní agendy (rozuměj pod jinou spisovou značku) anebo převedení pod kompetenci jiného krajského soudu se používalo také červeného zvýraznění, ovšem bez přeškrtnutí a s dodatkem *Převedeno dne [datum] do oddílu [signatura]* či *Postoupeno Krajskému soudu v [sídlo a datum]*. Výmazy na základě usnesení soudu o likvidaci firmy se zapisovaly zpravidla černou barvou bez přeškrtnutí a se signaturou jak soudní, tak i firemní. Cennou přílohou v seznamech revizí může být soupis revizních svazů, z něhož se lze pohotově dozvědět názvy autorizovaných organizací k provádění této kontrolní činnosti. V případě obchodních společností se jednalo až o desítky revizních svazů, za něž můžeme jmenovat Jednotu záložen, Revizní jednotu českých hospodářských a výtěžkových společností v království Českém, Unii československých družstev v Praze (ta pro pozdější období) nebo německý Verband deutscher Wirtschaftsgenossenschaften Prag.¹⁶⁶

Na rozdíl třeba od seznamů firem bývaly seznamy revizní potvrzovány o správnosti a počtu folií podpisem soudního představeného, a sice zpravidla na první aversní straně knihy. K tomu se ještě připojoval otisk kulatého úředního soudního razítka a na předešlé přitištěná vosková úřední soudní pečeť na dvoubarevné šňůře, provlečená perforací ve hřbetu knihy. Praxe pečetení se tu však vyskytuje jen nepravidelně. Samotný zápis o revizi představoval svou formu v intencích zákona; čas revize se vyznačoval dnem, měsícem a rokem jejího provedení, nikoliv přesnou hodinou ukončení či zahájení.¹⁶⁷ Sloupec s poznámkami mohl být rozšířen o plánovaná data revizí příštích a při jejich následném provedení se potom takové datum přeškrtnulo.

¹⁶⁶ SOAT, KS ČB FA, kniha 8 pro období 1904-1948 přejetá Krajským soudem České Budějovice od Krajského soudu Písek v rámci reorganizace v roce 1949 uvádí v přehledu třicet takových subjektů.

¹⁶⁷ Přestože se data zapisovala de facto ve stejném tvaru jako při afirmaci, nebyly tyto zápisy obsahově paralelní!

Indexy k seznamům revizí

Formální charakter rejstříků k revizním seznamům nebyl zdaleka tak důrazný jako u samotných knih této agendy. Zápisy byly obdobné jiným rejstříkům známým z činnosti obchodních soudů a jejich vedení se podřizovalo řazení abecedního indexu podle míst. To z dnešního pohledu znamená, že není možné nalézt příslušný údaj bez znalosti místa podnikání firmy; to se totiž stalo jediným kritériem pro celý index. Kniha nebyla afirmována soudní autoritou, při jejím uzavření se pouze na předsádku uvedlo datum uzavření s parafou soudního referenta. Jednotlivé položky se členily do tří sloupců: I. místo živnosti, eventuálně doplněné o příslušnost k poštovnímu úřadu a soudní okres; II. název firmy a signatura spisu v rámci firemní agendy a III. číselný odkaz na zápis v knize seznamu revizí. Samozřejmostí je vzhledem k typu knihy postranní abecední registr.

16 SFRAGISTICKÝ MATERIÁL VE FIREMNÍ AGENDĚ

V souvislosti s typologickým určením sfragistického materiálu v rámci firemní agendy je třeba vzít na vědomí skutečnost, že s ohledem na neoddělitelnou funkci obchodního senátu od samotného komplexu krajského soudu nemůžeme očekávat v tomto ohledu žádná specifika vymezená pouze pro tuto oblast civilního soudnictví. To znamená, že písemnosti vzešlé z činnosti obchodního senátu sborového soudu první instance budou opatřovány stejnými pečeti a razítky jako písemnosti vzniklé z organické činnosti u jiných senátů a oddělení téhož soudu. Odlišnosti mohou být patrné pouze v doprovodných textech, které objasňují úřední akt, například zpečetění knihy, a dále v písemnostech doručených samotnými firmami. Ty se při opovědích na notářských žádostech a vlastních podáních prezentovaly razítky, jež se staly nositeli protokolovaných názvů jednotlivých podnikatelských subjektů. Poslední skupinou původců, u níž se samozřejmě charakter sigilografického materiálu se vztahem k firemní agendě ani nemohl měnit byly cizí úřady a kanceláře.¹⁶⁸

Uvážíme-li tři základní funkce užití pečeti, je nutno podotknout, že ještě v období konstituční habsburské monarchie se vyskytují ve všech svých podobách, ačkoliv některé slaběji než před rokem 1848 či ještě dříve. K první funkci pečeti jako úředního prostředku, tedy funkci uzavírací, bychom mohli vztáhnout v souvislosti se soudní civilně-obchodní agendou použití v korespondenci. Pečeť uzavírala hlavně obálku, na níž se umístil jeden velký exemplář jako ochrana proti náhodnému, ale zároveň také nepovolanému otevření.¹⁶⁹ Na některých písemnostech českobudějovického krajského soudu sledujeme ještě okolo roku 1865 jejich skládání podobně jako na starších misivech, a to včetně přitiskuté pečeti, která se pro otevření musela přelomit. Takový trend se nachází také u kvitancí zasílaných administracemi úředních věstníků (viz také přílohu 9). To znamená, že se dosud užívalo neklížených obálek bez zalepení jejich přehybu. Druhou funkcí pečeti v daném materiálu, tedy pověřovací, je její doklad ve smyslu právního či úředního pověření. Tento lze pozorovat u zprostředkovaného porřízení, tedy hlavně skrze notářské a advokátní kanceláře, které žadatelům vyhotovovaly žádosti, plné moci a doklady potvrzující průkaznost jako třeba ověření dokladů nebo totožnosti. V takových případech, pokud se jednalo o více listů, které tvořily jediný dokument, byla jejich hřbetem provlečena barevná šňůra vyvedená na revers posledního listu a zapečetěná. Notář i budoucí firmant byli ve vzájemném vztahu, který se dá nazvat zprostředkovaným a přeneseným pověřením nebo

¹⁶⁸ Tím jsou myšleny především ostatní soudy všech instancí, úřady obecní, samosprávné a finanční soustavy a také notářské a advokátní kanceláře.

¹⁶⁹ Okresní soudy používaly ke zpečetění obálek i několik menších voskových pečeti, čímž se od krajských soudů v této praxi odlišovaly.

posláním ve věci vyřízení legislativních kroků směřujících k jednomu, druhému či třetímu cíli: úřednímu vyhlášení podniku, k zanesení jeho změn či výmazu z obchodního rejstříku.

Funkce ověřovací bude poslední ze tří jmenovaných, ovšem nejpoužívanější. V tématicky vymezeném období se s ní shledáme hojně hned od roku 1850, a to téměř ve všech důležitých úředních knihách (cf. jednotlivé kapitoly o knihách v rámci firemní agendy). U krajského soudu se jednalo o zpečetění písemnosti tak, že celá kniha měla uprostřed listů u hřbetu předem připravenou perforaci, jíž byla provlečena bavlněná šňůra, ponejvíc kroucená ve dvou barvách nití, vyhnutá směrem ke středu posledního listu (u firemních deníků naopak k předním listům), přideštití anebo předsádky, kam se pečeť přitiskla. Pokud kniha nebyla opatřena perforací, provedení s barevnou nití odpadlo a přistoupilo se jen k pouhému přitíštění pečeti na důkaz zpečetění a souhlasu šéfa úřadu či instituce s obsahem svazku.¹⁷⁰ K takové pečeti náležela, především krátce po roce 1850 a přímo tehdy, klauzule, v níž se uvádí název úřadu i písemnosti, datovací formule a podpis představeného šéfa úřadu.¹⁷¹

Co se týče pečetní látky, je pro toto novější období užíváno výhradně červeného pečetního vosku v různých odstínech.¹⁷² Jiné druhy známé ze středověké a raně novověké sfragistiky se zde takřka nevyskytují. Přesto ale můžeme mezerovitě, a sice na notářských listinách, vidět pečeti papírové, které mají již před přitíštěním hlubotiskem nebo ocelotiskem vyhotovený text.¹⁷³ V dalším případě se jedná o pečeti oplatkové, jež byly překryty do různého tvaru vystřiženým papírovým krytem a poté do něj otištěný typář.¹⁷⁴ Pouhá papírová pečeť s výlučnou funkcí uzavírací byla používána českobudějovickým krajským soudem do roku 1918, poté se vytrácela – nejčastěji se jednalo o čtverec, na němž byl stejný obraz jako na kulatém úředním razítku soudu, o čemž je pojednáno níže. Papírové pečeti se objevují také ve stanovách jako listinném materiálu s právním pořízením, a to exempláře samotných firem a sídelních obcí. Pokud bychom měli popisovat pečetní obraz, o němž jsme se zmínili v souvislosti se soudním razítkem, vyskytuje se na pečetích úředního rázu v tomto období pouze jediný typ, a tím je pečeť erbovní – v souvislosti s čistě byrokratickým použitím by bylo možná vhodnější synonymum znaková. Totiž jediným používaným heraldickým motivem je zde po celé období

¹⁷⁰ Takový způsob se objevuje v knihovní praxi českobudějovické obchodní a živnostenské komory ještě po roce 1918.

¹⁷¹ Např. *K. k. Landesgericht als Handelssenat, Budweis am [datum]*, následoval podpis představeného, jeho funkce, načež byla pod spodní okraj přitíštěna pečeť.

¹⁷² Krajský soud České Budějovice používal červený vosk jasnější barvy, který se dochoval v lepším stavu než kupříkladu pečeti komorní, kde se používal vosk tmavší a lámavější.

¹⁷³ Nedá se zde hovořit o opisu, legendě ani jiných znacích v pravém slova smyslu známých z voskových a jim podobných pečetí, zvláště z let daleko dřívějších.

¹⁷⁴ Známe nejvíce papírové kryty tvaru květiny, rozety, hvězdy, kruhu a ozdobně ostříženého oválu.

výhradně státní znak ve svých úplných podobách. Pro období monarchie bylo tedy používáno střední hlavní pole velkého štítu Rakouského císařství, tedy vlastně genealogický erb panovnické císařské rodiny. To je rozděleno podélně na tři štíty obsahující uprostřed domácí rakouský erb stříbrného příčného pruhu v červeném poli, vpravo korunovaného červeného habsburského lva ve zlatém poli a vlevo erb vévodů lotrinských, tedy ve zlatém poli pokosem červený pruh, na němž jsou tři stříbrní osekání orlové za sebou. Štít je ozdobený odznaky řádů spočívajících na prsou dvojhlavého císařského orla černé barvy, na každé hlavě korunovaného se zlatou zbrojí a červenými jazyky, který drží v pravém pazouru zlaté říšské žezlo a státní meč se zlatou křížovou rukojetí a v levém pazouru císařské zlaté jablko se zlatým křížem. Heraldické barvy jsou tu uvedeny jen pro úplný pořádek s ohledem na pravidla heraldického popisu, neboť ve sfragistice samozřejmě přímo rozpoznatelné nejsou. V této podobě se udržuje na pečetích úřadů i notářských kancelářích až do října 1918, kdy se často na pečetích, spíše však na otiscích razítek, v souvislosti se změnou na republikové státní zřízení státní znak rakouské monarchie odstranil, a tudíž erb buď zcela chyběl nebo v případě, že odstraněn nebyl, přeškrtnul se. Podobný trend sledujeme také u otisků razítek, která nahradila postupně funkci voskové pečeti docela. Na vybraných typech krajských soudních razítek lze vizuálně pozorovat odlišnosti několika vývojových stádií. Ještě větší rozmanitosti dokladuje vývoj prezentačních razítek při krajském soudu, které se různily jak ve způsobu umístění na písemnosti, kdy se v období do konce 19. století otiskovala na reverzní stranu a po tomto období nad inskripci na avers. Navíc byla tou dobou prezentační razítka na rozdíl od předchozího období orámována. Otisky razítek oproti pečetnímu vosku nebyly ustáleny v barvě, používalo se černé, modré i červené modifikace, nejvíce však prvně jmenované.

17 VÝBĚR POUŽÍVANÝCH ZKRATEK V SOUDNÍ OBCHODNÍ PRAXI

Jmenované zkratky se uváděly v pramenech ze soudního prostředí. Většinou se jedná o jejich užívání ve vlastní soudní agendě, některé však mají návaznost pouze na obchodní nebo firemní agendu. Pokud za zkratkou není uvedena tečka, jedná se o kontrakci (Ca, Dor), jinak se zde vyskytují případy suspenze (Ges., Vid.) nebo siglů (HB, Ppr.). Tento výběr byl zpracován výhradně na základě studia pramenů firemní agendy a radních protokolů obchodního senátu.

▪ Asses.	Asesor
▪ Beil.	Beilage
▪ Ca	Causa
▪ C. s. c.	Cum sua causa (s příslušenstvím)
▪ Dor	Doktor
▪ Dor!	Doruč! (příkaz k expedici)
▪ Ex argo	Ex argumento
▪ Fr.	Frist
▪ Gel.	Gelesen
▪ Ges.	Gesehen
▪ Ges. Ord.	Geschäftsordnung (řád jednací)
▪ Ggn.	Gegen
▪ GK!	Gerichtskanzlei! (příkaz soudní kanceláři)
▪ GZ	Gerichtszahl
▪ h.	Hoch
▪ H.	Herr
▪ HB	Handelsbeisitzer
▪ Hdlsstsbeisitzer	Handelssenatsbeisitzer
▪ Hg.	Handelsgesellschaft
▪ H. Registerführung	Hauptregisterführung
▪ K!	Kanzlei! (příkaz kanceláři)
▪ Kal.	Kalendářní lhůta (ekvivalent k německému <i>Fr.</i>)
▪ KGA; KGAdjkt	Kreisgerichtsadjunkt
▪ KGB Abt. II	Kreisgericht Budweis, Abteilung II
▪ KGPräs.	Kreisgerichtspräsident
▪ KGRat	Kreisgerichtsrat

▪ KGSekr.	Kreisgerichtsekretät
▪ KS	Kreissekretär
▪ Ksgcht	Kreisgericht
▪ Ldg-	Landesgerichts- (ve složeninách)
▪ Leg. Geb.	Legalisierte Gebühr
▪ LGR	Landesgerichtsrat
▪ NE; NExh.	Numerus exhibiti
▪ OLGR	Oberlandesgerichtsrat
▪ Ogl	originál
▪ Pcto	puncto
▪ Ppr.	Per procuram
▪ Pr.	Per
▪ Ref.	Referent
▪ Rev.	Revidiert
▪ Rg. Führ.	Registerführer
▪ u.	Und
▪ Vdg	1) Verdingung; 2) Verordnung
▪ Vid.	Videat
▪ Vid. Rg. Führ.	Videat Registerführer
▪ Voant	Votant
▪ Vorsitz. u. ref. k. k. OLGR	Vorsitzende und referierte k. k. Oberlandesgerichtsrat
▪ Z	Zahl
▪ Zit. h. Minist.	Zitiertes Hochministerium

18 ZÁVĚR

Vznik této práce kladl hlavní důraz na vytyčení otázek z oblasti diplomatiky v materiálu firemní agendy let 1850-1918. K tomu, aby se dalo postihnout relativně velké množství látky bylo nutné se nejprve seznámit s dějinami původce fondu, tedy Krajským soudem České Budějovice, jeho předchůdci (zemský soud) a souvisejícími právními normami. Po získání vstupních informací započalo studium vlastního materiálu, ovšem za stálého doplňování znalostí čerpaných z odborné literatury a samotných pramenů. Poněvadž svou rozmanitostí a typologií spisového materiálu je firemní agenda poměrně rozsáhlým celkem, muselo se nakonec přistoupit k reálnému posuzování stavu v rámci analytické diplomatiky především na základě studia akt firem jednotlivých, za doplnění všech forem právnických osob (společnosti, družstva). Hlavní typy, které práce zmiňuje se totiž nakonec v menších obměnách vyskytují vždy při procesu protokolace. Jednotlivé znaky písemností jsou uváděny v rámci příslušných kapitol, jejichž typové zastoupení víceméně koresponduje s výskytem v archivním fondu. Paušalizovat vnější a vnitřní znaky spisového materiálu do jedné společné části této práce by se jevílo jako nepřehledné, už s ohledem na různorodost jak materiálu v několika obdobích, tak i provenienci – uvážíme-li písemnosti vydané a došlé, na nichž však písemné stopy zanechali jak vydavatel (soud nebo firmant), zhotovitel (notář nebo advokát) tak i příjemce (v našem případě pouze soud). Taková paušalizace by snad byla platná jen u uvedení psací látky, již byl po celé období papír, ovšem nikoliv už stejné kvality a vůbec ne normalizovaného formátu.

Daleko přínosnějším se jevílo postižení dané problematiky v rámci diplomatiky systematické. Právě různorodost typově odlišných písemností dala vzniknout zmapování alespoň nejdůležitějších, dalo by se říci profilových typů, jež soud při procesu protokolace vydával. A nejen soud. Pohybujeme-li se v oblasti novověké diplomatiky, pak musíme vzít v úvahu daleko širší spektrum osob a institucí spojených s daným řízením, čímž počet jednotlivých exemplářů značně narůstal.¹⁷⁵ Na druhou stranu tu nelze vysledovat všechny soudem vydané typy, jelikož v dochovaných složkách prostě nejsou k dispozici ani v originálech, ale ani v opisech – ty všechny byly určeny příjemci bez nutnosti uchování v registratuře. Takovou zkušenost nám dokládá samotná firemní kniha, tedy úplně první předchůdce obchodního rejstříku, která na rozdíl od pozdějších typů ještě tyto písemnosti uchovávala v kopiích (vlastně doslovných citacích), ačkoliv se ve spisovně reálně nedochovaly. Vznik a vnitřní oběh spisu naznačuje hlavní osu *firmant – notář nebo advokát – soud a jeho vnitřní členění* (genetická diplomatika). Přitom uvnitř

¹⁷⁵ Cf. Šmilauerová Eva: Správní vývoj a diplomatika písemností ..., cd., s. 108.

soudního komplexu musíme rozlišovat jednak mezi kanceláří, registraturou a expedičním oddělením v rámci celkové, tedy vlastní soudní agendy, jednak mezi kompetencemi i stylem dílčího řízení u samotného obchodního senátu. Vzhledem k tomu, že firemní agenda se prolínala oběma částmi, je třeba tak chápat i její obraz, který zanechala jak v radních protokolech a podacích denících, tak i v samotných firemních aktech. Na tento poznatek navazuje i orientace v registraturních značkách, kterými byl spis opatřen. V jednotlivých obdobích se užívalo různých typů, a tak je při jejich chronologickém zařazování vhodné řídit se souhrnným přehledem.¹⁷⁶ Při prvním podání k soudu totiž obdržel spis signaturu *Firm*, která jej automaticky přiřadila k záležitostem firemním a po podacím zaprotokolování následně převedla k vyřízení obchodnímu senátu; ten spisu přiřadil svou vlastní signaturu.¹⁷⁷ V souvislosti s tím je třeba poznamenat, že v registratuře českobudějovického soudu se nakonec ocitly spisy také sousedních krajských soudů, a sice Písek a Tábor. Stalo se tak s novou změnou administrativního uspořádání Československa v roce 1949, kdy všechny firmy, jež přežily, byť v různé formě poplatné historickému vývoji, byly předány tehdy jedinému krajskému soudu v nově vzniklém kraji Budějovickém. Při orientaci v registraturních symbolech tak musíme znát jejich odezvu přímo v reálu, neboť například pro signaturu *A* se v Českých Budějovicích používalo hned 11-12 skupin.¹⁷⁸ Taková praxe nebyla navíc jednotná a každý soud si ji přizpůsoboval vlastním zvyklostem a potřebám. I v těchto spisech přijatých se samozřejmě objevovaly věci velmi staré, až ze začátku sledovaného období; je však nutné mít na paměti vždy důsledné rozlišení původce.¹⁷⁹

Přínos k obohacení poznatků v pomocných vědách historických, zejména v diplomacie, je ve firemní agendě značný. Tato práce se snaží alespoň ve vytyčeném období habsburské monarchie ozřejmit některé dosud nevyjasněné a nezmiňované otázky nejnovější diplomatiky. V souvislosti se systematickou diplomatikou tak odhaluje důležité typy písemností jak ve spisech, tak v knihách listinného (veřejného), evidenčního a pomocného charakteru, čímž může přispět k usnadnění profesní i badatelské práce s archivním fondem firemní agendy při jeho praktickém využití a snazším poznání.

¹⁷⁶ Šolle Václav: Justiční správa, cd., s. 110.

¹⁷⁷ Obě takto přiřazené signatury byly dále používány zpravidla společně, a to ve tvaru vodorovného zlomku *Firm ... / Einz (Jd. a jiné) ...*, ovšem pokud spis obíhal jen při řízení senátu mohla se použít jediná značka, kterou jí přidělil on.

¹⁷⁸ Zdejší soud si utvořil pro tuto značku svou římskou číselnou řadu, kdy rozsah agendy jednotlivých firem sub A.I-A.IV patřila Budějovickému původci, sub A.V-A.VII píseckému původci a konečně sub A.IX-A.XI původci tábořskému. Značka A.VIII přitom zůstala neobsazená.

¹⁷⁹ K těmto přejatým spisům vytvořil budějovický soud po převzetí novou spisovou obálku a dosavadní spisy i ty nově vzniklé do ní vkládal. Vlastní produkce však byla už minimální, zpravidla vydržela nejdéle do roku 1955, kdy se prováděly konečné výmazy ex offa a celý původní systém živnostenského podnikání tím skončil.

19 SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

A) Státní oblastní archiv v Třeboni (prameny nevydané)

I) Krajský soud České Budějovice, knihy vlastní soudní agendy podle inventárních čísel:

- 7, radní protokoly obchodního senátu z let 1850-1853
- 8, radní protokol obchodního senátu z roku 1854
- 9, radní protokol obchodního senátu z roku 1855
- 62, radní protokol obchodního senátu z roku 1855
- 63, radní protokol obchodního senátu z roku 1856
- 64, radní protokol obchodního senátu z roku 1857
- 65, radní protokol obchodního senátu z roku 1858
- 66, radní protokol obchodního senátu z roku 1859
- 67, radní protokol obchodního senátu z roku 1861
- 68, radní protokol obchodního senátu z roku 1864
- 69, radní protokol obchodního senátu z roku 1865
- 70, radní protokol obchodního senátu z roku 1866
- 71, radní protokol obchodního senátu z roku 1867
- 72, radní protokoly obchodního senátu z let 1868-1877
- 75, rejstřík ke knize normálíí pro signatury I a II z let 1869-1897
- 109, podací protokol z roku 1865
- 142, index k podacímu protokolu z roku 1865

II) Krajský soud České Budějovice, firemní agenda, knihy podle inventárních čísel:

- 1, firemní protokol pro léta 1850-1857
- 2, index firemního protokolu, s. d. (přibližně pro léta 1858-1863)
- 8, revizní seznam společenstev pro léta 1904-1948
- 18, firemní deník pro rok 1949 (použit k porovnání stylu zápisů)
- 3 nového přírůstku, rejstřík firem společenských (Sp.I, neinventarizována)
- 4 nového přírůstku, rejstřík firem jednotlivců (Jd.I, neinventarizována)
- 26 nového přírůstku, seznam firem (neinventarizována)
- 27 nového přírůstku, seznam firem (neinventarizována)

- 28 nového přírůstku, seznam firem (neinventarizována)
- 31 nového přírůstku, seznam firem (neinventarizována)

III) Krajský soud České Budějovice, firemní agenda, kartony podle inventárních čísel:

- 2-449 (spisy k diplomatické studii jako celek)
- 7; 12; 14; 21; 22; 27; 29; 30; 33; 36; 63; 140; 146; 157; 390; 433; 434 (spisy použity k detailnímu výzkumu a k ukázkám do příloh)

IV) Krajský soud Písek, firemní agenda:

- kniha inv. č. 1, obchodní protokol z let 1855-1863

V) Krajský soud Tábor, firemní agenda, knihy podle inventárních čísel:

- 1, firemní deník pro léta 1898-1900
- 2, firemní deník pro léta 1901-1903

VI) Zemědělsko-lesnický archiv Nové Hradky, sbírka map (neuspořádaný fond):

- Entwurf eines Uibersicht der neuen Eintheilung des Kronlands Böhmen mit beiläufiger Grenzbezeichnung und genauer Angabe des Sitzes sämtlicher. Behörden, Gerichte et C. 1850. In Comission der k. k. Hof- Buch- et Kunsthandlung von Fr. Aug. Credner et Kleindub, Verlag Fr. C. Steyrer, Prag. Vydáno v Praze roku 1850.

B) Říšské zákoníky (prameny vydané):

- Reichs- Gesetz- Blatt für das Kaisertum Österreich; ročníky 1853, 1857, 1863.
- Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené; ročníky 1873, 1895, 1903, 1906.

20 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Hledíková Zdeňka, Janák Jan, Dobeš Jan: Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost; Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005.

Hlaváček Ivan, Kašpar Jaroslav, Nový Rostislav: Vademecum pomocných věd historických; vydání třetí, v nakladatelství H et H druhé; Jinončany 1997.

Kadlec K., Heller K.: Německo-česká terminologie úřední a právnická, I. a II. díl; vydal J. Otto v Praze 1900.

Klier Vincenc: O zápisech do rejstříku obchodního pro praktickou potřebu; Obchodnický spolek Merkur, Praha 1892.

Kolář Martin, Sedláček August: Českomoravská heraldika; nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, díl I.; Praha 1902.

Leischner Carl Ferdinand: Die vollkommene Linirkunst oder Anleitung alle Arten Handlungs- und Geschäftsbücher, Register, Facturen, Linienblätter und Notenpapier; Jümenau 1829.

Lošan František: Soudnictví živnostenské v Rakousku (dle zákona ze dne 27. listopadu 1896, čís. 218 říš. zák.) – soustavný výklad teoretický také pro účele života praktického; Václav Kraus, Tábor 1904.

Malý Karel, Sivák Florian: Dějiny státu a práva v Československu do r. 1918, Panorama Praha, 1988.

Metodické návody a instrukce pro zpracování archivního materiálu. Návod pro zpracování fondů krajských soudů. Zvláštní příloha k SAP 2, ročník X, Praha 1960, s. 261-265.

Ottův slovník naučný, díl 9. a díl 21., Praha 1895.

Petráčková Věra, Kraus Jiří a kolektiv: Akademický slovník cizích slov; Academia, Praha 1998, vydání první (dotisk), Praha 2000.

Plávek Aleš František: Sféra podnikání a firemní agenda na Českobudějovicku v období let 1850-1950. Diplomová práce FF UK v Praze, obhájená v roce 2007.

Randýsek Robert: Krajský soud České Budějovice, provizorní archivní pomůcka SOA Třeboň – inventář k fondu Krajský soud České Budějovice, sign. I/66; Třeboň 1961.

Rank Josef: Kapesní slovník jazyka německého dle J. F. Šumavského a mnohých jiných; díl německo-český, Praha 1860.

Roubík František, Haas Antonín, Kollman Josef, Fiala Zdeněk: Slovníček archivní terminologie; AS MV, Praha 1954.

Schimkowsky Julius: Formularien über alle Zweige des Österreichischen Civilrechtes. Ein Handbuch für Advocaten und Notare; Wien 1888.

Šebánek Jindřich, Fiala Zdeněk, Hledíková Zdeňka: Česká diplomatika dor roku 1848; vysokoškolská skripta, Univerzita Karlova v Praze 1984.

Šmilauerová Eva: Správní vývoj a diplomatika písemností okresních národních výborů v letech 1945-1960. In: SAP 32, Praha 1982, s. 43-166.

Šolle Václav: Justiční správa. In: Státní archiv v Praze – Průvodce po archivních fondech; vydala AS MV, Praha 1958.

Šolle Václav: Počátky buržoazního soudnictví, část první. In: SAP 1, roč. XVIII, Praha 1968, s. 86-141.

Šolle Václav: Počátky buržoazního soudnictví, část druhá. In: SAP 1, roč. XXI, Praha 1971, s. 93-166 (-170).

Šťovíček Ivan a kolektiv autorů: Zásady pro vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava edic dokumentů ze 16. – 20. století pro potřeby historiografie. AS MV ČR, Praha 2002.

21 REJSTŘÍK VĚCNÝ

- Afirmace radní 26, 27, 28, 33, 35, 49, 66
Adjunkt 35, 49, 52
Aprobant 45
Arenga 57
Auskultant 49, 50
Copia copiae 54
Cyklostyl 11, 14, 20, 26, 29, 33, 59, 61
Dispozice 57
Dobrozdání 22, 40
Edikt 14, 20, 21, 22, 26, 27, 29, 30, 33
Edikt indorzální 33
Eschatokol 57
Exhibita předjednávaná 49
Filigrán 53
Firmování 23, 37, 43
Formule devoční 57
Inskripce 11, 20, 28, 29, 34, 36, 38, 54, 70
Intitulace 25, 57
Kolkování 16, 34
Koncept 13, 14, 25, 45
Koncipista 49
Kvittance 14, 20, 21, 22, 39, 68
Lhůta kelndární 50
Misiv 68
Mundace 45
Narace 38, 57
Návrh 25, 31, 35, 43
Nařízení soudní 25, 30, 56
Nóta 14, 19, 26, 27, 31, 54
Obálka spisová 13, 16, 25, 31-33, 48, 74
Obchodní průmyslová komora 21, 22-24, 30
Oddělení expediční 14, 45, 74
Odvolání 35, 39, 56, 57
Osvědčení 43, 54
Oznámení 23, 32, 33, 43
Per procuram 20, 51
Per rollam 49
Plná moc 11, 20, 54, 68
Poplatek inzertní 14, 20, 21, 22, 39, 40
Prezident 12, 26, 22, 46, 47, 49, 50, 55
Prohlášení 32, 36, 38, 39, 52
Protokolista 34, 45, 47, 49, 50, 52, 56
Protokol o výsledku 34, 36
Protokol stenografický 43
Přímus notářský 19
Razítko prezentační 37, 38, 70
Regest dorzální 32
Registr abecední 67
Rekurz 14, 45
Relace 21, 22, 45
Rezoluce 39
Rozklad 14, 35, 40
Rubrum 13
Rýsování 65, 81
Smlouva manželská 11
Strojopis 14, 43, 59
Upomínka 39
Usnesení 30, 34, 35, 39, 54, 66
Věstník úřední 11, 14, 21, 22, 33, 41, 68
Vidimace 44
Votant 12, 27, 50
Votum 52
Výpis soudní 36
Výpis z obchodního rejstříku 36, 39

22 SEZNAM PŘÍLOH

- 1 Mapa kompetenčního obvodu Krajského úřadu České Budějovice pro vymezené časové období do roku 1918. SOAT, Zemědělsko-lesnický archiv Nové Hradky, sbírka map (neuspořádaný archivní fond): Entwurf eines Uibersicht der neuen Eintheilung des Kronlands Böhmen mit beiläufiger Grenzbezeichnung und genauer Angabe des Sitzes sämtlicher. Behörden, Gerichte et C. 1850. In Comission der k. k. Hof- Buch- et Kunsthandlung von Fr. Aug. Credner et Kleindub, Verlag Fr. C. Steyrer, Prag. Vydáno v Praze roku 1850.
- 2 Typové schéma písemností obchodní a firemní agendy krajského soudu. Provázanost vlastní soudní a dílčí firemní písemné provenience. Zpracováno na základě studia pramenného materiálu a literatury citovaných v této práci.
- 3 Analýza zasedání radního kolegia obchodního senátu Krajského soudu České Budějovice. Předložené roky byly zkoumány tak, aby byly vidět vzájemné početní disproporce. Zpracováno na základě studia pramenného materiálu citovaného v této práci, především radních protokolů obchodního senátu.
- 4 Úřední cesta firemní protokolace na modelové ukázce firmy Isaka Frieda. Volná kontinuita jednotlivých kroků je vyznačena šipkami. SOAT, KS ČB, kniha 69, fol. 9^v; kniha 109, fol. 31^v; kniha 142, pag. 113; SOAT, KS ČB FA, karton 14, sign. I.9-350/1869 b.
- 5 Knihy radních protokolů – různé ukázky. Titulní strana se zapečetěním a několik protokolárních záznamů. SOAT, KS ČB, kniha 7; kniha 8; kniha 64; kniha 69.
- 6 Notářsky ověřený způsob firmování jako povinná součást žádosti o zápis subjektu do obchodního rejstříku (rok 1875). SOAT, KS ČB FA, karton 33, sign. A.I-108/1903.
- 7 Protokol o roku ze soudního projednání změny sídla firmy Josefa Sternscheina z Netřebic (Tagsatzungsprotokoll). SOAT, KS ČB FA, karton 157, sign. Einz.II-250/1897.

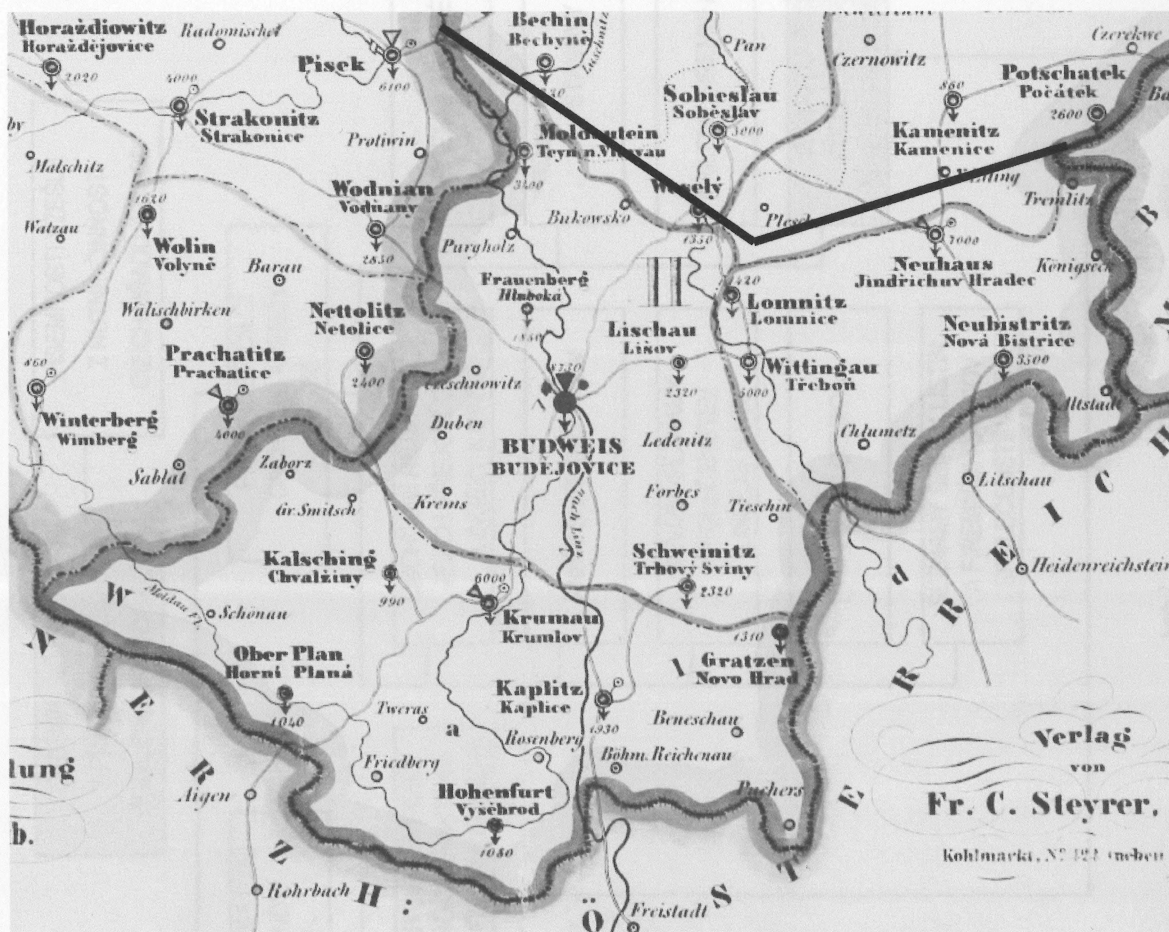
- 8 Ediktální řízení – protokol úředního dvoulistu k ediktálnímu řízení při firmě Poetsch z Nové Bystřice (rok 1863; avers, revers). SOAT, KS ČB FA, karton 30, sign. A.I-63/1901.
- 9 Kvitance na finanční obnos inzertního poplatku v úředním věstníku, zasílaná formou misivu. SOAT, KS ČB FA, karton 33, sign. A.I-108/1903.
- 10 Spisová obálka – tiskopis spisové obálky, normovaný podle § 224 zákona č. 81/1853 ř. z. (avers titulní strany). SOAT, KS ČB FA, karton 30, sign. A.I-63/1901.
- 11 Vyplněný tiskopisný formulář z roku 1912 potřebný k zápisu společenské firmy se všemi úředními náležitostmi. SOAT, KS ČB FA, karton 46, sign. A.II-57/1928.
- 12 Rubrum žádosti s dorzálním registrem o protokolaci při změně právní povahy subjektu z formy jednotlivé na společenskou. SOAT, KS ČB FA, karton 33, sign. A.I-108/1903.
- 13 Stanovy v knize příloh firemní agendy (avers titulního listu). SOAT, KS ČB FA, karton 433, kniha I, složka 48.
- 14 Nejstarší zápis ve firemním protokolu jako předchůdci obchodního rejstříku (rok 1850). SOAT, KS ČB FA, kniha 1, fol. 1^r.
- 15 Zápis pro Český akciový pivovar v Č. Budějovicích (později Budvar) ve společenstevním rejstříku. SOAT, KS ČB FA, kniha 3, sign. Sp.I, fol. 155.
- 16 Knihy seznamů firem – tři ukázky evidenčních zápisů, dvakrát s patrnými abecedními registry. SOAT, KS ČB FA, knihy 26 a kniha 28.

- 17 Sfragistické ukázky z produkce soudu do roku 1895. SOAT, KS ČB FA, kniha 1, fol. 1^r; karton 12, sign. I.9-252/1864 a sign. I.9-238/1864 b; karton 7, sign. I.9-95/1863 b.
- 18 Záznam v knize normálí se vztahem k firemní záležitosti s detailem postranního abecedního registru. SOAT, KS ČB FA, kniha 75, oddíl H (nefoliováno).
- 19 Ukázky normalizovaných tiskopisů pro vedení obchodních rejstříků z let 1863 a 1906 v říšském zákoníku 1863 a 1906.
- 20 Způsoby rýsování formulářů, tabulka II. In: Leischner Carl Ferdinand: Die vollkommene Linirkunst oder Anleitung alle Arten Handlungs- und Geschäftsbücher, Register, Facturen, Linienblätter und Notenpapier; Jimenau 1829.

23 PŘÍLOHY

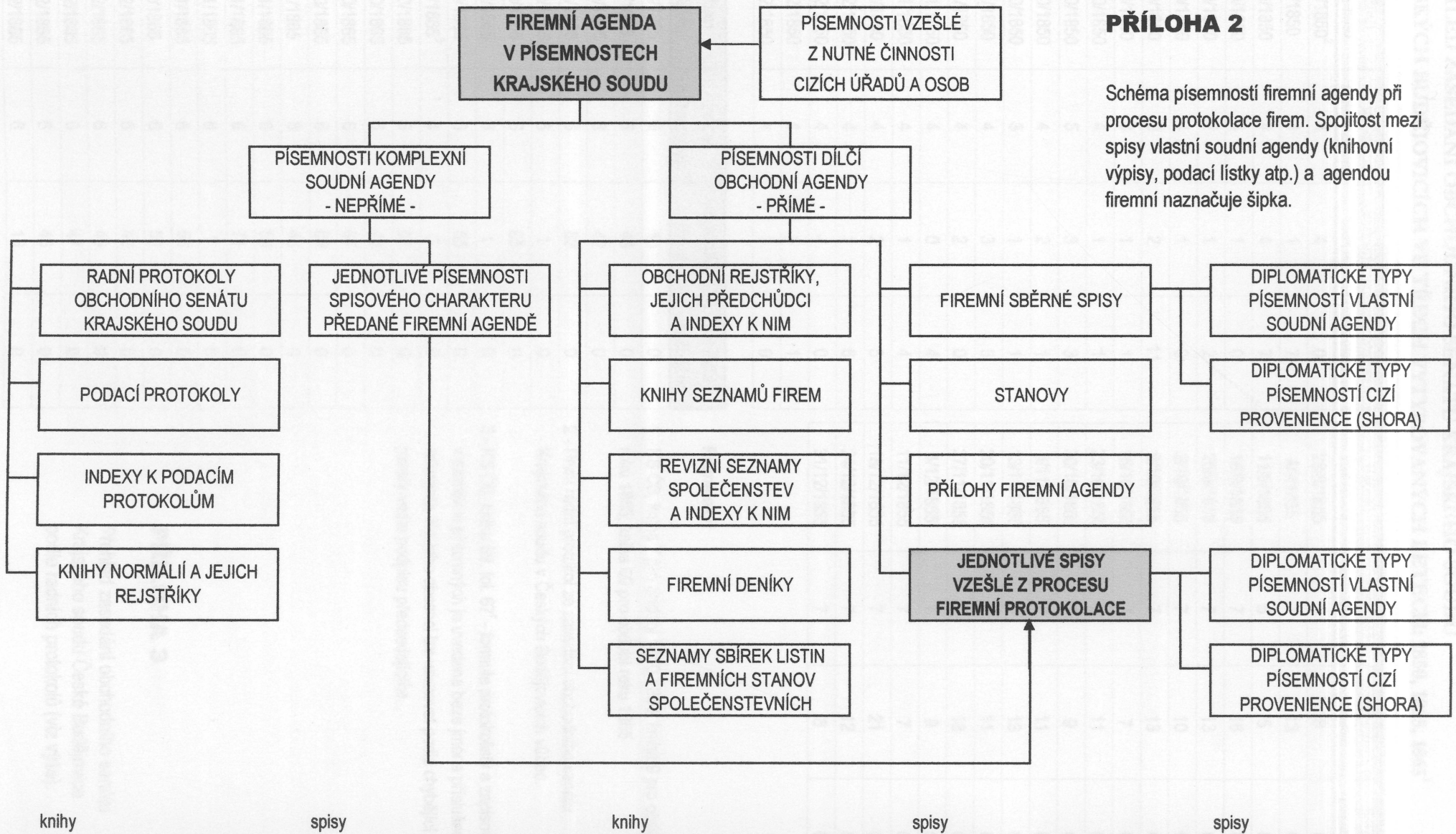
PŘÍLOHA 1

Obvod kraje Budějovického a zároveň
kompetenční obvod Krajského soudu
České Budějovice.

PŘÍLOHA 2

Schéma písemností firemní agendy při procesu protokolace firem. Spojitost mezi spisy vlastní soudní agendy (knihovni výpisy, podací listky atp.) a agendou firemní naznačuje šipka.

**PŘEHLED ZASEDÁNÍ OBCHODNÍHO SENÁTU KRAJSKÉHO SOUDU
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH VE TŘECH VYTYPOVANÝCH LETECH: 1850, 1855, 1865¹**

datum zasedání	počet přítomných	exhibita běžná	exhibita předběžná
30/8/1850 ²	4	4	0
7/9/1850	4	1	7
20/9/1850	4	4	7
24/9/1850	4	1	0
27/9/1850	4	1	2
1/10/1850	4	1	0
5/10/1850	3	2	11
8/10/1850	3	1	1
11/10/1850	4	1	1
22/10/1850	5	3	3
25/10/1850	4	2	1
29/10/1850	3	1	1
5/11/1850	4	3	5
8/11/1850	4	2	0
19/11/1850	4	0	4
23/11/1850	4	1	4
3/12/1850	4	2	5
13/12/1850	4	1	6
17/12/1850	4	4	0
24/12/1850	4	1	1
30/12/1850	4	3	0

datum zasedání	počet přítomných	exhibita běžná	exhibita předběžná
28/8/1855	6	8	0
4/9/1855	7	13	0
11/9/1855	5	5	0
18/9/1855	7	16	0
25/9/1855	7	13	0
2/10/1855	7	10	0
9/10/1855	7	13	0
16/10/1855	7	7	0
23/10/1855	7	11	0
30/10/1855	7	9	0
6/11/1855	7	11	0
13/11/1855	7	13	0
20/11/1855	7	11	0
27/11/1855	7	18	0
4/12/1855	7	9	0
11/12/1855	7	7	0
18/12/1855	7	21	0
24/12/1855	7	12	0
31/12/1855	7	8	0

datum zasedání	počet přítomných	exhibita běžná	exhibita předběžná
29/8/1865	6	48	0
5/9/1865	6	48	0
12/9/1865	6	42	0
19/9/1865	6	83	0
23/9/1865	6	1	0
26/9/1865	6	65	0
29/9/1865	6	1	0
3/10/1865	6	55	0
7/10/1865 ³	4	3	0
10/10/1865	6	66	0
17/10/1865	6	48	0
24/10/1865	6	67	0
31/10/1865	6	69	0
7/11/1865	6	46	0
14/11/1865	6	59	0
22/11/1865	6	71	0
24/11/1865	6	1	0
28/11/1865	6	56	0
5/12/1865	6	56	0
12/12/1865	6	42	0
19/12/1865	6	49	0
27/12/1865	6	47	0
30/12/1865	6	46	0
31/12/1865	6	16	0

Poznámky:

- 1 - KS ČB, kniha 7 pro období 1850-1853; kniha 9 pro období roku 1855; kniha 69 pro období roku 1865
- 2 - První radní protokol ze zasedání obchodního senátu Krajského soudu v Českých Budějovicích vůbec.
- 3 - KS ČB, kniha 69, fol. 67^r - formule protokolisty a zapisovatele v seznamu přítomných je uvedena beze jména příslušného referenta. Na jeho absenci lze usuzovat podle chybějící parafy vedle podpisu předsedajícího.

PŘÍLOHA 3

Přehled zasedání obchodního senátu Krajského soudu České Budějovice podle radních protokolů (viz výše).

Einreichungs-Protokoll in Civil-Sachen vom 2. Oktober 1865 <i>Donnerstag</i>			
Protokoll-Jahr Name des Referenten	Jahr der Duplikate, Kopien, Zerapeln und Beilagen	Name der Partei oder Behörde und Gegenstand der Eingabe	Tag der Erledigung
576 X In	Dupl. Kopie/ Stamp. Beil. 1/2/3/4/5/6/7/8/9/10	<i>Ertrag Rechte zur Ertrag Rechte im ein- verlebung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>	10/10
576 2 In	Dupl. Kopie/ Stamp. Beil. 1	<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>	10/10
577 X In	Dupl. Kopie/ Stamp. Beil. 1/2/3/4/5/6/7/8/9/10	<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>	10/10
578 X In	Dupl. Kopie/ Stamp. Beil. 1/2/3/4/5/6/7/8/9/10	<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>	10/10

PŘÍLOHA 4

Úřední cesta firemní protokolace na modelové ukázce živnosti Isaka Frieda z Velešína v roce 1865.

I) Podací protokol civilní soudní agendy.

SOAT, KS ČB, kniha 109, fol. 31^v

Seite		
Name der Partei und Gegenstand	Protokoll-Jahren der in dieser Angelegenheit überreichten Eingaben	Name des Referenten
<i>Ertrag Rechte zur Ertrag Rechte im ein- verlebung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>		
<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>		
<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>		
<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>		
<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>		
<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>		
<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>		
<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>		
<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>		

II) Index k podacímu protokolu Civilní soudní agendy

SOAT, KS ČB, kniha 142, pag. 113

<i>N.C. 576. Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>
<i>N.C. 577. Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>
<i>N.C. 578. Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>
<i>N.C. 579. Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>

III) Radní protokol obchodního senátu

SOAT, KS ČB, kniha 69, fol. 9^v

<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>	<i>16. Jan. 1865</i>
<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>	<i>9. 1865</i>
<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>	<i>1</i>

IV) Záznam ediktálního řízení zápisu firmy

SOAT, KS ČB FA, karta 14, sign. I.9-350/1865 b

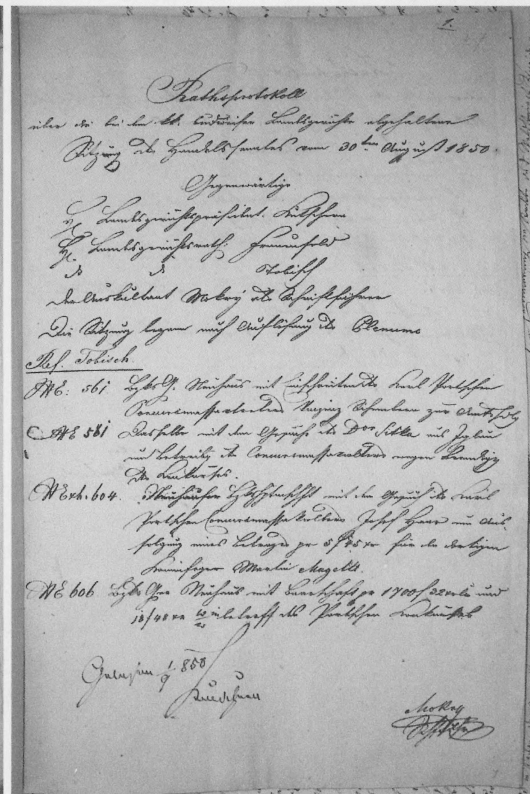
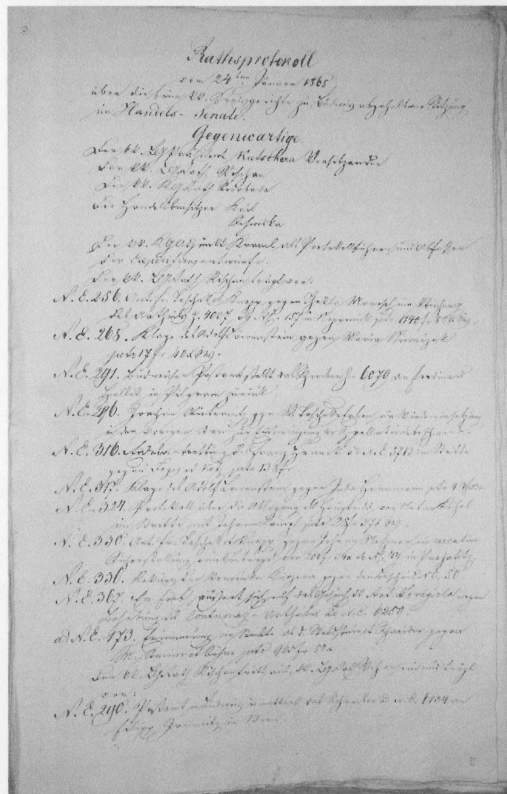
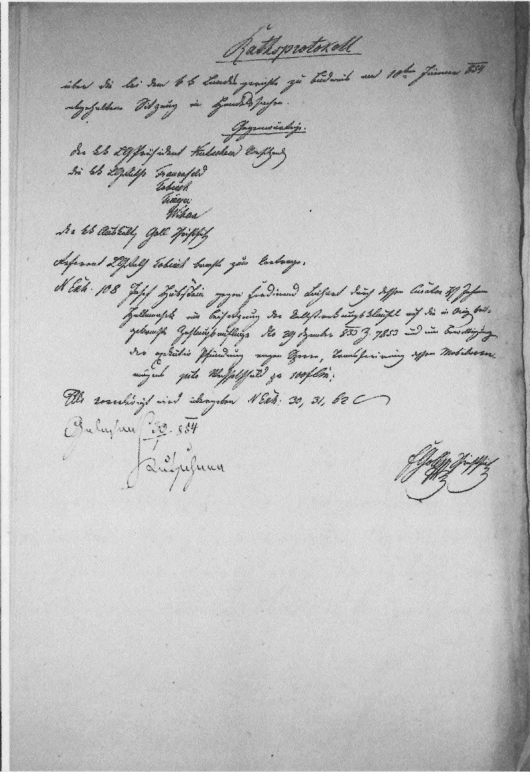
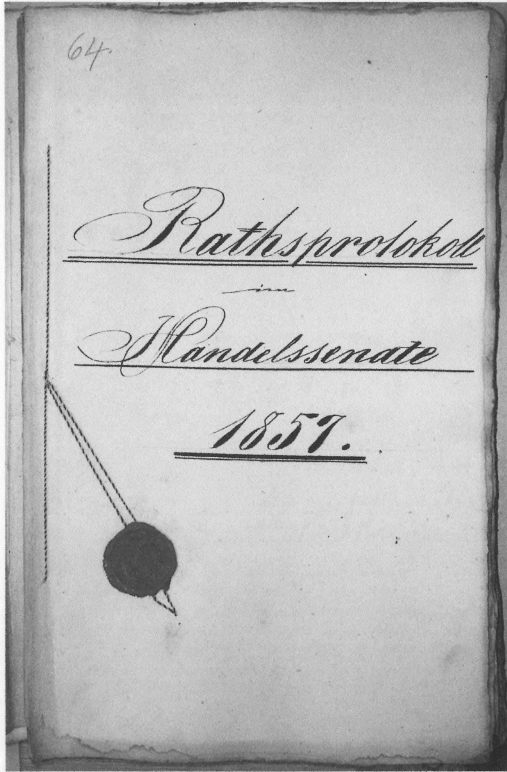
Gegenstand:			
<i>Isak Fried</i>			
<i>Handelsgewerbe in Velešín</i>			
<i>1865</i>			
<i>Registratur-Akt.</i>			
<i>16. J. 350</i>			
Protokoll-Jahr des Aktenstückes	Datum des Aktenstückes	Beschaffenheit des Aktenstückes	Reihen-zahl des Aktenstückes
578	1/2 1865	<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>	1
579	1/2 1865	<i>Real Schenkung der selbst. Familien für die Wahl- jahre von 1861 ab 1864/65 und 1866 die Polizeibehörde J. 1865.</i>	2

V) Spisová obálka firemních akt

SOAT, KS ČB FA, karta 14, sign. I.9-350/1865 b

PŘÍLOHA 5

Titulní strana knihy radních protokolů obchodního senátu po jejím uzavření kulatou úřední pečeti Krajského soudu v Českých Budějovicích. Tři různé ukázky protokolárních zápisů

PŘÍLOHA 6

Doložka o způsobu znamenání firmy (podepisování se, firmování) vyhotovená notářskou kanceláří v rámci žádosti o firemní zápis do obchodního rejstříku (protokolaci); příklad z 5. ledna 1875.

Firmaerklärung

Mit Beweise wie Geprüften bestätigten, daß wir in
als Gesellschafter des Handelsgesellschaft der hiesigen Firma
Josef Haas auf Proquieren hiesiger hiesiger Handel und
Gefahren und ungenüßigen Leistungen mit dem Tage in
Beweise zu hiesiger Firma: Josef Haas & Co. hiesiger
werden wir folgt:

Der Gesellschafter Josef Haas wird hiesiger Firma hiesiger:

Josef Haas & Co.

Der Gesellschafter Anton Wöck wird hiesiger Firma hiesiger:

Josef Haas & Co.

Urkund dessen im hiesigen hiesigen hiesigen
Beweise am hiesigen 1875

Josef Haas

J. N. 3357

Anton Wöck

Anton Wöck

Die Exakte des vorstehenden von mir K. K. Notar
hiesiger mit persönlich bekannten Firmen Josef Haas
Samuelmann und Anton Wöck Gesellschafter in
hiesiger hiesiger hiesiger hiesiger Firma „Josef Haas & Co.“

PŘÍLOHA 7

Protokol o roku (Tagsatzungsprotokoll)
ze soudního projednání změny sídla
firmy Josef Sternschein z Netřebic;
rok 1912.

SOAT, KS ČB FA, karton 157,
sign. Einz.II-250/1897

Firma 779
Einz II - 250

K. K. Kreis Gericht Judweis, Abtheilung II, am 29 April 1912

Tagsatzungsprotokoll.

 Gegenwärtig:

Es erschien H. Josef Sternschein
Handelsreisender in
Netřebitz
als Richter.

Jos. Kralc
Handelsreisender
als Schriftführer.

Max Müffersmayer

Gegenstand:

Laut gerichtliches Bes. K. K. Kreisgerichtes zu Judweis
müssen sich alleingesondert, meine Firma in das
Handelsregister, mitzutragen zu lassen.

Es bin bereits im Register für Einzelfirmen
Handl. Josef Sternschein unter dem Namen:
"Josef Sternschein" Handel mit Getreide, Haab,
Sämereien, Mehl & Hülsenfrüchten zu Kapitz
protokollirt.

Insolange dieses Papier ist, mir meine Firma
im Handelsregister nur betreffe das Sitz der
Firma in Netřebitz steht in Kapitz
mitzutragen zu lassen.

Josef Sternschein

Die. Proc. Actm. Nr. 31. Freieth für Laubhagen aufrecht einer mündlichen Verhandlung § 216 C. P. O. I.

PŘÍLOHA 9

Příklad kvitance na obnos inzertního poplatku vydaná kanceláří Wiener Zeitung a zaslaná českobudějovickému krajskému soudu.

Nr. 139.

Vom Comptoir der k. Wiener Zeitung.
(Wien, Stadt, Grünnergasse Nr. 1.)

An *das löbliche k. Kreisgericht*
in Budweis

In Entgegung auf die geehrte Zuschrift vom *11. Jänner 1871*
zeigt das Comptoir an, dass für die *1* malige Einschaltung des eingesendeten Inserates
Anna Eva Haas et Comp.

die Insertionsgebühr *Neun* fl. *10* kr. österr. Währung betrage.

Obige Insertionsgebühr wolle gefälligst portofrei anher übersenden und behufs der Quittung derselben die gegenwärtige Zuschrift beigegeben werden, welche mit der Empfangsbestätigung versehen ohne Verzug wieder zurück gelangen wird.

Wien, den *11. Jänner* 1871

Quittung.

Ueber *Anna Eva Haas et Comp.*

welche das gefertigte Comptoir als Insertionsgebühr für obiges in der k. Wiener Zeitung unter Insertions-Nr. *1460* eingeschaltete Inserat empfangen zu haben hiemit bestätigt.

Wien, den *1. März* 1871

Vom Comptoir der k. Wiener Zeitung.

Die Zuschriften in Pränumerations- und Insertions-Angelegenheiten wolle man an das Comptoir der k. Wiener Zeitung, Grünnergasse Nr. 1, adressiren, und bei Rückantworten gefälligst Datum und Nummer des bezüglichen Comptoirschreibens anführen.

19. 6. 1871

19. 6. 1871

Vom Comptoir der k. Wiener Zeitung.

An *das löbliche k. Kreisgericht*
Kreisgericht
Amtliche Verlautbarung
Budweis

19. 6. 1871
1109 am

PŘÍLOHA 10

Vyplněný normovaný tiskopis pro spisovou obálku (sběrný arch) na základě § 224, zákona č. 81/1853 ř. z. vedený přímo spisovnou obchodního senátu krajského soudu.

1863

Gegenstand:
Palast in Betsch
Palast in Betsch

Registratur-Akt.
T. G. b. f. v. v. St.

Reihen- zahl des Akten- stückes	Datum des Aktenstückes	Beschaffenheit des Aktenstückes	Reihen- zahl des Akten- stückes
3138	25. Jber 1863.	Einseitige über die ... bedingte ... proklammirten Firmen.	1
2574	23. Oktober 1863.	Einseitige ... akt. 3138 ab ...	2
2830	7. Jber 1863.	Einseitige ... Lohn an.	3
2819	12. Juni 1864.	Kopie von ... des ...	4
2396	15. Juli 1864.	Einseitige ... für ...	5
6143	14. Jber 1864.	6
2859	28. Jber 1885	Firma ...	7
282	13. Jber	Douglas ...	8
3444	20. Jber	" "	9
1364	27/2 "	10
9029	29. 11 1889	11
454	17/12 "	12
476	18/12 "	13
488	7/11 1895	14
160	28/11 "	15
493	24/11 "	16

Nr. 9.

Sum S. 224 des Gesetzes vom 3. Mai 1853, Nr. 81. Form. Nr. 19.

PŘÍLOHA 11

Vyplněný tiskopis při zápisu společenské firmy, vlevo dole potvrzený radní afirmací, s patrnými barevnými značkami v textu a parafami členů obchodního senátu budějovického krajského soudu.

Bei allen Eingaben ist nachstehende Geschäftszahl anzugeben.

Firma Z26
Geschäftszahl Reg. A - 116

Eintragung einer Gesellschafts-firma.

Eingetragen ist Hauptmineralienfirma eingetragen wurde in das Register für Gesellschafts-firmen A :
Sitz der Firma: Weichseln bei Kremsau, Haupt
Firmavortlaut: Granitwerke in Weichseln und Bessenitz Max Paleček, Johann Smolík, Karel Kelll. Gefu. „Zulové Lomy ve Vyšně, a Besednicich Max Paleček, Jan Smolík, Karel Kelll.
Betriebsgegenstand: Erzeugung, Verarbeiten und Vertrieb von feinsten Krimmungsgeräten, Artikeln und der darin enthaltenen Materialien.
Gesellschaftsform: offene Gesellschaftsform seit 20. April 1912.
Persönlich haftende Gesellschafter (G): Max Paleček, Krimmungsmeister in Kremsau, Johann Smolík, Krimmung in Bessenitz und Karel Kelll, Laminationsmeister in Bessenitz.
Kommanditisten:
Zweigniederlassung (Zw. N.): Bessenitz, August Schweinitz der in Weichseln mit der Firma.
Zur Erzeugung, Verarbeiten, Verarbeiten gleichen Namens bestehenden Zweigniederlassung Vertretung befugt: Johann Smolík, Karel Kelll, Max Paleček und Karel Kelll, welche auf den Namen der Gesellschaft einzeln und die gesamte Gesellschaft verbunden fallen, müssen unter der obigen Firma von allen drei Gesellschaftern gemeinsam unterschreiben werden.
Firmenzeichnung (F. Z.): Unter der obigen Firma
Die Firmenzeichnung erfolgt am der Stelle, die unter dem in der Gesellschaft oder vor der obigen Firma unter der Gesellschaft den Namen unterschreibt.
Protonen erteilt:
Besondere Eintragungen (Evidenzen u. dgl.): Die Gesellschaft ist am 20. April 1912 gegründet.
Die Annahmestellung ist mit 20. April 1912
Datum der Eintragung: 26. April 1912.

K. k. Kreis-Handelsgericht Budweis
an 26/4. Abteilung II, 26/4. 1912.
Nr.: k.k. 2. g. R. Krems
Ad.: k.k. 2. g. R. Budweis
Pl.: 26/4.

Verf. u. Streit. Nr. 191 Eintragung einer Gesellschaft in das Handelsregister (mit Zurechnungsverfügung).
Unhellig. Kretsch
reingelassen 2/14/12
verf. u. Streit. 2/14/12

PŘÍLOHA 12

Rubrum žádosti o protokolaci změny
firmy, resp. výmazu původní jednotlivé
a následné zahájení procesu protokolace
firmy společenské s dorzálním registrem.

1/9. 64 21 1/2

Löbliches k. k. Kreisgericht
als Handelsstat

Budweis

Josef Haas und Anton Wleck
Grunder und Leiter der

bitten

zur Protokollierung der Gesellschaft
Sirma Josef Haas & Co.
und Löschung der Firma
Sirma Josef Haas

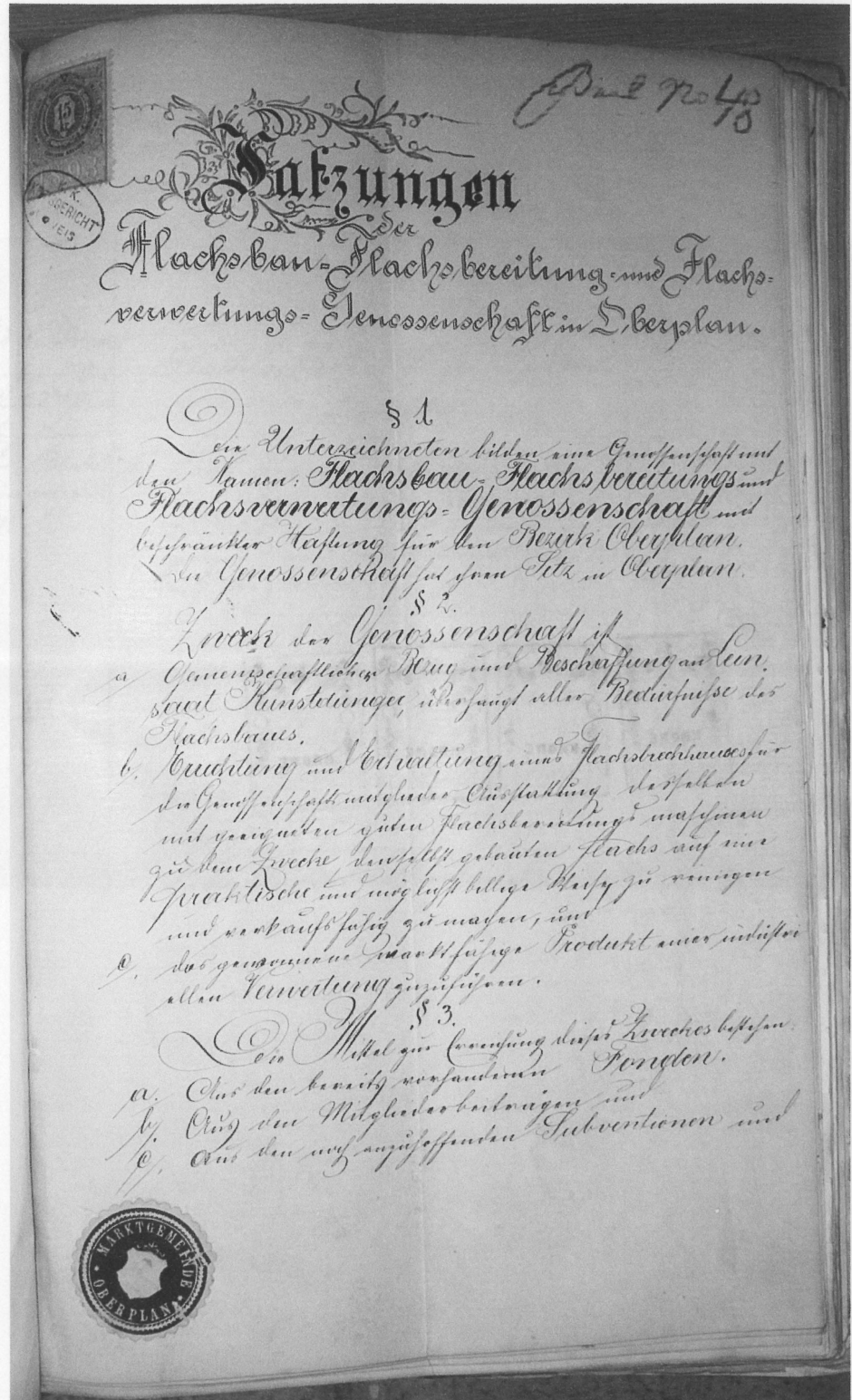
Mit Beil. A eing.

5. Jänner 1875
117 W

PŘÍLOHA 13

Stanovy v knize příloh firemní agendy s přitisknutou kulatou papírovou pečeti obce za správnost; 10. května 1896.

SOAT, KS ČB FA, karton 433, kniha I, složka 48.

PŘÍLOHA 14

První zápis ve firemním protokolu z roku 1850 s registraturní značkou, vyplněním všech tří blíže nespécifikovaných sloupců a pozdějším marginálním vpiskem o výmazu firmy.

<p>Martin Bren- ner hingenaltes A. h. b. u. und A. h. u. Kail - hengen in (S. D.) O. u. d. St. H. o. m. e. n. i. n. g. e. n. g. e. n. A. h. 277.</p>	<p>15 ar Bruggl. Hochoebliches k. k. Landes- Gericht.</p>	<p>Solio 1.</p>
<p>Fasc. 4</p>	<p>Land do k. k. A. ist mir von der folgen Anweisung zu Bedeutung rückpflanz mirin genigung von Markail zu Treles und Hognawmiesetz für dinge to sind mir für die briket briket linsen und quellen briket auf die mirin, briket form der briket formen briket pollen. dingen d. k. k. k. k. k. k. k. k. zu ist zu genigung d. k. k. k. k. meinen d. k. k. k. k. k. k. k. k. als briket briket, d. k. k. k. k. briket formen. Martin Brenner</p>	<p>U. d. d. d. d. d. d. d. d. d. d. am 14. April 1854 sub folio 14 et p. v. b. g. folio 15 et p. v.</p>

PŘÍLOHA 16

Tři různé ukázky knihovních zápisů v seznamech protokolovaných firem s patrnými dodatečnými poznámkami, registraturními odkazy a postranními abecedními registry.

Jméno strany	Číslo	Kniha číslo	Číslo
	číslo marku	číslo marku	číslo
Důvěra vůči Společný obchodník v Holandsku			
Handels-Verband für die Provinz Hannover	I 24	I 50	284
Gesellschaft für die Provinz Hannover	I 108	I 108	108
G. Reichenow & Co. Carlshagen	I 64	I 133	133

F
G
H
J
K
L

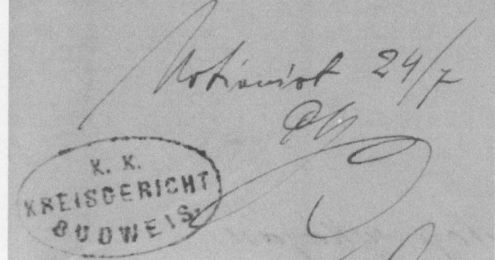
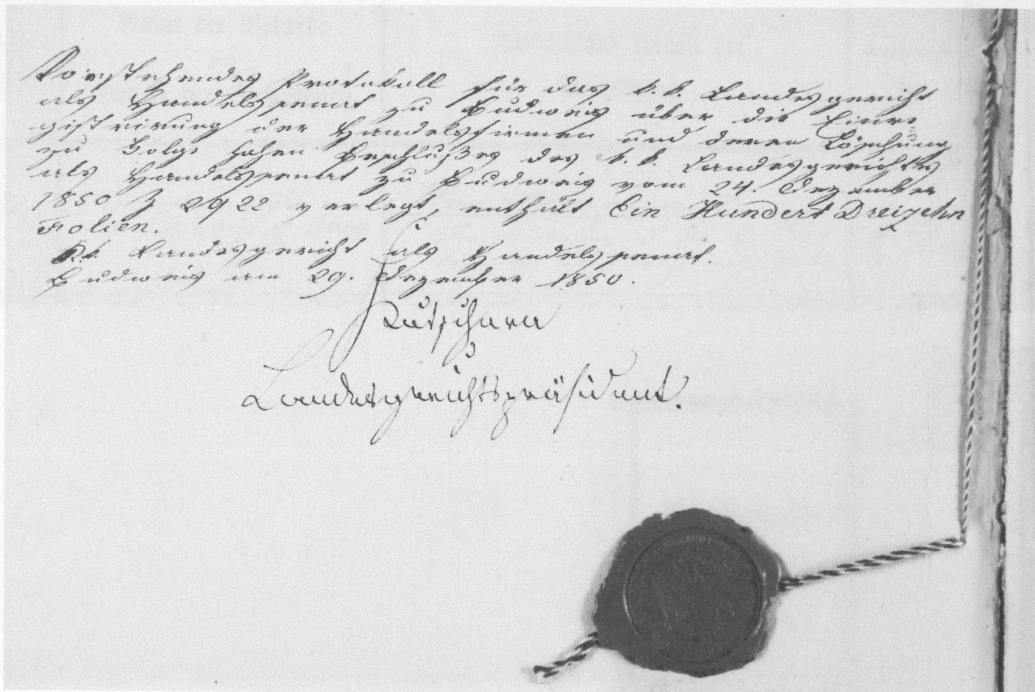
Bila Hirtla	I 14	I 14	14
Bila Hirtla	I 32	I 32	32
Bretweis	I 25	I 45	45
Bretweis	I 25	I 50	50

Holtzsch	I 21	I 21	21
Hansen	I 21	I 21	21
Hawlatko	I 21	I 21	21
Hardtmuth	I 21	I 21	21
Hardtmuth	I 21	I 21	21

H

PŘÍLOHA 17

Ukázky několika sfragistických typů pečeti a razítek k ověřování, uzavírání a potvrzování písemností, používaných v období let 1850-1895 Krajským soudem v Českých Budějovicích, a tedy i jeho obchodním senátem.

PŘÍLOHA 18

Záznam v knize normálií se vztahem k firemní věci s detailem postranního abecedního registru (zde sub H).

Protokoll- Zahl	Name der Behörde und Datum der Verordnung	Wesentlicher Inhalt der Verordnung	Registratur- Nft
1241/a	Handelsgericht, vom 22. Oktober 1869 J. 6139	Handelsfirmen Eintragung des Antrages ist den Kammern schriftlich mitzuteilen.	I 1869 50 I a 9 Firmen

Registratur- Nft
I 1869 50 I a 9 Firmen
I 1869 33
I 1869 45

H
J

PŘÍLOHA 19

Ukázka normalizovaných tiskopisů jako předepsaných vzorů pro vedení knih obchodních rejstříků z let 1863 a 1906 říšského zákoníku.

1863 XI. Stück 27. Verzeichnung der Ministerien der Justiz und des Handels v. v. vom 9. März 1863

1. Verzinsende Jahr der Firma und Wohnort	2. Tag der Eintragung	3. Wirkung der Firma	4. Art der Hauptverleihung und der Zweigverleihungen	5. Inhaber der Firma
1 ₁	2. Juli 1863	G. & O. S. a. n.	Hauptverleihung in Wien Zweigverleihung in Böhmer Stadt	Anton Schmidl O. S. a. n. Kaufmann in Wien *)
1 ₂	10. August 1863			
1 ₃	1. September 1863			In Folge des Todes des Anton Schmidl O. S. a. n., wurde durch Erbschaft Inhaber der Firma Sein Sohn: Carl Theodor O. S. a. n., Kaufmann in Wien
2 ₁	10. Juli 1863	Robert Ritter	Zweigverleihung in Wien, die in Oeden bei Oeden Hauptverleihung	Robert Ritter, Feldwachtmeister in Oeden
2 ₂	1. September 1863			

*) Siehe im Ende des Buches bei der Verzeichnung der Unterfertigung unter Carl Schmidl in Wien.

1863 XI. Stück 27. Verzeichnung der Ministerien der Justiz und des Handels v. v. vom 9. März 1863 199

6. Forderungen	7. Registrations- N. Nr.	8. Bemerkungen
Anton Schmidl *)	20 VIII 1863	
Die Forderung des Anton Schmidl ist nach dessen Tod erledigt. Ausgleichsverfahren unter der Vorsitzung des Herrn Joseph Thiel.	ditto	
	ditto	Carl Theodor O. S. a. n., verheiratet mit Katharina, geborene Schwarz, Kaufmannsweib, hat die Erbenschaft, ddo. Wien 10. Juli 1860, eingetragen lassen.
Robert Ritter, in Oeden in Wien	128 VIII 1863	Die Hauptverleihung ist am 2. Juli 1863 in das Handels- register des Landesgerichtes in Wien im Register für Gesellschaften, Band I, Nr. 3, eingetragen.
	ditto	Mit Befehl des k. k. O. S. a. n. vom 31. August 1864 Zahl 6124, ist über das Vermögen des Firma-Inhabers Robert Ritter ein Ausgleichsverfahren eingeleitet worden.

702 Číslo XL. - 89. Nařízení ministeria práv a. d. ze dne 26. dubna 1906.

V z o-
k nařízení ministeria práv

Řečí číslo firmy a řádkové číslo zápisu	Den zápisu	Firma	Místo		Předmět podniku	Majitel firmy
			hlavního závodu	vedlejšího závodu		
1	2	3	4	5	6	

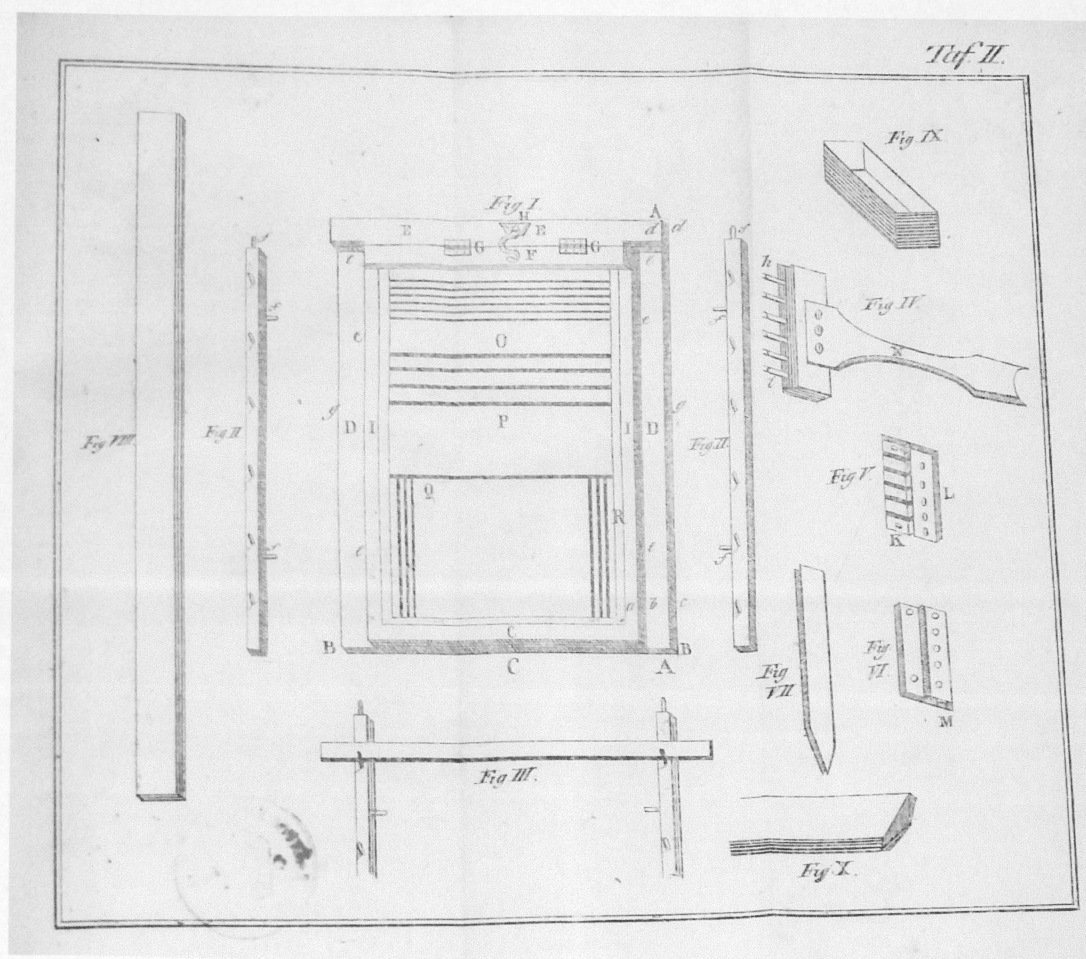
703 Číslo XL. - 89. Nařízení ministeria práv a. d. ze dne 26. dubna 1906.

r e c h
ze dne 26. dubna 1906, Z. R. č. 89.

Zastupovací oprávnění společnosti	Prokuristé a likvidátoři	Poznámky
7	8	9

PŘÍLOHA 20

Nástroje ke zhotovení formulářů ručním
rýsováním. Zobrazení psacího náčiní pro
hromadné zhotovení řádků podle dobové
příručky z první poloviny 19. století.

Mafie se rozrůstá. Gangy operují i v menších městech

Organizovaný zločin se z Prahy šíří do středních Čech. K nejnebezpečnějším patří albánské skupiny. Jejich zisky jsou v řádu stamilionů.

JAN BOHATA

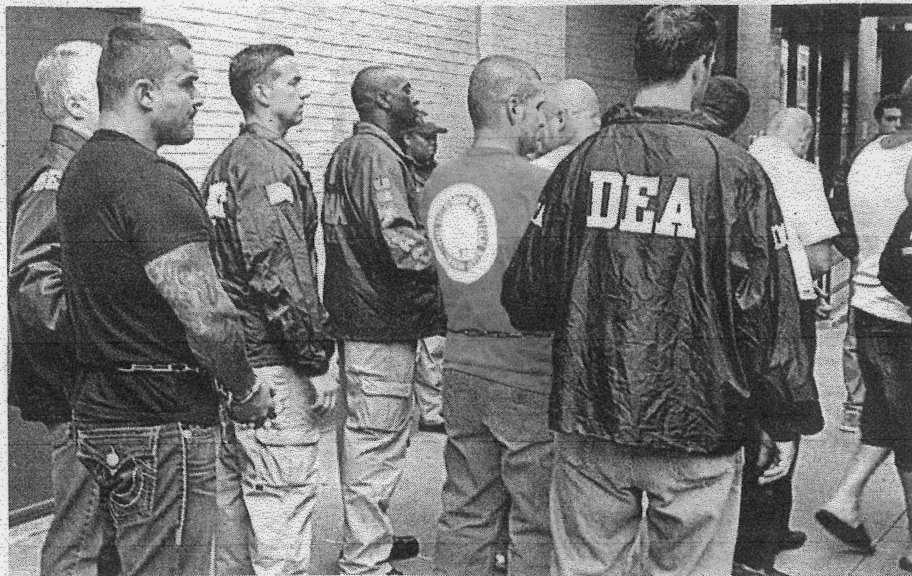
Střední Čechy – Ta čísla děsí. V Česku operuje okolo 75 zločineckých skupin tuzemské i zahraniční provenience. Tvrdé jádro tvoří na dva tisíce zločinců. Aktuální policejní odhady hovoří o miliardových obrazech.

Podle policejních analytiků je nejvýnosnějším byznysem ekonomická kriminalita, obchod s drogami a poškozování životního prostředí. Zločinné podnikání v těchto sférách každoročně vynáší desítky miliard korun.

Výrobci a pěstitelé drog i organizátoři prostituce neoperují již jen z velkých měst. Cesta do malých měst v okolí Prahy patří mezi trendy dnešní doby.

Rozdělené sféry vlivu

Špinavé kšefty s heroinem jsou doménou především albánských gangů, jako jsou ty nejnebezpečnější podlehlající klanům Rudaj, Abazi či Borici. Albánci také operují v kšeftech s prostitutkami a v obchodě se zbraněmi. Pod palcem

Albánské gangy ovládají podsvětí u nás i v New Yorku, dokazuje to i nedávná protidrogová akce. Foto: DEA

také mají byznys se zlatem, patří jim nemalá část zlatnictví v Praze a středních Čechách.

„S albánskými zločineckými skupinami se pojí také praní špinavých peněz,“ vysvětluje kriminolog Pavel Zeman.

Brigády ruské a ukrajinské mafie se specializují především na hrdelní zločin, vraždy, loupeže, vymáhání výpalného, krádeže aut a prostituci. „Ruské brigády zvládají i sofistikovanou, a vysoce specializovanou ekonomickou trestnou činnost,“ řekl detektiv z odboru boje s organizovaným zločinem.

Vymáhání výpalného, dluhů, vydírání a podvody

jsou specializací kavkazských gangů z Arménie, Dagestánů a Čečny. Jejich brutalita je příslušná a nezadá si s tou provozovnou třeba Albánci.

Celní podvody, padělání značkového zboží a ilegální migrace, to jsou obory,

v nichžs oblibou operují čínské a vietnamské bandy.

Mafím se v Česku bohužel dobře daří, do budoucna podle aktuální analýzy ministertstva vnitra plánují razantní nástup do sféry energetiky, dopravy a IT technologií.

GANGY A JEJICH AKCE

21 organizátorů prostituce pozatýkala před časem policie na Mladoboleslavsku a v Praze. Své klienty sháněli přes internet a 60 telefonních linek. Nyní jim hrozí až osm let za mřížemi. Prostituci si přivydělávaly i vysokoškolačky či ženy v ekonomické krizi.

Osmičlenný gang v čele s Ukrajinci a Moldavany kradl donedávna v ČR a SRN auta, nejvíce značky VW, Škoda a SEAT, která rozebíral na své základně na Nymbursku a poté prodával na Balkán. Škoda přesáhla milion korun.

Celníci za padělaný

Nymburk - Žně při razii v někdejších kasárnách. Našli zorganizovanou vyrábějící padělky Crocs. Celníci zkusí padělků bo zinoč. Škoda zprá dílny se podle ce na 23 milionů ko

Matku mlá sekrou, c

Praha - Za svou matku s odsedí podle ve soudu v Praze 1 období hádek vr přišlo Kulhanovi. Ženu napadl ve zasadil několik r leby žena našte

Chata zmi v ohnivém

Praha-východ - Zvanovicemi roz šlehlající k nebi z Hasiči s mořem i více než dvě hod však zachránit n se našťestí obeš škoda se však v tisíc korun. Příčin hasiči a policisté

Gang zlod ledničku i

Mladá Boleslav v okolí Benátek i vše, co nebylo p konto si zlodějsk šňůru vykradený parta odnesla sp mobily i starý bra vala ve sběrnáchr domů drbani odr a z klubu důchod masivní krb.

5+2dny

o historii zločinu

Šestnáctiletý učeň děsil celou Pr

Praha - I za nevinným kučkem se občas může skrývat lidské monstrum. Činy Jiřího Straky, známého pod mírně zavádějící přezdívkou Spartakiádní vrah, děsily na jaře 1985 celou Prahu.

Tou dobou šestnáctiletý učeň, bydlící na internátě ve Stochově u Kladna, spáchal mezi 8. dubnem a 16. květnem tři vraždy se sexuálním motivem. A další dívky mohou mluvit o štěstí.

První náznak, že s Jiřím Strakou asi není něco v po-

nemocnici u něj totiž odhalilo syndrom psychomotorického neklidu s neurotickými rysy a projevy.

Sexuální běs uvnitř mladého Straky však zatím spal, a proto jej většina jeho okolí považovala sice za podivína, ale jinak hodného a tichého kluka ze slušné rodiny.

Pak přišel 8. duben 1985. Pozdě v noci byla u sídliště Novodvorská v Praze 4 nalezena mrtvola třináctileté Alice P. Dívka byla udušena, její tělo vykazovalo známky

ulici v Praze 8 objeveno tělo třicetileté Věry F. Oběť měla kolem krku pevně omotané ramínko od podprsenky, její tělo opět neslo stopy sexuálního násilí. I proto začala pražská mordparta obě tyto vraždy spojovat.

Téhož dne byla nedaleko místa vraždy Věry F. přepadena ještě další žena. Vlasta Š. ale měla štěstí a útok devianta přežila. Bohužel nebyla schopna jej popsat.

Čtvrté přepadení a třetí vražda se staly 16. května na

násilí a oběť tentokrát hne

Mužům z ně podařilo ně. Dvě dívky Jiří Straka te nejenže pops i identifikova

Vrah se p du si vzhled věku odnesl Po něm se d podroboval a podstoupil je opět na své změněným jr